

ΛΙΓΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΚΔΟΤΗ

"Ένα μεγάλο, γεμάτο πραγματική συγκίνηση **ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ**, σέ όλους όσους με γράμματα με πρωτοπικτές εϋχές, με τηλεφωνήματα, εξέδηλωσαν τὰ αίσθηματά τους γιὰ τὴν ἐκδόσή μας, πού πραγματικά ἀποτέλεσε σταθμὸ στὴν σημερινή Κυθηραϊκή ζωή.

Πολλοὶ ἐξεπλάγησαν ἀπὸ τὸ τόλμημά μας, γιατί εἶναι πραγματικό τόλμημα νὰ ἀποφασίσῃ κανεὶς μὲ τίς τόσες σημερινές ἀντιξοότητες, νὰ πραγματοποιήσῃ μιὰ ἐκδοσὴ χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐξασφάλισή ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐπιβίωσή της. "Ομοῦς, ἡ πίστις καὶ ἡ βεβαιότητα ὅτι θὰ ἐκτιμηθῇ ἀπὸ ὅλους τοὺς συμπατριῶτες μας ἡ προσπάθεια πού ξεκίνησε, προχωρήσαμε, ἔχοντας γιὰ πιστεύω μας, τὴν ἀγάπη στό Νησί μας καὶ τὴν πεποίθησι ὅτι θὰ ἀξιολογηθῇ ἀνάλογα, ἡ προσφορά στὸν τόπο μας.

Χωρὶς νὰ εἴμαστε ὑπερλαϊσθῶντες, καὶ γνωρίζοντας ὅτι οἱ Κυθηριοὶ δύσκολα ξανοίγονται σὲ κάτι καινούργιο πού τοὺς παρουσιάζεται, ἐν τούτοις ὁμολογοῦμε ὅτι τὰ πρῶτα μας βήματα ἦσαν περισσότερα ἀπὸ ἐνθαρρυντικά.

Τὸ γεγονός καὶ μόνον, ὅτι σημαντικοὶ καὶ φτασμένοι "Ἕλληνες Λογοτέχνες τοῦ τόπου μας, ἔφτασαν νὰ μᾶς ζητήσουν νὰ περιληφθοῦν στίς σελίδες μας σὰν συνεργάτες, μᾶς δίνει δυνάμεις γιὰ τὴν παραπέρα πορεία μας.

Ζητάμε ἀκόμη συγγνώμην, γιατί δὲν μπορέσαμε νὰ ἐκανοποιήσουμε ὀρισμένους πού μᾶς ἔστειλαν συνεργασία τους, καθυστερημένα, ἀλλὰ τοὺς διαβεβαιώνωμε ὅτι αὐτὴ θὰ περιληφθῇ στὸ ἐπόμενο τεῦχος μας.

Ἐπαναλαμβάνομε κλείνοντας τὰ παραπάνω λίγα λόγια, ὅτι «**ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΥΘΗΡΑ**» φιλοδοξοῦν νὰ γίνουν ἡ Πνευματικὴ Κιβωτός ὅλων ὧν ἔχουν κάτι νὰ ποῦν γιὰ τὸ Νησί μας. Ἐκεί ἂς μὴν κρυβόμαστε, εἶναι πολλοὶ αὐτοί, καὶ γηγενεῖς καὶ ξένοι. Τοὺς περιμένομε μὲ ἀγάπη καὶ μὲ στοργή γιὰ νὰ τοὺς φιλοξενησοῦμε στίς στήλες μας.

"Ἀρης Π. Τσιτσέλιας

Διακρόφι II

Ἀπόψε, θά πάω ν' ἀνταμιώσω τά κύματα.

Ἡ σκέψη θά σταματήσει νά φτεροκοπᾷ, τό κορμί θά καταλαγιάσει ἀπό τίς ἀγωνίες του, κι ἴσως ἡ ψυχὴ νά βρεῖ τή λευτεριά της.

Περπατάω πάνω στήν πηχτή, ξερή ἄμμο, μέ τά γυμνά μου πόδια νά φάχνουνε τή ζεστασιά της.

Ἀπ' τά ρουθούνια μου μπαίνει ἡ ἀρμύρα, δυνατή, πλούσια, τόσο,

πού τή νοιώθω ν' ἀπλώνεται στά σωθικά μου,

νά κάνει κατοχή σέ ὅλο μου τό εἶναι.

Τά θράχια ξεχωρίζουνε, μαῦροι δακμόνοι στήν ψυχή, γεράκια πού ξεσκίζουνε τή σάρκα.

Πλησιάζω μέ δέος.

Θέλω νά τ' ἀκουμπήσω, μά φοβάμαι.

Τό χέρι μου, τρεμάμενο, φάχνει τίς γωνιές, τίς λακοῦδες,

πού μοιάζουνε πληγές ἀνοιχτές, πληγές καμωμένες ἀπό τό χάδι τῆς μεγάλης μάνας.

Ἀκουμπάω τό πρόσωπό μου πάνω σέ μιὰ τέτοια πληγή.

Καί κυττάω.

Κυττάω κι ἀνασαίνω.

Στά χεῖλιά μου, μιὰ γεύση ζυμωμένη ἀλάτι, ζεστασιά κ' ἰδρώτα.

Ἡ θάλασσα, πανάρχαιη θεά - γυναίκα, χορεύει τή στιγμή της, τή δύναμή της.

Μαύρη κι ἀγριεμένη, στέλνει στά πόδια μου ἀστραφτερούς,

χαδιάρικους ἀφρούς, μηνύματα γιά ἁμορφες ὥρες.

Εἶναι ἡ ὥρα της, ἡ νύχτα.

Ξεσκεπάζεται, μουγκρίζει, κλαίει, καλεῖ.

Πάνω, ψηλά, τ' ἀστέρια τρέμουνε στή μαύρη ἀπεραντυσίνη.

Ἀραγες, τ' ἀστέρια κυττᾶνε τή θάλασσα

γιά ἡ θάλασσα τ' ἀστέρια;

Προσπαθῶ νά σκεφτῶ, νά βρῶ τήν ἀλήθεια, τό σκοπό τῆς ζωῆς, μπροστά στή νύχτα, μπροστά στή θάλασσα.

Ποῶς νά εἶναι τάχα ὁ δρόμος πού περνάει πάνω ἀπ' τή θάλασσα,

πάνω ἀπ' τ' ἀστέρια, πάνω ἀπ' τή ζωή, γιά νά καθαρίσης

νά λευτερώσης τήν ψυχὴ σου;

Σκόρπιες κι ἀνέρες, περνᾶνε οἱ παλιές ὥρες μπροστά μου.

Τί ἔκανα γιά νά ἐλευθερωθῶ;

Πόνεσα, ἔκλαψα, ἔδωσα ὅ,τι εἶχα νά δώσω, κι ἀκόμα πιό πολλά,

μά ὁ Θεός πού εἶναι;

Ἀκόμα τῶνε φάχνω.

Μήπως ὁ Θεός, δέν εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς λύπης, τοῦ πόνου,

τοῦ μαρτύριου πού ἔχουμε φτιάξει, γιατί αὐτό μᾶς εἶναι πιό συνηθισμέ-
νο καί πιό εὐκολο, μά εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ἀφτασθῆς, ἁγίας χαρᾶς, ἡ

εἰκόνα τῆς ἀπολύτρωσης μέσα στό γέλιο, τή ζωή, τόν Ἑρῶτα;

Προσπάθησα χρόνια μέσα στόν πόνο νά βρῶ τό δρόμο,

μά μπλέκοιουν σ' ἀνήλιαγα, μπερδεμένα μονοπάτια πού δέν ὀδηγοῦσαν

πυθινά. Ὁ πόνος, ἡ λύπη, ξεσκεπάζουνε τά κόκκαλα, τά ἀνοιγμένα

μνήματα, τά ἄδεια μάτια.

Ξεσκεπάζουνε τή μυρωδιά τοῦ λιθανοῦ καί τῶν σάπιων λουλουδιῶν

πού κουβαλάμε ὅλοι μέσα μας.

Ἀδειάζουνε τό μυαλό καί σκοτώνουνε τήν καρδιά.

Ἐδῶ, δὲν ἔχει ὕμνους, δὲν ἔχει τραγούδια, δὲν ἔχει χορό.
Δὲν ἔχει φῶς, δὲν μυρίζει· ἢ μυγδαλιά, ἀψηφώντας τὸν τρόμο τῆς αἰώνιας παγωνιάς.
Μιά προετομασία γιὰ τὴ μεγάλη νύχτα ποὺ θάρθει.
Δὲν εἶν' αὐτός ὁ δρόμος γιὰ νὰ λευτερώσης τὴν ψυχὴ σου, γιὰ νὰ δῇς τὴν ἀλήθεια, τὸ σκοπὸ, τὸ Θεό.

Μὲς τὸ καλοκαιριάτικο μεσημέρι, ἀκουμπῶ στὶς πληγές τῶν βράχων, μυρίζοντας τὸ νερό καὶ τὴν καυτὴ ἀμμο.

Καὶ ψάχνω.

Σκίζω τὸν ἑαυτό μου σὲ μ'κρά κοιματάκια.
Ξαφνικά, τὸ τραγούδι τῆς θάλασσας σηκώνεται μέσα μου σάν φλόγα ποὺ ἀνάβει, κραυγὴ ποὺ ζητάει ν' ἀπλωθεῖ ἕνα γύρω στὴ γῆ, πάνω ἀπ' τὴ γῆ.
Ἡ θάλασσα, ὁ ἥλιος, προαιώνιοι γονεῖς μου, οὐρλιάζουνε τὴ δύναμή τους πάνω στό εἶναι μου.
Κάθε κρυφὴ γωνιά τοῦ κορμιοῦ, τῆς ψυχῆς, τοῦ μυαλοῦ, ἀνοίγεται γιὰ νὰ δεχτεῖ τὴ ζεστασιά, τὸ φῶς, τὰ κύματα.
Εἶμαι παιδί τῆς φύσης.
Νοιώθω σάν τὸ πουλάρι ποὺ τρέχει στὰ λιβάδια, σάν τὴν ἱτιά ποὺ χορεύει στὸν ἀγέρα, σάν τὰ φίδια ποὺ κουλουριάζονται στὸν ἥλιο.

Πάνω ἀπ' τοὺς νόμους,
πέρα ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους,
μαζεύω τίς ἀχτύβες καὶ τὴν ἀρμύρα
καὶ τὰ φτιάχνω Ζωή.

Τὰ φτιάχνω τραγούδι, χορό, μουσική, χαρά, Ἔρωτα.
Τ' ἀπλώνω στὰ μαλλιά, στὰ χέρια μου καὶ νοιώθω τὸ Θεό νὰ ῥχεται.
Ἡ ἀχνισμένη ἀπὸ τὴ ζέστη γῆς, ἡ θάλασσα ποὺ στραφτοκοπάει κάτω ἀπ' τὸ ἀνήλεο φῶς, εἶναι ὅλα δικὰ μου.
Δὲν μποροῦν νὰ μ' ἀρνηθοῦν.
Δὲν μπορῶ νὰ τ' ἀρνηθῶ.
Εἶναι μέσα στό αἷμα μου.

Κι' ὅταν, θάρθει ἡ στιγμὴ, τῆς τελικῆς ἀναμέτρησης,
θὰ μ' ἀκολουθήσουν, θὰ εἶναι ἐκεῖ νὰ μὲ περιμένουν, νὰ δώσουν ἥλιο καὶ φῶς,
θάλασσα καὶ βράχια, θυμάρη καὶ μέλι,
γιὰ νὰ πλανέψουν τὴ σκοτεινιά. Θάλασσα, ἥλιε, φῶς, βράχια κι ἀφροί,
δῶστε κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτό σας.

Ἴσως, νὰ μείνῃ κάποια μνήμη μέσα μου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΤΡΙΚΟΥΠΗ — ΤΣΙΤΣΙΛΙΑ

Ἡ ἱστορία τῶν Ἰδρυμάτων μας

«HISTORIA EST LUX VERITATIS» λέγει κάποιος λατινικό ἀπόφθεγμα, δηλαδή «Ἱστορία εἶναι ὁ φακός τῆς ἀληθείας». Καί ἐπειδή ἡ ἀλήθεια πρέπει νά λέγεται ἀλλά καί νά μαθαίνεται ἀπό ὅλους ὅσους ἐνδιαφέρονται γι' αὐτήν, ὁ φίλτατος Δημήτριος Κόμης (ἀφήνομε κατὰ μέρος τίς ιδιότητές του) μᾶς δίνει μέ τό παρακάτω σημείωμά του μιά ρεαλιστική περιγραφή τῆς ἱστορίας τῶν σημερινῶν Κυθηραϊκῶν Ἰδρυμάτων, πού χάρις σ' αὐτά τό Νῆσί μας διεκδικεῖ μιά ἀπό τίς πρῶτες θέσεις στόν κοινωνικό τομέα τῆς Χώρας μας.

✱

Πολλοί ἀπό τοὺς συμπατριῶτες μας δέν ἔχουν σωστή πληροφορία γιά τή μορφή, τήν ἐπωνυμία καί τή δράση τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων τοῦ Νησιοῦ μας.

Γι' αὐτό, νομίζουμε ὅτι εἶναι χρήσιμο ἕνα σύντομο χρονικό τῆς σύστασης τῶν Ἰδρυμάτων αὐτῶν, στό ὅποιν θά μπορέσουμε νά ἀποδώσουμε καί τήν ὀφειλόμενη τιμή στοὺς συμπατριῶτες μας ἐκείνους πού συνετέλεσαν ἠθικά καί ὕλικά στή δημιουργία τους καί τή μέχρι σήμερα τόσο εὐεργετική δράση τους.

Πρῶτος δραματίζεται τήν «ἀνέγερση ἢ βελτίωση ἐνὸς Σανατορίου ἢ Νοσοκομείου στὰ Κύθηρα» ὁ ἀείμνηστος Γεωργ. Ι. Σκλάβος μέ τήν ἀπὸ 12.7.46 διαθήκη του, διαθέτοντας ἕνα ἀξιόλογο μέρος τῆς εἰς Μπισμύμπαν περιουσίας του μέ ἐκτελεστή τήν ἐκεῖ Κυθηραϊκή Ἀδελφότητα, πού μόλις τώρα τελευταία μπόρεσε νά ξεκινήσει τήν ἀξιοποίηση τοῦ κληροῦ, ὅπως θά ἐκθέσουμε παρακάτω.

Καί ἀκολουθεῖ ἡ ὑπ' ἀριθ. 10494) 26.6.48 δημόσια διαθήκη τοῦ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΤΡΙΦΥΛΛΗ, ὁ ὁποῖος ἀφῆνε ὁλόκληρη τήν περιουσία του «γιά τήν ἀνέγερση καί λειτουργία Νοσοκομείου στόν Ποταμό τῶν Κυθέρων» μέ ἐκτελεστές τῆς διαθήκης του τοὺς Γρηγ. Π. Κασιμάτη καί Παν. Θ. Πανάρετο.

ΕΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Στό μεταξύ, δραστήριοι καί ἐνθουσιώδεις συμπατριῶτες μας τῆς Ἀθήνας

καί τοῦ Πειραιᾶ, πού εἶχαν συνειδητοποιήσει τίς ἀνάγκες τοῦ Νησιοῦ μας καί ἤθελαν νά δημιουργήσουν προϋποθέσεις μόνιμης ἀντιμετώπισής του, ἐφτιαξαν γιά τὸ σκοπὸ αὐτὸ τὴν «ΕΡΑΝΙΚΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΙΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΚΥΘΗΡΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΟΔΙΚΗΣ ΑΡΤΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ». Ἡ σύσταση τῆς «Ἐπιτροπῆς» ἐγκρίθηκε μέ τὸ ἀπὸ 24.3.52 Β. Δ)γμα πού δημοσιεύθηκε στὸ 75 τεῦχος (Α) φ. Ἐφ. Κυβερνήσεως τῆς 29.3.52 καί ἡ νομικὴ ὑπόστασή της, ὕστερα ἀπὸ παρατάσεις, ἔληξε στὶς 30.6.67.

Τὴ σύσταση τῆς παραπάνω «ΕΡΑΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ» προετοίμασε ἕνα πρακτικὸ πού ὑπογράφηκε στὶς 8.11.51 ἀνάμεσα στὸν τότε Πρόεδρο τῆς «Κυθηραϊκῆς Ἀδελφότητος Ν. Ὑόρκης» ἀείμνηστο Μιχ. Σεμετέκολο, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν πρωτοβουλία τῆς συλλογῆς ἐράνων στήν Ἀμερικὴ καί τὸν Μεγάλον Εὐεργέτη τῶν Κυθέρων ΝΙΚΟΛΑΟ Ι. ΤΡΙΦΥΛΛΗ, πού μέ τὸ πρακτικὸ αὐτὸ ὑποσχόταν νά δωρήσει τὸ ἀκίνητο τῆς ὁδοῦ Θεμιστοκλέους 5 (τὸ γινωστὸ Συντριβάνι) γιά τὴν ἐξασφάλιση ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά του τῆς λειτουργίας τοῦ Νοσοκομείου, ὅταν ἡ «Ἐπιτροπὴ» θά ἐπεράτωνε τήν ἀνέγερση τοῦ κτιρίου του.

Ἰδρυτικὰ μέλη τῆς «Ἐπιτροπῆς» ἐκείνης ἦταν οἱ: 1) Ἀρχιμανδρίτης (τότε) Γαβριήλ Α. Καλοκαιρινός, 2) Θεοδ. Κατράκης, 3) Ἰωαν. Φώτιος, 4) Γρηγ. Π. Κασιμάτης, 5) Κρίτων Δηλαδέρης, 6) Ἰω. Κοντολέων, 7) Δημ. Μαρσέλλος, 8) Παν. Φωτεινός, 9) Παν. Θ. Πανάρετος, 10) Νικ. Καστρίσιος, 11) Παν. Ι. Τριφύλλης καί 15) Ἰω. Σ. Κασιμάτης.

Εἶναι φανερό ὅτι κανεὶς ἀξιόλογος Κυθηριὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δέν ἔλειψε ἀπὸ τὴν προσκλητήριον.

Ἡ «Ἐπιτροπὴ» ἐργάστηκε μέ ξεχωριστὸ ζήλο, βρῆκε τὴν ἀναταπόκριση πού ἔπρεπε ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες μας καί μέχρι τὸ 1956 ἐπέτυχε τὴν ἀσφαλτόστρωση τοῦ Κεντρικοῦ δρόμου τοῦ Νησιοῦ καί τὴν ἀποπεράτωση τοῦ κτιρίου τοῦ Νοσοκομείου στόν Ποταμό, σὲ οἰκόμεδο πού τῆς ἐδώρησε ἡ οἰκογένεια Πανάρετου καί ἔθεσε σὲ λειτουργία τὸ Νοσοκομεῖο μέ

δικὰ τῆς ἐξοδα καί εὐθύνη μέχρι τὸ 1959.

Τὴ Διεύθυνση τοῦ Νοσοκομείου εἶχε ἀναλάβει γιά τὴν παραπάνω περίοδο ὁ συμπατριῶτης γιαιτρός κ. Θεοδ. Μαρσέντης.

Ὁ Νικ. Τριφύλλης, συνεπὴς πρὸς τὴν ὑπόσχεσή του, μεταβιβάζει μέ τὸ ἀπὸ 8239)54 δωρητήριο συμβόλαιο τὴν κυριότητα τοῦ ἀκινήτου «Συντριβάνι» εἰς τὴν Ἑρανικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸν ὄρο νά συστήσῃ αὐτὴ Ἰδρυμα μέ τὴν ἐπωνυμία «Τριφύλλειο Νοσοκομεῖο Κυθέρων» γιά τὴ διαχείρισή του. Στὸ δωρητήριο ἀναφέρονται καί οἱ λοιποὶ βασικοὶ ὁροι σύστασης καί λειτουργίας τοῦ Ἰδρύματος.

ΤΡΙΦΥΛΛΕΙΟ ΝΟΣΟΚ. ΚΥΘΗΡΩΝ

Ἡ «Ἑρανικὴ» ὕστερα ἀπὸ τὸ 62) 14.11.56 πρακτικὸ τῆς προχώρησε στὴ σύσταση τοῦ Ἰδρύματος μέ τὸ 359) 14.11.56 συμβόλαιο τοῦ Σ)φου κ. Ἰω. Βαρυπάτη πού ἐγκρίθηκε μέ τὸ ἀπὸ 25.6.57 Β. Δ)γμα τὸ ὁποῖο δημοσιεύθηκε στὸ 128)20.7.57 (τευχ. Α) φύλλο τῆς Ἐφ. Κυβερνήσεως. Ἐτσι γεννήθηκε τὸ Ἰδρυμα «ΤΡΙΦΥΛΛΕΙΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΚΥΘΗΡΩΝ» Νομικὸ Πρόσωπο Ἰδιωτικοῦ Δικαίου, πού διέπεται ἀπὸ τὸν ΑΝ 2039)39.

Τὸ συστατικὸ συμβόλαιο εἶναι καί τὸ Καταστατικὸ τοῦ Ἰδρύματος, ἔχει 27 ἄρθρα μέ κύριες διατάξεις τῆς ἐξῆς:

α) Ἔδρα: Ἀθήνα.

β) Διοίκηση: Τὸ Ἰδρυμα διοικεῖται ἀπὸ 9 μέλη Δ.Σ. ἐκλεγόμενα κάθε πέντε χρόνια (οἱ ἐκλογὲς γίνονται τὸ πρῶτο 15 ἡμέρο τοῦ Δεκεμβρίου) ἀπὸ Γ. Συνέλευση πού τὴν ἀπαρτίζουν τὰ 9 μέλη τοῦ ἀπερχόμενου Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος, τὰ 11 μέλη τοῦ Δ.Σ. τοῦ «Κυθηραϊκοῦ Συνδέσμου Ἀθηνῶν» καί τὰ 10 μέλη τῆς «Κυθηραϊκῆς Ἀδελφότητος Πειραιῶς — Ἀθηνῶν» μέ μυστικὴ ψηφοφορία.

γ) Σκοπός: Σκοπὸς τοῦ Ἰδρύματος εἶναι ἡ ἐν τῷ Ποταμῷ τῶν Κυθέρων ἀνεγερθεῖν ὑπὸ τῆς «Ἑρανικῆς Ἐπιτροπῆς» Νοσοκομείῳ διὰ χρημάτων συλλεγέντων ἐκ Παγκυθηραϊκῶν Ἑράνων, παροχῇ ἱατρικῆς καί νοσοκομειακῆς περιθάλψεως εἰς τοὺς ἀσθενεῖς, ἀποκλειομένης τῆς ἐν αὐτῷ θερα-

ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΥΘΗΡΑ

πεία; των πασχόντων έξ ανιάτων ή μεταδοτικών νοσημάτων, 2) Τό Δ.Σ. παρεκτός των άνωτέρω τασσομένων σκοπών του, έν περίπτωση ύπάρξεως περισσευμάτων έκ των πόρων του 'Ιδρύματος δύναται νά διαθέτει ταύτα πρὸς έξυπηρέτησιν καί άλλων Κυθηρικών κοινωφελών έργων καί σκοπών κλπ.».

Η «Έρανική Έπιτροπή» τέλος μέ τό συμβόλαιο 9927)31.3.1959 μεταβίβασε τήν κυριότητα του άκινήτου τής οδού Θεμιστοκλέους 5 στό «Τριφύλλειο Νοσοκομείο Κυθήρων» γιά νά άρχίσουν άπό τότε οί προσπάθειες γιά τήν αξιοποίησή του, οί όποίες δρῆκαν τή λύση του μέ τήν άνοικοδόμηση στή θέση του θορόφου κτιρίου που έτελείωσε τόν Αύγουστο του 1979.

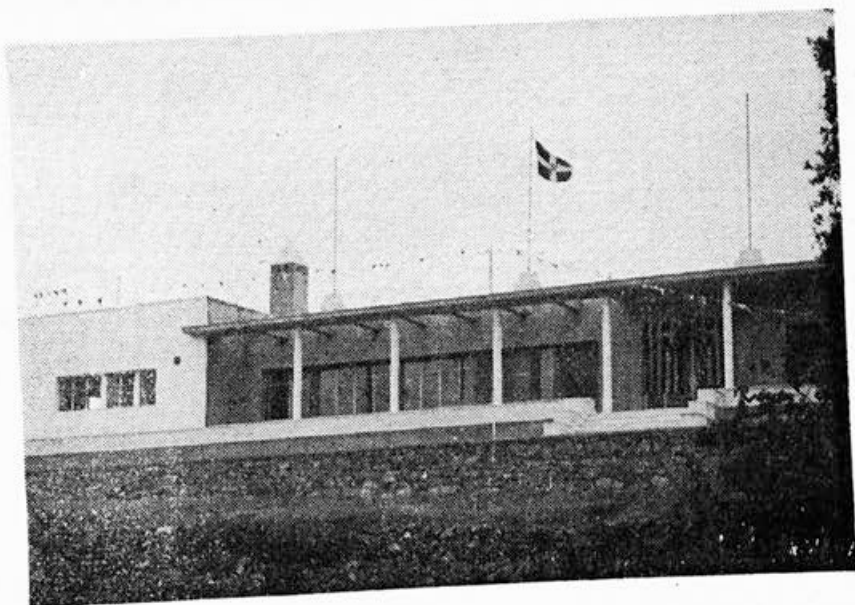
Τό Νοσοκομείο, που τό κτίριό του, όπως καί τά υπόλοιπα άκίνητα άπό δωρεές πρὸς τήν «Έρανική» (Γαλακίου, Γερακίτη, Λεοντσίνη) είχαν μεταβιβαστεί πρὸς τό «Τριφύλλειο Νοσοκομείο Κυθήρων» έλειτούργησε άπό 1.6.56 μέχρι 1.4.59 μέ τήν εϋθύνη τής Έπιτροπής καί άπό 1.4.59 μέχρι 30.9.59 μέ τήν εϋθύνη του 'Ιδρύματος.

ΤΡΙΦΥΛΛΕΙΟΝ ΓΕΝΙΚΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΚΥΘΗΡΩΝ

Έπειδή δέν ήταν δυνατή ή αντιμετώπιση των έξόδων λειτουργίας του Νοσοκομείου άπό τά κάθε προελεύσεως έσοδα των 'Ιδρυμάτων, μέ σύμφωνη γνώμη τής αρμόδιας Δ/νσεως Κληροδοτημάτων του 'Υπ. Οικονομικών (Έγγραφο Υ.874)1617)9.6.59) τό κτίριο του Νοσοκομείου έμισθώθη μέ τό άπό 15.9.59 μισθωτήριο πρὸς τό 'Υπ. Κοιν. Πρόνοιας γιά 30 χρόνια αντί συμβολικού μηνιαίου μισθώματος 100 δρχ. γιά τήν εγκατάσταση του 'Ιδρυθέντος μέ τό Β.Δ. τής 26.7.59 (ΦΕΚ 156)6.8.59) Γεν'κού Νοσοκομείου. Τό άρθρο μόνο του παραπάνω Β.Δ. αναφέρει «'Ιδρύεται έν τή Νήσω των Κυθήρων Γενικόν Νοσοκομείον δυνάμει 30 τουλάχιστον κλινών υπό τήν έπωνυμίαν «ΤΡΙΦΥΛΛΕΙΟΝ ΓΕΝΙΚΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΚΥΘΗΡΩΝ» διεπόμενον υπό των διατάξεων του ΝΔ 2592)33, ως τουτο έτροποποιήθη καί συνεπληρώθη μεταγενεστέρως.

Ο 'Οργανισμός του «Τριφυλλείου Γενικού Νοσοκομείου Κυθήρων» ενεκρίθη δά του 'Υπ' αριθ. 7)31.12.59 (ΦΕΚ 282 τευχ. Α') καί έτροποποιήθη έν συνεχεία κατά τά έτη 1962, 1970, 1975 καί 1977.

Τό Νοσοκομείο είναι ΝΠΔΔ καί διοικείται άπό 5 μέλεις Δ.Σ. διοριζόμενο άπό τό 'Υπ. 'Υγείας καί Πρόνοιας καί

ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ ΤΟΥ ΤΡΙΦΥΛΛΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ ΚΥΘΗΡΩΝ

έπιδοτεΐται άπό τό 'Ελληνικό Δημόσιο. Έπίσης σύμφωνα μέ όρο του μισθωτηρίου τό Δημόσιο είναι ύποχρεωμένο γιά τή συντήρηση καί διενέργεια των απαραίτητων έπισκευών ή βελτιώσεων μέ δική του δαπάνη καί τήν έγκριση του 'Ιδιοκτήτη, εάν είναι ριζικής μορφής. Τέλος συνεφωνήθη ότι όπο αδήποτε δωρεά άπευθυνόμενη πρὸς τό Νοσοκομείο θά περιέχεται είς τό 'Ιδρυμα, έκτός αν ρητώς αναφέρεται ότι προορίζεται γιά τό «Τριφύλλειο Γεν. Νοσοκ. Κυθήρων» καί ότι μετά τή λήξη τής μισθώσεως καί οί δωρεές πρὸς τό Τριφύλλειο Γεν. Νοσοκ. Κυθήρων θά έπιστρέφονται στό 'Ιδρυμα.

Θά πρέπει νά σημειωθεί ότι ή παραπάνω μίσθωση που εξασφάλισε τήν όμαλή συνέχιση τής λειτουργίας του 'Νοσοκομείου κατορθώθηκε χάρι στίς προσπάθειες του τότε Προέδρου του 'Ιδρύματος κ. 'Ιω. Φώτιου ό όποιος συνέχισε νά προσφέρει τίς υπηρεσίες του ως Πρόεδρος μέχρι τό 1970 καί προώθησε τό έργο τής άνοικοδομήσεως του Γηροκομείου.

ΟΙΚΟΣ ΕΥΓΗΡΙΑΣ «ΚΑΣΙΜΑΤΕΙΟΝ»

Όταν ύστέρα άπό τήν παραπάνω λύση ή Διοίκηση του «Τριφυλλείου Νοσοκομείου Κυθήρων» άπαλλάχτηκε άπό τό βάρος των έξόδων συντηρήσεως του Νοσοκομείου, θέλησε νά έπεκτείνει τή φιλανθρωπική δραστηριότητα του 'Ιδρύματος καί στήν περίθαλψη των υπερηλικών κατοίκων του Νησιού. Ήταν μία άνάγκη έξίσου ζωτι-

κή, όσο καί ή Νοσοκομειακή περίθαλψη, εξαιτίας των πολλών ηλικιωμένων που λόγω τής μεταναστεύσεως ζούν μόνοι καί κατά τό πλείστον άδοθήτο, στό Νησί.

Τήν προσπάθειά του αυτή τήν ένίσχυσαν οί άκόλουθες δωρεές που δόθηκαν γιά νά χρησιμοποιηθούν γιά τήν άνέγερση Γηροκομείου στόν Ποταμό των Κυθήρων.

α) Δωρεά των Βασιλείου, Γρηγορίου, 'Αντωνίου καί 'Ελένης τέκνων Γεωρ. Γρηγ. Κασιμάτη, άκινήτου στήν 'Αθήνα στήν οδό Ραϊκάνης (δωρητήριο 10549)26.10.62 Σ)φου 'Αν. Στρατηγού).

6) Δωρεά των Γρηγορίου, 'Αντωνίου καί 'Ελένης τέκνων Γεωργίου Γρηγορ. Κασιμάτη μιά; ήμιτελους οίκιας μετά του οικόπεδου της 2 στρεμμ. περίπου στόν Ποταμό (δωρητήριο 16901 καί 16902)20.11.64 του Σ)φου 'Αν. Στρατηγού).

γ) Δωρεά Λεωνίδα Παν. Μεγαλοκονόμου άπό τόν Ποταμό (διαθήκη άπό 24.5.66 δημοσιευθείσα μέ πρακτικό 305)4.10.67) ένός άκινήτου στό Μοσχάτο έμβαδού 1200 τ.μ. καί άκινήτου στήν οδό 'Ανδρούτσου (Κουκάκι).

Άπό τό έτος 1967 αρχίζουν οί οικοδομικές έργασίες άνεγέρσεως του κτιρίου του Γηροκομείου, στό οικόπεδο τής δωρεάς 'Αδελφών Γ. Κασιμάτη άπό τόν Ποταμό, δυναμικότητας 60 κλινών, μέ κεφάλαια προερχόμενα άπό τήν έκποίηση των άκινήτων των δδών Ραϊκάνης καί 'Ανδρούτσου καί οικονομική ένίσχυση του 'Ελλ. Δημοσίου καί άλλες δωρεές.

Παράλληλα ή Διοίκηση του 'Ιδρύ-

ΤΟ ΚΤΙΡΙΟΝ ΤΟΥ «ΚΑΣΙΜΑΤΕΙΟΥ ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟΥ ΚΥΘΗΡΩΝ» ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΕΡΑ. ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗ ΕΠΕΚΤΑΣΙ ΘΑ ΠΡΟΣΤΕΘΗ ΝΕΑ ΠΤΕΡΥΞ ΚΑΤΑΚΟΙΤΩΝ ΧΑΡΙΣ ΣΤΑ ΕΣΟΔΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ «ΣΚΛΑΒΟΥ»

ματο; αποφασίζει τή συμπλήρωση του Καταστατικού του (άρθρο 2) με προσθήκη παραγρ. 1Α (Συμβ. πράξη 13955) 7.5.68 Σ)φου 'Ιω. Βαρυπάτη) πού περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς:

«Ἐπίσης σκοπός τοῦ Ἰδρύματος εἶναι ἡ ἐν Ποταμῷ τῶν Κυθήρων ἰδρυσις καὶ λειτουργία Γηροκομείου πρὸς διαμονὴν καὶ περίθαλψιν ἐν αὐτῷ γερόντων Κυθηρίων ἀμφοτέρων τῶν φύλων κατὰ τὰ περὶ τούτου δι' ἰδιαίτερου κανονισμοῦ, ἐκπονηθησμένου παρὰ τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος, καθορισθισόμενα».

(Ὁ Κανονισμός αὐτός συντάχθη καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸ Δ.Σ. με τὴν 102) 28.2.75 ἀπόφασή του).

Τὸ Γηροκομεῖο πού λειτουργεῖ σάν «Κεφάλαιο Αὐτοτελοῦς Διοικήσεως» τοῦ ἔθνους 96 Α.Ν. 2039)39 (ἔγκρ.ση 'Υπ. Οἰκονομικῶν Τ. 6355) 7014)70) ἐπῆρε ὕστερα ἀπὸ τὸ Νόμο 162)73 τὴν ἐπωνυμία «ΟΙΚΟΣ ΕΥΓΗΡΙΑΣ ΚΑΣΙΜΑΤΕΙΟΝ», καὶ διοικεῖται ἀπὸ 5μελὴ Τοπικὴ Ἐφορία πού διορίζει τὸ Δ.Σ. τοῦ Ἰδρύματος ἀνά 3ετία.

Τηροῦνται χωριστὰ διαχειριστικὰ καὶ λογιστικὰ βιβλία (Δ' κατηγορίας) καὶ συντάσσεται Ἰσολογισμός - Ἀπολογισμός στίς 31 Δεκεμβρίου κάθε χρόνου, πού δημοσιεύεται καὶ στὸν Κυθηραϊκὸ Τύπο.

Τὸ Γηροκομεῖο ἄρχισε τὴν λειτουργία του τὸν Αὐγουστο τοῦ 1975 με 12 τροφίμους γὰ νὰ τοὺς φθάσει σήμερα στὸν ἀριθμὸ τῶν 45.

Ὅπως ἦταν φυσικὸ τὰ ἔξοδα λειτουργίας τοῦ Γηροκομείου αὐξήθηκαν σημαντικὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐπι-

ραζόμενα ἀπὸ τὸν τιμάρημο καὶ τὴν αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τροφίμων του, ἐνὼ τὰ ἔσοδά του ἀπὸ δωρεές καὶ ἐνοίκια ἀκινήτων δὲν ἀξάνονται ἀντίστοιχα καὶ ἔτσι ὑπάρχει πάντα πρόβλημα ἰσοσκελισμοῦ τοῦ Προϋπολογισμοῦ του πού δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ καλύψει ἐξ ὀλοκλήρου τὸ Κράτος. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐφυσυχάζουν οἱ Κυθηριοί, ἐάν θέλουν νὰ ἐξακολουθήσει νὰ λειτουργεῖ κατὰ τὸν ἀναγνωρισμένον υποδειγματικὸ τρόπο πού λειτουργεῖ μέχρι σήμερα. Καὶ οἱ τρόφιμοι καὶ οἱ συγγενεῖς τοὺς θὰ πρέπει νὰ συμμετέχουν στὰ ἔξοδα περιθάλψεως καὶ οἱ δωρεές μεγάλες ἢ μικρὲς δὲν πρέπει νὰ σταματήσουν.

ΤΡΙΦΥΛΛΕΙΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ

Ὅπως ἀναφέραμε καὶ στὴν ἀρνή ὁ ἀείμνηστος Μεγάλος Εὐεργέτης τοῦ Νησιοῦ μας ΝΙΚ. Ι. ΤΡΙΦΥΛΛΗΣ ἢ ΚΑΒΑΚΟΣ με τὴν 10494)26.6.48 Δημόσια διαθήκη του πού δημοσιεύθηκε μετὰ τὸ θάνατό του, στίς 25.5.55 (Πρακτ. Πρωτ. Ἀθηνῶν 2924)25.5.55) ὀριζε τὰ ἐξῆς: «Ἐγκαθιστῶ κληρονόμον μου τὸ Νοσοκομεῖον, ὅπερ θέλει ἰδρυθεῖ καὶ λειτουργήσῃ: ὡς κατωτέρω ὀρίζεται εἰς τὴν ἰδ' αἰτίραν μου πατρίδα Κύθηρα. Εἰς τὸ Ἰδρυμα τοῦτο ὅπερ θὰ φέροι τὴν ἐπωνυμίαν «ΤΡΙΦΥΛΛΕΙΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ» ἐπιθυμῶ καὶ ὀρίζω νὰ περέλθῃ ὀλόκληρος ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου μου εὐρεθησομένη περιουσία μου, ἐξ οἰωνδήποτε στοιχείων καὶ ἂν ἀποτελεῖται αὕτη, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐκτελεσθῇ τὰ ἀμέσως ὀριζόμενα κληροδο-

τήματα (α, β, γ, δ, ε). Ἀπασα ἡ ὑπόλοιπος περιουσία μου θὰ περιέρχεται εἰς τὸ «Τριφύλλειον Νοσοκομεῖον» ὅπερ ἐγκαθιστῶ κληρονόμον μου (Τὸ Τριφύλλειον Νοσοκομεῖον) θὰ διοικεῖται ὑπὸ Συμβουλίου ἀποτελουμένου ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε Μητροπολίτου Κυθήρων, ὡς Προέδρου καὶ τούτου καλυομένου ἀπὸ τὸν ἐκτελοῦντα χρέη Ἐπισκοπικοῦ Ἐπιτρόπου, ἀπὸ τοῦ ἐκάστοτε Προέδρου τῶν Κοινοτήτων Κυθήρων καὶ Ποταμοῦ, ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε Πρόεδρον τοῦ Ἰατρικοῦ Συλλόγου Κυθήρων καὶ τοιοῦτου Συλλόγου μὴ ὑπάρχοντος ἀπὸ ἑνα τῶν ἱατρῶν τῆς Νήσου συνερχομένων εἰς κοινὴν συνεδρίασιν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου καὶ ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε Δ)ντὴν τοῦ Ὑποκ)τος τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς εἰς Κύθηρα.

Εἰς τὸ Συμβούλιον θὰ περιλαμβάνονται δύο ἀκόμη μέλη ὁ Δ)ντὴς τοῦ Σχολείου Ποταμοῦ Ἰωάννης Χ. Μελιτᾶς καὶ ὁ Συμ)φο: Κυθήρων Νικ. Π. Νικηφοράκης. Καὶ τούτων μὴ ὑπαρχόντων ἢ μὴ ἀσκούντων τὰ καθήκοντά των ὁ ἐκάστοτε Δ)ντὴς τοῦ Σχολείου Ποταμοῦ καὶ ὁ ἐκάστοτε Σ)φος Κυθήρων. Ὅταν ἕνεκα οἰουδήποτε λόγου τὰ πρόσωπα ταῦτα παύσουν νὰ εἶναι μέλη θὰ ἀντικαθίστανται ὑπὸ ἄλλων, ὀριζομένων ἐκάστοτε διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τῆς Κυθηραϊκῆς Ἀδελφότητος Γειραιῶς — Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Κυθηραϊκοῦ Συνδέσμου Ἀθηνῶν.

Συνεχίζοντας ὀρίζει τὸν τόπο πού θὰ ἀνεγερθεῖ τὸ Νοσοκομεῖο, τὴ δυναμικότητά του, τὰ τμήματά του, τὴν ἀφιέρωση ὀρισμένων αἰθουσῶν στὴ μνήμη προσφίλων του προσώπων κλπ. Ἐκτελεστές τῆς διαθήκης αὐτῆς ὄρσε τοὺς Γρηγόρη Παν. Κασιμάτη, Καθηγητὴ καὶ Βουλευτὴ Ἀθηνῶν καὶ Παν. Θ. Πανάρετο Δ)ντὴ τοῦ Ὑπ. Κοιν. Πρόνοιας, ἀνηψιὸ του.

Εἶναι φανερό ὅτι ὁ Ν. Τριφύλλης ἐτακτοποίησε κατὰ τὸν παραπάνω τρόπο τὴν διάθεση τῆς περιουσίας του, γι' αὐτὸ ἀπέδλεπε στὴν ἰδρυση Νοσοκομεῖου στὰ Κύθηρα πρὶν ἐκδηλωθεῖ καὶ πραγματοποιηθεῖ ἡ σύσταση τῆς Ἐβραϊκῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἡ ἐκ μέρους τῆς κατασκευὴ τοῦ Νοσοκομεῖου. Γι' αὐτὸ, ὅταν ἐτελείωσε τὸ κτίριο τοῦ Νοσοκομεῖου ἀπὸ τὴν Ἐβραϊκὴ Ἐπιτροπή, γιὰ νὰ διευκολύνει τὸ ἔργα τῆς, τῆς μεταδίδασε τὴν κυριότητα τοῦ ἀκινήτου τῆς ὁδοῦ Θεμιστοκλέους 5 (Συντριβάνι) καὶ ὅπως μᾶς πληροφορήσαν ἀξιόπιστοι συμπατριῶτες μας, εἶχε δώσει ἐντολὴν στὸ δικηγόρο του νὰ φροντίσει γιὰ τὴν ἀνάλογη προ

σαρμογή και της διαθήκης του. Δυστυχώς τον έπρόλαβε ο θάνατος.

Έχοντα υπόψη τα παραπάνω δεδομένα ή «Έρανηκή Έπιτροπή» με την από 20.7.55 αίτησή της προς το Έφετείο Αθηνών, ζήτησε με το δικαίωμα που της έδινε το άρθρο 5 του Α.Ν. 2039)39 την επίλυση των δημιουργημένων αμφιβολιών ως προς την έρμηνεία της διαθήκης του Ν. Τριφύλλη, πιστεύοντας άσφαλώς ότι δεν χρειάζεται ή σύσταση άλλου Ίδρυματος, αλλά θα έπρεπε ή περιουσία της διαθήκης να περιέλθει σ' αυτήν, σάν συνέχεια της δωρεάς του ακινήτου της όδου Θεμιστοκλέους και του από 8.11.51 συμφωνητικού, περί του οποίου γίνεται λόγος παραπάνω.

Η αίτηση αυτή δεν είχε δυστυχώς την τύχη που θα έπρεπε για λόγους που δεν μπορούμε σήμερα να εκτιμήσουμε. Πιστεύουμε όμως ότι θα ήταν μια μοναδική ευκαιρία να δημιουργηθεί ένα (μοναδικό) Τριφύλλειο Ίδρυμα και ή ευκαιρία αυτή χάθηκε τότε.

Έτσι οι εκτελεστές της διαθήκης προχώρησαν στο έργο τους. Πρώτα έπέτυχαν την έγκριση του Ίδρύματος με την έπιωλυμία «ΤΡΙΦΥΛΛΕΙΟΝ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ» όπως όριζε ή διαθήκη (Διάταγμα της 17.1.57 που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 13)29.1.57) με έδρα τα Κύθηρα και σκοπούς και σύνθεση Δ. Συμβουλίου όπως τα περιγράφουμε παραπάνω.

Το Ίδρυμα αξιοποίησε άμέσως με άντιπαροχή το ακίνητο της όδου Πανεπιστημίου (Ηνωμένα Βουστάσια) εξασφαλίζοντας έτσι ένα αξιόλογο έτησιο έσοδο από το όποιο έπιχορηγούσε ίκανοποιητικά το προσωπικό του Τριφύλλειου Γεν. Νοσοκομείου Κυθήρων και άποθεματοποιούσε τα υπόλοιπα, έτσι ώστε να δημιουργηθεί κεφάλαιο γ' ά την άνοικοδόμηση το 1979 του άλλου ακινήτου του της όδου Ρόμβης. Άπομένει για άνοικοδόμηση το τρίτο ακίνητο του Ίδρύματος στην όδο Έρμου 83.

Είναι γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των έσόδων του Τριφύλλειου Νοσοκομείου το άπορροφά ή έπίδοτη ση του Νοσοκομείου, ενώ ή συμβολή του Τριφύλλειου Νοσοκομείου Κυθήρων (των Αθηνών) είναι συμβολική και περιορίζεται σήμερα στο ποσό των 120.000 δρχ. το χρόνο.

Όταν, όπως άναμένεται, θα ψηφισθεί πολύ σύντομα ο νέος νόμος για την Υγεία, που θα βελτιώσει και την λειτουργία των Νοσοκομείων και τις άποδοχές του Έπιστημονικού προσωπικού τους, δεν θα χρειάζεται ή έπίδοτηση των Ίδρυμάτων προς το Τριφύλλειον Γεν. Νοσοκ. Κυθήρων. Έτσι τα σημαντικά έσοδα του Τριφύλλειου Νοσοκομείου δεν θα μπορούν να αξιοποιηθούν άφου από το Ίδρυτικό του, προορίζονται μόνον γ' ά τη συντήρηση του Νοσοκομείου.

Έπανερχεται λοιπόν για μια άκόμα φορά στην έπικαιρότητα το θέμα τή; κατά κάποιον τρόπο συνεργασίας και ένοποιήσεως των δύο Τριφύλλειων άφου έχουν κοινούς σκοπούς και μάλιστα με εκείνο των Αθηνών, διευρυμένους. Το θέμα τουτο έκτος που έχει στόχους και σκοπούς άρκετά από την παραπάνω άπόπειρα έπιλύσεως του από την «Έρανηκή Έπιτροπή» άπασχόλησε το Δ.Σ. του Ίδρύματος Αθηνών (άπόφαση 13)7.6.62) και Κυθήρων άργότερα (έγγραφο 171)28.11.74) αλλά και το άρμόδιο Υπουργείο. Νομίζουμε ότι τώρα είναι ή πιο κατάλληλη περίοδος για να έξετασθεί σοβαρά και να έπιλυθεί το θέμα αυτό.

Σκοπό; του παραπάνω κείμενου ήταν να γνωρίσει στους άναγνώστες των «Π.Κ.» όσο γινόταν πιο σύντομα, πώς και πότε Ίδρύθηκαν τα φιλανθρωπικά μας Ίδρύματα, πώς διοικούνται, ποιοι είναι οι σκοποί τους.

Ίσως σε άλλη ευκαιρία μπορούμε να περιγράψουμε αναλυτικότερα τη δράση καθενός άπ' αυτά, και ποιές είναι οι δωρεές (κληροδοτήματα, καταπιστεύματα, μετρητά) που δέχθηκαν στην Έρανηκή, στο Τριφύλλειο Αθηνών και στον Οίκο Εύγηρίας.

ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ Γ. ΣΚΛΑΒΟΥ

Ο Γεώργιος Γ. Σκλάβος από τα Μητάτα που πέθανε στο Μπρίσμπακ της Αυστραλίας την 1.3.49, με την από 12.7.46 διαθήκη του άφησε το ήμισυ έξ άδιαίρετου δύο συνεχόμενων ακινήτων (ATLAS και STAR) που βρίσκονται στο κέντρο της πόλης προς τον σκοπόν όπως... ετό υπόλοιπον το άπομένον τότε (μετά την τακτοποίησιν άλλων ύποχρεώσεων) εις την Κυθηραϊκήν

κήν Άδελφότητα Κουησλάνδης διά την άνέγερσιν ή βελτίωσιν ενός Σανατορίου ή Νοσοκομείου εις τα Κύθηρα, όπως ή Άδελφότητα κρίνει καταλληλότερον.

Μετά τον θάνατο του άειμνήστου Γ. Σκλάβου οι κληρονόμοι προσπάθησαν να άκυρώσουν τη διαθήκη του, αλλά χάοις στις φιλότιμες προσπάθειες της τότε Διοικήσεως της Κυθηραϊκής Άδελφότητας, που ήταν εκτελεστής της διαθήκης, το κληροδοτήμα έσώθη.

Άργότερα, με την άπόφαση 328)4.11.70 του Άνωτ. Δικαστηρίου της Κουησλάνδης, που έκδόθηκε ύστερα από σχετική αίτηση της Κυθηραϊκής Άδελφότητας, όρίστηκε ότι δικαιούχος του παραπάνω κληροτ.ος είναι το «Τριφύλλειον Νοσοκομείον Κυθήρων» (TRIFILLION HOSPITAL KYTHERIA). Με τη δικαιολογία όμως ότι δεν ύπήρχε στην Ελλάδα ένα μόνο Ίδρυμα με αυτή την έπιωνυμία αλλά τρία (χωρίς να γίνει γνωστή, όσο γνωρίζουμε, ή άπόφαση αυτή στο Τριφύλλειο Νοσοκομείο Κυθήρων) δεν εκτελέστηκε ή παραπάνω άπόφαση.

Έπακολούθησαν μακρές άντιδικίες και προσπάθειες για να καταλήξουμε τελικά, χάρη στην συνετή στάση του Σεβασμιώτατου Μητροπολίτη κ. Ιακώβου στην από 4.12.31 νεώτερη άπόφαση του Άνωτ. Δικαστηρίου, με την όποια όρίστηκε ως δικαιούχος το «Τριφύλλειο Νοσοκ. Κυθήρων», με σκοπό την άνέγερση πτέρυγας κατακοίτων και άνιάτω; πασχόντων Κυθηρίων, όπως είχε άρχικά συμφωνηθεί με την Διοίκηση της Άδελφότητας.

Τά πρώτα 100.000 δολ., όπως όρίζει ή δικαστική άπόφαση, έστάλησαν από την Κυθηραϊκή Άδελφότητα και ύστερα άπ' αυτό άρχισαν οι προκαταρκτικές έργασίες (σχέδια, οικοδομική άδεια κλπ.) για τη δημοπράτηση του έργου.

Έκτος από τα παραπάνω Ίδρύματα ενδιαφέρουν τα Κύθηρα το «Κοινοφελές Ίδρυμα Παναγιώτου» (ΦΕΚ 347)20.11.74) που έδρεύει στον Ποταμό και το κληροδοτήμα Μαρίας Στάη (με διαχειριστή το Πανεπιστήμιο Αθηνών) που εξασφαλίζει ύποτροφίες σε όλους σχεδόν τους Κυθηρίους σπουδαστές.

Άλλά γι' αυτά ίσως χρειαστεί ένα χωριστό σημείωμα.

ΔΗΜ. ΚΟΜΗΣ

Τὰ βασανάκια

Πολλές είναι οι πληγές που βασανίζουν του κατοίκους των πόλεων της Χώρας. Υπάρχουν όμως και πληγές που βασανίζουν και τους πολίτες και κωμπούλεων ακόμα καθώς και τους κατοίκους μικρότερων ακόμα χωριών. Και αυτό δεν συμβαίνει μόνο στις κατοικημένες περιοχές της Ελλάδας. Τα ίδια προβλήματα αντιμετωπίζουν και όλες οι άλλες κατοικημένες περιοχές της οικουμένης.

Θα σημειώσουμε μερικές από τις πληγές αυτές. Είναι κατά πρώτο λόγο οι θόρυβοι που προκαλούν τα μηχανάκια. Και οι θανάσιμοι κίνδυνοι από τα ναρκωτικά που καταστρέφουν τη νεότητα και απειλούν τη ζωή των νέων μας. Έμεις εκφράζουμε τη συμπάθειά μας σ' όσους υποφέρουν από τις πληγές αυτές. Άλλα πρώτα πρώτα μάς ενδιαφέρει το νησί μας. Το Τσιρίγο μας που ως σήμερα παραμένει έντελως, αμόλυντο από τα δεινά που προκαλούν οι πληγές των άλλων πόλεων σ' όλο τον άλλο κόσμο.

Πραγματικά, ως προς τα μηχανάκια, εύτυχως στο νησί μας κυκλοφορούν ακόμα πολύ λίγα. Και δεν διαταράσσουν την ήσυχία και τη γαλήνη των φιλήσυχων συμπατριωτών μας. Το νησί μας είναι — όπως το αποκάλεσα πριν πολλά χρόνια, το νησάκι της γαλήνης. Και τη νυκτερινή καθώς και τη

μεσημβρινή ήσυχία δεν την διαταράσσουν, εκτός, μόνον τα συμπαθητικά κοκοράκια, το μονότονο κλάμμα του Γκιώνη της σκλάπας όπως τον λέμε εκεί, και οι άγριες φωνές των γαιδάρων, που σήμερα είναι τόσο σπάνιοι στο Τσιρίγο, αλλά και πάντα τόσο αναγκαίοι.

Η σύγκριση μεταξύ γαϊδάρου και μηχανακιού, είναι πολύ ενδιαφέρουσα. Ο γαϊδάρικος κλωτσά, μα δεν σκοτώνει, όπως το μηχανάκι. Ο γαϊδάρικος έχει υπομονή. Το μηχανάκι δεν έχει. Ο γαϊδάρικος δεν τρέχει. Το μηχανάκι τρέχει. Ο γαϊδάρικος είναι πολύ φτηνότερος. Το μηχανάκι στοχίζει τα διπλά λεπτά.

Άλλα υπάρχουν κι άλλα δεινά στις κάπες: το πυκνοκατοικημένες περιοχές της χώρας. Είναι οι κλοπές, οι φόννοι, οι ληστείες, οι διασμοί, οι άρπαγές.

Το Τσιρίγο μας είναι προνομιούχο. Εκεί δεν παρουσιάζονται τέτοια φρικώδη έγκλήματα. Πρώ πάντων κλοπές δεν γίνονται εκεί. Που και που νά «τρυγήσει» καμιά γρηούλα τη λεμονέα κάποιου μακρυσμένου κήπου, ή νά φάει καμπόσα αμύγδαλα από καμιά μεμονωμένη αμυγδαλιά ή — σπάνια αυτό — νά μαζέψει καμπόσες έληδες από τί έλαίε του γείτονα.

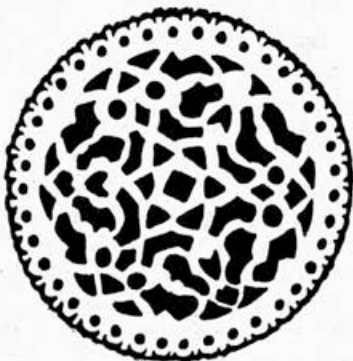
Οι αρχαίοι συγγραφείς μας, όταν

έφερναν σε δύσκολη θέση τον ήρωα της κωμωδίας, ή τραγωδίας τους κατέβαζαν κανένα αγαλματάκι από ψηλά που επενέβαινε και έσωζε την κατάσταση... Αυτό το έλεγαν ως τον από μηχανής Θεό. Υπάρχουν σποραδικά μερικοί... κλεφτοκοττάδες και άρπολογοί καμιά κόττα ή μερικά αυγά, μιμούμενοι τις ζουρίδες. Εκτός αν προφυλάσσει τα κοτέσια κανένας σκύλος. Άλλα κάποτε και οι σκύλοι άρπολογοί κόττες. Και αυτά δεν είναι οι από μηχανής Θεοί, αλλά οι από μηχανής σκύλοι.

Αυτά λοιπόν είναι τα βασανάκια του Τσιρίγου. Άλλα οι Τσιριγώτες, ξέρουν να τα αντιμετωπίζουν. Έχουν τις παγίδες, έχουν και τα μέσα να καταπολεμούν κάθε πονηρόν πνεύμα. Οι αρχαίοι μας πρόγονοι έλεγαν, «Σοφός μὲν Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ' ἀπάντων σοφώτατος Σωκράτης». Εκτός των άλλων μέσων αντιμετώπισης έχουμε και τήν... μαγκουρέσ που μετρά τις πλάτες των πονηρών. Γι' αυτό μπορούμε να λέμε: «Σοφοί μὲν οἱ γαῖδαροι, σοφώτεροι δὲ οἱ σκύλοι.

Ἀνδρῶν δ' ἀπάντων σοφώτατοι οἱ... Τσιριγώτες!»

Δ. Ν. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
(Τάκης Μώμος)

Τὸ ἐγκλημα

Ἡ σάρκα της εἶταν σφιχτή καὶ τὰ πόδια της χοντρά. Τὸ πρόσωπο ἀπόφευγε νὰ τὸ ζωγραφῇσαι. Πάντα τῆς πύκνωνε μαλλιά. Μαύρα μαλλιά πού πήγαιναν στό φιλήθονο σῶμα της. Ἀπὸ τὸ σῶμα κατὰ βάθος τὸ πρόσωπο. Καὶ τίποτε ἂν δὲν εἶταν θά σου ἄρесе. Δὲν σ' ἐνδιέφερε. Τὰ ἐννέα δέκατα τῆς βαθμολογίας τὰ κέρδιζε ὅπως εἶταν.

Ὁ ζωγράφος εἶχε κάνει φόνο καὶ εἶταν στή φυλακή. Ποτὲ δὲν μοῦ τὴν εἶχε μελετήσει ἂν καὶ οἱ δύο ἀνήκαμε στοὺς «ἐκ περιστάσεως» φυλακισμένους καὶ δὲν εἶχαμε τὴν παραμικρὴ σχέση μετὰ τὸ συνάφι τῶν ἄλλων.

Μία πέτρα σκέπαζε τὸ μυστικὸ της καθὼς στὸν πίνακά του τὰ μαλλὰ κρύβαν τὸ πρόσωπό της, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ δὲν τόλμησε ποτὲ νὰ ζητήσω νὰ τὴν παραμερίσει. Ξέροντας πὼς στήν ὕγρασία τῶν στατικών λίθων δρίσκεται κάποιο σκουλήκι.

Μία ἀρρώστεια τὸν ἐφθίνε καὶ γρήγορα πέθανε. Ἀπόμεινε γιὰ μερικὰ ἀκόμα χρόνια κρατώντας τὸ σκίτσο πού ἔγραφε στὰ χαρτιά του καὶ ὅταν βγήκα ἀπ' τὴ φυλακὴ θέλησα νὰ τὴν δω.

Ἡ ἔξοδος φυσικά τὸ σπίσι της ἀπ' τὴς σημειώσεις του. Πῆρα τὴς ἀνηφοριές τῆς συνοικίας, περιεργάστηκα τὴν πόρτα του καὶ στό τέλος, ἂν καὶ αἰσθάνθηκα ἕνα κλονισμό στοὺς παλμούς τῆς καρδιάς μου τῆς ἐκτύπησα.

Ἀνοίγοντάς μου δειχθῆκε στό ἀνάστημα. Τὰ μαλλιά της πύκνωναν

στό πρόσωπο καὶ τὰ πόδια της καθὼς τὴν ἀναμέτρησα διαστικά εἶταν χοντρά.

Τῆς ψιθύρισα δειλά τὸ ὄνομα τοῦ ζωγράφου προσπαθώντας νὰ τὴν ψυχογραφίσω. Δὲν ἤξερα τίποτε ἀπ' τοὺς δεσμούς της. Μὲ πῆρε μέσα.

Ἡ ἀτμόσφαιρα πρόσφερεν ἀδημονία. Τῆς διηγήθηκα ἀπ' τὴ ζωὴ μας στή φυλακὴ καὶ τὴ φιλία μετὰ τὸ ζωγράφον κρατώντας κάποιο δῆθεν μυστικὸ της σὰν αὐτοῦ γιὰ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας.

Μὲ ἄκουγε στημένη σ' ἀναμονὴ πυρώνοντάς με μετὰ τὴ σάρκα της καὶ μὴ δείχνοντας ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον.

Εἶχα πτοηθεῖ. Δὲν μπορούσα νὰ προχωρήσω ὅταν μία δύναμη ἀμέτρητης γοητείας μ' ἔφερε νὰ γονατίσω μπρὸς της.

Ἀπὸ τὸ σκίτσο, τῆς τραύλισα, εἶμαι χρόνια σκλάβος σας.

Μία στιγμιαία λάμψη ἀστράψε στὰ μάτια της. Μὲ τὴ συνήθειά της γυναίκας πού γεύεται τὸν ἔρωτα δὲν μὲ ἀπέκρουσε. Φέρθηκε ἐπιφυλακτικά καὶ σὰν ν' ἀποροῦσε γιὰ τὸ ὀλίστημά μου. Ἔτσι ἔμεινε, ἐπὶ μὲ ζόμουνα κάθε συνέπεια πού θὰ τύχαινε στίς σχέσεις μας.

★

Τὴν εἶχα ζιμώσει στό νοῦ μου ἀπ' τὰ βαρεὰ κάγκελα τῆς φυλακῆς καὶ ἡ σάρκα της μὲ ζάλιζε πάποτε. Θάταν ἀδύνατο νὰ πιστέψει κανεὶς πὼς ἔπειτα ἀπὸ μιά ἐκφυλὴ καὶ ἀνάξια ζωὴ πού τὴν παρακολούθησα νὰ ζεῖ θὰ μπορούσα

ἔχει μόνο νὰ μὴ τὴν συχαθῶ ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν ἀγαπῶ πιότερο. Εἶμουν παράξενα δεμένος μαζί της. Ὁ ἀγέρας τῆς πλάνης πνέει συχνά μέσα στίς ιδέες τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ μαλλιά, πού δὲν ἄφηναν νὰ ξεχωρίσει πρόσωπο κρύβαν ὅτι φανερό ἢ κρυφὸ εἶταν στή σκέψη της.

Εἶχα νοιώσει ὅτι: ἔλειπε ἀπὸ τὸν χαρακτήρα της ὁποιαδήποτε εὐαισθησία μὰ δὲν περίμενα πὼς σύντομα θάμουν στὰ ἔχνη τοῦ μυστικοῦ της.

Ἐμεῖς πού ἐγκληματήσαμε ἔχουμε στή θύμηση τὴν ὁσμὴ τοῦ ἐγκλήματος. Τὸ ὑποπτευόμαστε πρὶν τὸ δοῦμε καὶ μαντεύομε τὴν ἀτμόσφαιρά του ἀπὸ τὴς βαρομετρικῆς τῆς ἐνδείξεις. Δὲν ξαφνίστηκα λοιπὸν σὰν ἀνοίγοντας τὴν πόρτα μία νύχτα τὴν ἔνοιωσα ἀπὸ τὸ μακρινὸ φῶς τοῦ ἀπόμερου διαδρόμου νὰ κλῶθει τὴ σκία της στήν κατασκότεινη κρεβατοκάμαρά μου ἀπὸ κάτω. Τὴν πλησίασα. Μὰ κείνο πού μὲ παραξένεψε εἶταν πὼς δὲν συνέβανε τίποτε. Κρατοῦσε ἀπλῶς ἕνα καλοφτιαγμένο σφυράκι.

Στὸ νοῦ ὅπως τὴν εἶδα ἄθελα μοῦ ἦρθε ἡ ὑποψία μιᾶς «πρόδας τζενεράλε» κάποιου σατανικοῦ ἐγκλήματος. Δὲν τρόμαξε καὶ μὲ χαδιάρικη φωνὴ μὲ ρώτησε ἂν θὰ μπορούσα νὰ τὸ παίξω στὰ μηνίγγια της...

Ἡ ἀνάδρα τοῦ πόθου παράξενα πυργωμένη μ' ἔκανε νὰ τὴν ἀγκαλάσω, δείχνοντας τὴν χωρὶς δριὰ ὑποταγὴ μου.

Ἡ σκιά της ἀπ' τὸ θράδιν ἐκεῖ-
νο καὶ τ' ἀγκάλιασμά της μοῦ στά-
θηκαν τυραννικά. Σὲ τέτοια κατὰ-
σταση σκέφθηκα θὰ τὴν εἶχε κι'
ὁ ζωγράφος σκιτσάρει ὅχι τυχαία
μὰ συνεπαρμένους ἀπ' τὴ μέθη τῶν
αἰσθησέων του.

Ἀπὸ τὴν ἐπομένη μέρα ὥστόσο
ἡ στάση της ἄλλαξε ἀπέναντί μου.
Ἐγινε σκληρὴ καὶ σκαιή, μοῦδει-
ξε μιά φανερὴ περιφρόνηση.

Ἐχασα τότε μὲ μ' αὖς τὸ θάρρος
μου καὶ δὲν εἶχα τρόπο νὰ τὴν ἀν-
τιπολεμήσω. Μιά προσεχτικώτερη
ὁμῶς ματιὰ τὴν ἔδειχνε σάν νὰ ἐ-
πάλευε πολὺ μὲ τὸν ἑαυτὸ της, σάν
νὰ ἔκρυβε ἓνα καὶ μὲ πού τὴν συν-
τριβε.

Κα'ροφυλάχτησα κι' ἔκαμα ὅ,τι
μποροῦσα νὰ ξανακερδίσω τὴν συ-
μπάθειά της. Ἀρχισα νὰ τὴν ἱκε-
τεύω, νὰ τὴν ἐκλιπαρῶ...

Στὴ φωτιά πού τὴν ἔκαιγε αἰ-
σθάνθηκα νᾶμαι ὁ μαῦρος καπνὸς
της. Ἀψήλωνε, ἀψήλωνε κι' ἐγὼ
μίκραινα, φτάνοντας μόνο τ' ἀπο-
καούδια της. Δὲν μὲ ἤθελε. Βασα-
νιζόμουνα στὸ μεγάλο πάθος. Τὸ
καράδι τοῦ πόθου μου μὲ κατεπόν-

τιζε λές στὴ μέση τ' ὠκεανοῦ...

✱

Θὰ ξεκλείδωνα τίς ἀντιρρήσεις
τῆς βούλησής μου καὶ τοὺς ἡθικούς
δισταγμούς μου γιὰ χάρι τῆς ἐλά-
χιστης συμπαθείας της. Θὰ παρα-
δινόμουνα πρόθυμα γιὰ ὅ,τι θάθε-
λε νὰ μὲ χρειαστῇ ἀρκεῖ ν' ἄφηνε
νὰ περάσω τὸ χᾶδι τῆς ἀφῆς στὰ
πυκνὰ μαῦρα μαλλιά της...

Ἀδιάκοπα ὁ σύντροφός μου ὁ
πεθαμένος στὴ φυλακὴ ζωγράφος
πλέκονταν στὴ σκέψη μου. Ἴσως
ξαναπερνοῦσα τὴν τὸ δρόμο του.
Ἴσως μιά παρόμοια στάση της νὰ
τόν εἶχε φέρει στὸ «γολγοθᾶ» τῆς
θυσίας του.

Ἡ ζωὴ μου εἶχε γίνεи μαρτύ-
ριο... Ὁ ἀγέρας εἶταν πυκνός, βα-
ρὺς καὶ παραξενεύομουνα πῶς μπο-
ροῦσε νὰ τὸν σχίζει ἡ ἀναπνοή μου
χωρῶντας στὸ σύνολό του. Μὰ χά-
ρηκα ἐπὶ τέλους σάν τὴν ἔνοιωσα
νὰ μὲ πιάνει πάλι ἀπὸ τὸ χέρι.

Μὲ ὁδήγησε στὴ κρεβατοκάμα-
ρά της.

Ἐνα ἔπο ὁξὺ ἐνήργησε λές στὴ

τόλμη μου. Δὲν λογάριασα τίπο-
τε... Ὅστε τὴ γλυκειὰ ἔκφραση
μὲς πολλὴ νέας μορφῆς πού κοι-
μόταν στὰ σεντόνια της... Ἀντίθε-
τα ἔνοιωσα χαρὰ κι' ἔσφιξα μὲ πιό-
τερη δύναμη στὸ χέρι μου τὴ λα-
βὴ τοῦ σφυριοῦ. Καὶ στὸ κορεσμένο
ἀπὸ ἡδονὴ κρεβάτι κάτω ἀπ' τὸ
μελιχρὸ φῶς καθὼς εἶταν ἀμέριμνα
θυσιζόμενος τὸ κτύπησα δυνατὰ στὸ
μηνίγγι του.

Κοντὰ μου κείνη παραστέκοντάς
μου εἶπε: «Ἄν μ' ἀγαπᾷς θ' ἀπο-
δεχτεῖς τίς συνέπειες».

Τὴ φίλησα μ' ἓνα παρατεταμένο
φιλί πάνω ἀπ' τὸ πτώμα τοῦ ἔρα-
στή της. Ἡ σάρκα της εἶταν σφι-
χτή, πολλὴ σφιχτή καὶ τυλίχτηκα
ὅσομποροῦσα στὰ χοντρά της πό-
δια.

.....

Στὴ φυλακὴ πού ξανάμαι θὰ
κάψω τὸ σκίτσο της. Ἄν κανεὶς
τὸ δεῖ, ἴσως θάβει ὁ τρίτος... ὁ τέ-
ταρτος...

MIX. K. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ

Τὸ χερικὸ

Καί σήμερον ἐξακολουθεῖ νά ἐπικρατεῖ ἡ πρόληψις πού λέγεται «χερικό». Ὑπάρχει τό καλό χερικό καί τό κακό χερικό. Οἱ ἄνθρωποι μέ τό καλό ἤ μέ τό κακό χερικό εἶναι γνωστοί στήν κοινωνία πού ζοῦν. Πρέπει νά γνωρίζεις καλά ὅταν παίρνεις κάτι εἴτε σάν ἐμπόρευμα εἴτε σάν φιλοδώρημα ἀπό ποῖό χέρι τό πήρες. Ἀπό τό καλό χερικό, ἔλα θά πᾶνε καλά. Ἀπό τό κακό τά πάντα θά καταστραφοῦν.

Ἰδιαιτέρως ὅταν παίρνεις σπόρους φυτῶν ἢ ζωα γιά «ἀνάστα» (γιά σόϊ).

Ὅταν παραλαμβάνεις αὐγά γιά κλώσσα πρέπει νά ἐπ'βάλεις εἰς τόν δότην νά τά κουμπᾶ εἰς τό ἔδαφος, καί ἀπό κεῖ νά τά παραλαμβάνεις ἀνεξαρτήτως ἐάν εἶναι καλό ἢ κακό τό χερικό του. Οἱ ἔχοντες καλό χερικό λέγονται καλοσερβίριστοι, καί κακοσερβίριστοι οἱ ἔχοντες κακό χερικό.

Ἀφηρημάδα

Τρεῖς κυνηγοί, ὁ ἓνας λίγο ἀφηρημένος, ξεκίνησαν νύχτα τό πρωῒ γιά λαγουδοκύνηγο. Ὅταν ἔφθασαν στό μέρος τοῦ κυνηγιοῦ κάθισαν καί περίμεναν νά ξημερώσει.

Ὅταν ξημέρωσε, μέ ἐκπληξή τους εἶδαν οἱ δύο τόν ἀφηρημένο νά μὴν κρατᾶ τουφέκι.

— Ποῦ εἶναι τό ὄπλο σου; τοῦ εἶπαν τότε καί οἱ δύο. Αὐτός θμως μέ τήν ἀφέλεια πού τόν χαρακτηρίζει τούς εἶπε:

— Ἐκατάλαβες μακαντάση, τό ξέχασα στό σπίτι!

Ἐκτοτε σέ παρόμοιες περιπτώσεις τό λένε οἱ συγχωρᾶνοί του.

+ Ν. ΠΟΤΗΡΗΣ

Ίστορικά

Τό Φρούριο του Μυλοποτάμου

Από τό 1498 ή Βενετία άρχισε νά έχη σοβαρά προβλήματα στην Μεσόγειο και στην Ανατολή από τούς Οθωμανούς. Καθώς ή ευμάρειά της στηριζόταν στό εμπόριο μέ την Ανατολή, έδωσε μεγάλο θάρος πρós την πλευρά αυτή. Αλλά δέν είχε μεγάλη έπ τυχία και αναγκάστηκε νά επιμείνει στην διατήρηση και στην δχύρωση τών κτίσεών της.

Οί θαλασσοκράτορες Ένετοί κατέλαβαν τά Κύθηρα τό 1502 και σχεδόν άμέσως κατασκεύασαν τό φρούριο της Χώρας, πού τό δχύρωσαν πολύ καλά. Την ίδια εποχή δχύρωσαν και τά άλλα φρούριά τους στά νησιά και ίδια τέρωσ στα Έπτάνησα.

Μέσα σέ αυτό τό πνεύμα και μετά την καταστροφή της Παλιόχωρας, φοβούμενοι ακόμη περισσότερο τούς Τουρκο - Άλγερινούς και για νά έν σχύσουν τίς θέσεις τους στό Τσίριγο, κατασκεύασαν τά φρούρια στό Μυλοποτάμου και Αδλέμονα, στα Κύθηρα. «ΕΙΡΗΝΗ ΙΣΟΙ ΤΩ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗ ΜΟΥ ΜΑΡΚΩ».

Αυτή ή έπιγραφή ε'ναι σκαλισμένη μπροστά στό κάστρο, στα λατινικά. Αναφέρεται στον Ευαγγελιστή Μάρκο, διότι ήταν ό πολιούχος της Βενετίας. Τό κάστρο του Μυλοποτάμου, κτίστηκε στα δυτικά του νησού, σέ βραχυώδες έδαφος και μέ πλήρη θέα πρós την θάλασσα. Είναι μικρότερο της Χώρας, αλλά λόγω της θέσεώς του, αποδείχτηκε ασφαλέςτατο. Δέν υπάρχει πληροφορία, πού νά αναφέρεται, εάν καταλήφθηκε τό φρούριο ποτέ κατόπιν επιδρομής ή μάχης. Και μάλλον δέν θά κατακτήθηκε ποτέ μέ αυτό τον τρόπο, διότι από μέν την πλευρά της Φανοκοπίας, Β. Α. του φρουρίου, ή περιοχή είναι άγρια, δύσβατη, γεμάτη σκόνους, βράχια και απότομες ρεματιές. Από δέ την πλευρά του Λιμνώνα, Β.Δ. πού υπάρχει όμορφη άμμουδιά, ή απόσταση είναι αρκετά μικρή

για παρόμοιες περιπτώσεις.

Τό φρούριο έχει πολλές εκκλησίες, μέ αυστηρές τοχογραφίες, όπως έσυνηθίζαν εκείνη την εποχή. Έχει σπάνια δάπατα, κτισμένα μέ πέτρες, πρέπει νά ήταν περιποιημένα, ακόμη και σήμερα έχουν κάποια κομψότητα, παρά την διάδρωση, την φθορά, του χρόνου, της βροχής και τών ανέμων. Τό ισόγειο είναι σκοτεινό, χωρίς παράθυρα, ήταν ή τραπεζαρία και τό μαγειριό τους. Τά κατασκεύαζαν μέ αυτό τον τρόπο, για νά έμποδίζουν την διαφυγή του καπνού σέ στήλη πού νά υποδεικνύει την θέση κατοικημένων περoχών, στους Τουρκο - Άλγερινούς, πού στριφογύριζαν τά νησιά, σαν τίς ύαινες. Έπάνω ήταν οί κρεβατοκάμαρες, μέ τά παράθυρά τους και τό μικρό μπαλκονάκι, στην γνωστή βενετσιάνικη γραμμή του Μεσαίωνα. Άγρόχρηστα έχουν ξεπεταχτεί ανάμεσα στις ιστορικές πέτρες και μία λιγνή κληματαριά κάνει παρέα σέ αυτά τά απομεινάρια του μακρινού παρελθόντος.

Μέ την ανατολή του ήλιου ή σιδερένια πόρτα του κάστρου άνοιγε, για νά πάνε οί κάτοικοι στις δουλειές τους και έκλεινε τό θράδυ, γά νά προφυλαχθούν από ανεπιθύμητες επισκέψεις. Σήμερα δέν υπάρχει ή σιδερένια πόρτα, αλλά υπάρχει από πάνω τό έμβλημα της Βενετσιάνικης Δημοκρατίας, τό περίφημο φτερωτό λιοντάρι τών Ένετών. Έμβλημα μιάς μεγάλης δύναμης, ενός πολιτισμού, πού πρόσφερε τά περισσότερα στό Νησί και στην Ελλάδα, από τούς άλλους κατακτητές.

ΓΙΑΝΝΗΣ Δ. ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ

Τὰ ἤθη τοῦ 1800

(Γιά συγκρίσεις καὶ ψυχαγωγία) ΔΗΛΟΠΟΙΗΣΙΣ

Τό ἀπερασμένον καλοκαίρι δυναμικῶς ἐξεπαρθενίσθη καὶ ἐγγαστρώθη ἡ Ἀναστασία Κ., θυγάτηρ τοῦ Μιχάλη, ἀπὸ τό χωρίον Μυτᾶτα.

Τούτου ἡ νέα ἐπῆγεν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἀγίου Νικολάου Αὐλέμονα, ὁμοῦ μὲ τὸν πατὴρ της, διὰ τὴν συνάξιν ἀλάτι καθὼς εἶναι συνήθεια εἰς ταύτην τὴν νῆσον.

Ἐκεῖ, ἓνας ναύτης ἀπὸ τό αὐτό πλοῖον τοῦ καραδοκῆς Ἀναγνώστη Καλυμνίου ὁ Νικήτας, ἄγνωστος εἰς ταύτην τὴν νέαν, κάμνων κατάχρησιν τῆς μονασίας τοῦ τόπου εἰς τὸν ὁποῖον τὴν εὗρεν καὶ μεταχειρίζομενος ὅλην τὴν δύναμιν (!) ἐπέτυχεν νὰ τελειώσῃ τοιοῦτον ἔγκλημα.

Ἡ τελεσιουργὸς ἀστυνομία, εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ προσθεμένου ἄρθρου καὶ... τοῦ δικαστικοῦ κώδικος ἐν δυνάμει, προσκαλεῖ καὶ διορίζει ὅλους τοὺς ὑπηκόους τῶν Ἰονίων κοινῶν ἐπαρχῶν... νὰ πιάσουν τὸν πταίστην... καὶ νὰ προσφέρουν... εἰς χεῖρας τῆς δικαιοσύνης κάθε εἶδῃσιν ὅπου καὶ ὁποιοδήποτε τρόπον ἢ ἢ μπόρῃσιν ν' ἀποβλέπῃ τό ἄνωθεν ἔγκλημα. Διὰ τὴν ἢ μπόρῃ, ἢ τιμωρητικὴν δικαστήν νὰ ἀλλάξῃ τὸν πταίστην καὶ νὰ λάβουν τὴν ἐκπλήρωσιν τοὺς οἱ νόμοι.

Ὅποιος ἤθελε φανερωθῇ ὅτι ἐγνώρισεν τὸν πταίστην χωρὶς νὰ τὸν πιάσῃ καὶ ὅτι ἔλαβεν τὴν παραμ-

κρὴν εἶδῃσιν χωρὶς νὰ τὴν φανερώσῃ θέλει διωχθῇ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ νόμου.

... τῆς τελεσιουργοῦ ἀστυνομίας Τσιρίγου
στὰς 30 Ἀπριλίου 1819

Ὁ ἑφορος: Α. Κοντολέων

Διὰ ἴσον ἀπαράλλακτον

Γαλλοβέτης

Ἐφορος: Ζαφείρης

1819. Μαγίου 18. Ἐκήρυξα τό παρόν ὡς δηλοῖ ὁ πισθεν ἔπειτα ἀπὸ τὴν θεῖαν λειτουργίαν εἰς ἐπήκοον πάντων μέσα εἰς τὸν ναὸν τῆς Κυρίας... σπηλιώτισσας ἐδῶ εἰς τό πέρα χωρίον καὶ ὑπογράφωμαι.

Δαμιανὸς ἱερεὺς Χαλικιῳπούλου

Ἐφημέριος τῆς αὐτῆς ἱερᾶς μονῆς ἔγραψα.

ΣΗΜ. Τό πιό πάνω ἔγγραφο κατέχομε στό πρωτότυπο. Γραμμένο στά ἑλληνικά τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ λόγω τοῦ χρόνου, σὲ πολλὰ σημεῖα παραμένει δυσανάγνωστο. Ἐτσι, τίς παραλείψεις λέξεων, δηλώνουν μερικές τελείες. Τό ἐπώνυμο τῆς ἡρωίδας - ὁματός (;) παραλείπεται γιὰ λόγους εὐνότητος. Χωρὶς νὰ μεταβάλλωμε λέξεις ἢ φράσεις διορθώσαμε τὴν ὀρθογραφία. Ὅσο γιὰ τό γενικό κείμενο, τά σχόλια περτεύουνε...

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΣ

ΕΛΛΑΔΑ

Ἑλλάδα μας ἀθάνατη,
καὶ τοῦ φωτός μητέρα,
ὕμν' ἀντηχοῦν, παντοῦ εὐωδιά,
ὡς τό γαλάζιο αἰθέρα,

Ἡ ἰδέα πά'ω σου μιλά,
ἢ σκέψῃ στή πνοή σου,
σεμνὰ ὁ κόσμος προσκυνᾷ,
τὴν ἱερή μορφή σου.

Γιὰ σέ Πατρίδα μου γλυκεῖα,
φωτίζει ἀγία δάδα,
καὶ σέ ποτίζ' ἡρωϊσμός
καὶ μένεις πάντα Ἑλλάδα!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΑΡΔΟΥΛΗΣ
ΙΑΤΡΟΣ

ΕΡΜΕΤΡΕΣ ΦΛΗΜΑΡΙΕΣ

Ματαιιότης Ματαιιοτήτων

Τίς προάλλες ποῦχα πάει δόλτα στό νεκροταφεῖο
καί στούς προσφιλεῖς νεκρούς μου ἔναψα ἓνα κερί,
διαπίστωσα πώς θλάκες εἶμαστ' ὅλοι μέ λοφίο
καί τήν ἀπρονοησία κάνομε τήν τρομερή
νά χαλάμε τή ζωή μας μέ κακίες καί ἀγῶνες
λές κι' ἀθάνατοι, ἀλήθεια, θάμαστε μέσ τούς αἰῶνες.

Στενοχώριες, ἀγωνίες, θάσανα, καημοί, μπελάδες
σκοτωμοί μέ τούς ἐχθρούς μας,
μέ τούς φίλους μας καυγάδες
κι' ὅλα αὐτά, γιά τά λεφτά
πού πολύ θά βελτώσουν τή ζωή μας, τήν πεζή μας
τή ζωή πού τή φοβάται ὁ καθένας φουκαρᾶς
κι' ὅμως τίποτα θεθαίως δέ θά πάρουμε μαζί μας,
ἐπειδή στόν ἄλλο κόσμο δέν περνάει ὁ παρᾶς.

Κι' ὅσο ἔβλεπα τούς τάφους κι' ὅσο μύριζα λιθάνι
κι' ἀκουγα τίς προσευχές
καταριόμουνα μέ λύσσα τήν ἀνθρώπινη τήν πλάνη
πού θρησκεία καί Θεό της τό χρυσάφι ἔχει κάνει
καί μετέβαλλε σέ πέτρες τῶν ἀνθρώπων τίς ψυχές.

Μέσα στό νεκροταφεῖο περπατῶντας σιγανά
σάν ἀπαγορευμένους τοῦ παλιοῦ καιροῦ ἱππότης
μ' ἔπασε μελαγχολία καί θυμήθηκα ξανά
πώς στόν κόσμο αὐτόν πού ζοῦμε ὅλα εἶναι
ματαιιότης.

Ματαιιότης εἶναι ὅλα, ματαιιότης ὠρισμένως,
ματαιιότης τραγική
ἀφοῦ ὅλοι ἀνεξάρητως —νικητής καί νικημένος—
χορτασμένοι, νηστικοί
καί ὁ πλούσιος καί ὁ φτωχός
καί ὁ θύτης καί τό θύμα,

σέ λιγάκι δυστυχῶς, θάμπουνε στό ἴδιο μνημα.

Ματαιιότης καί ὁ ἔρω, ματαιιότης κι' ὁ χρυσός
ματαιιότης κι' ὅταν τρώγεις, ματαιιότης κι' ἂν δέν
ματαιιότης ἂν παχαίνει ἢ ἂν ἔμεινες μισός
ματαιιότης καί ἂν εἶσαι πνευματώδης ἢ μωρός,

“Ὅλα εἶναι: θρὲ παιδί μου—πίστεψέ με—ματαιιότης
ἢ ἀσχήμια, ἢ γοητεία καί τό σίχ κι' ἡ ὠραιότης,
ματαιιότης τό νά ζεῖς, ματαιιότης νά πεθάνεις,
καί σου στρίβει τό τσερβέλο καί δέν ξέρεις τί νά
κάνεις.”

“Ὅλα εἶναι: ματαιιότης: μά ὁ κόσμος τά ξεχνᾷ
καί συχνά, πολύ συχνά,
πνίγεται ἀπό τό μῖσος, πνίγεται ἀπ' τήν ὀργή
καί σ' ἀπέραντο σφαγεῖο μεταβάλλοντας τή γῆ,
μέσ' τό ἔδαφος τό ξένο μπαίνει νάθρει θησαυρούς
κι' ἔχει ἡ ἀνθρωπότης κέρδος, τόσους ξύλινους
σταυρούς...”

Μέσα στό νεκροταφεῖο περπατοῦσα ἀφηρημένα
καί τά κόκκαλα κοιτῶντας πού ἦταν κάπου
σκορπισμένα

δὲ μπορούσα νά γνωρίσω
οὔτε καί νά ξεχωρίσω
καί νά θάλω μέσ' τό νοῦ
τίνος ἦταν τό ἓνα καί ποῖο ἦταν τ' ἄλλουνοῦ
σ' ἄνθρωπο μικρό ἀνῆκε;
ἢ σέ ἄνθρωπο μεγάλο;
παληοκόκκαλο καί τῶνα,
παληοκόκκαλο καί τ' ἄλλο.

ΒΙΚΤΩΡ Ι. ΠΑΝΑΡΕΤΟΥ

Κυθηραϊκής · Αρχιτεκτονικής συνέχεια

Διάβασα στο πρώτο τεύχος των «Πνευματικῶν Κυθηρῶν» ἓνα ἄρθρο τοῦ κ. Δ. Ζαγλανίκη γιὰ τὴν Κυθηραϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Δὲν εἶμαι ἀρχιτέκτων, οὔτε μηχανικός, θὰ ἀσχοληθῶ ὁμως κι' ἐγὼ μὲ τὸ θέμα γιὰ λίγο, γιατί εἶμαι, πέραν ἴσως τοῦ δέοντος, εὐαίσθητη στὴν ὑπόθεση τῆς παραδοσιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς —καί, πολὺ περισσότερο τῆς Κυθηραϊκῆς— καί γιατί ἔχω καί κάποια στοιχεῖα σχετικά, πού θὰ μπορούσαν ἐνδεχομένως νά φανοῦν χρήσιμα.

Κάθε χρόνος στό Τσιρίγιο, στοιβάζει λίγη ἀκόμα ἀπογοήτευση στὸν προηγούμενο: ἐκτός ἀπ' τὴν εἰκόνα τῆς ἐρήμωσης τῶν καλύτερων, ἀπὸ πλευρᾶς ἀρχιτεκτονικῆς, σπιτιῶν, ὑπάρχει, καί ἀρχίζει νά παίρνει κυρίαρχη θέση στό Νησί, ἡ εἰκόνα τῆς ἀνοικοδόμησης. "Ὅλο καί ξεφυτρώνουν καινούργια σπιτία, σ' ἓνα τόπο σάν τὸ Τσιρίγιο. Δὲν ὑπάρχει ὁμως καί τίποτα πιο θλιβερό, ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ αὐτῶν τῶν σπιτιῶν: μὲ τὴν πλάκα νά προεκτείνεται ὀριζόντια σὲ γεῖσο, δημιουργώντας ἔτσι μιὰ σκεπαστὴ θαράντα, μὲ τίς τετράγωνες κολώνες τοῦ μπეტόν, μὲ τὸν λεῖο σὰ χαρτί σοδᾶ στοὺς τοίχους καί, πάντως ἀπ' ὅλα, μὲ τὰ ἀνεκδιήγητα ἐκεῖνα κουφώματα ἀλουμινίου, συρόμενα καί πολύχρωμα.

Ἡ καταστροφή ἀρχίζει ἀπ' τὴ στιγμή πού θὰ πατήσῃ κανεὶς τὸ πόδι του στὴν Ἀγία Πελαγία, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ πλοῖο: πᾶμπολλοι νεοφερμένοι, ἔχοντας ὡς πρῶτη ἐμπειρία τοῦ Τσιρίγιου τὴν Ἀγία Πελαγία, προβληματίζονται σοβαρά νά ξαναμποῦν στό θαπόρι καί νά φύγουν. Εἶναι γενικὴ ἡ παραδοχὴ γιὰ τὴν εἰκόνα πού παρουσιάζει ἡ Ἀγία Πελαγία, παραδοχὴ πού δὲν ἀμβλύνεται οὔτε ἀπὸ τὴν ἀνοιχτωσιά, οὔτε ἀπὸ τίς παραλίες τοῦ οἰκισμοῦ. Σπιτία σάν κουτιά, πανομοιότυπα —ιδίως πρὸς τὴ μεριά τοῦ Νέου Κόσμου— σπιτία πράσινα, σπιτία στό χρώμα τῆς ὠχρας, ζήτω ἡ Α.Μ. τὸ μπετόν. Ἀποστρέφεις τὰ μάτια καί ἀνηφορίζεις γιὰ μέσα, μὲ τὴν ἐλπίδα νά συναντήσῃς κάτι λιγότερο βάρβαρο. Καί ἐπάνεις στὸν Ποταμό, μὲ τὸ παράξενο, ἀλλὰ καί γοητευτικὸ ταυτόχρονα συνονθύλευμα νησιώτικων καί νεοκλασσικῶν σπιτιῶν. Καί τὴν παρνεὶς τὴν κρυάδα, μόλις μπεις: μὲ τὴν ἄθλια ἐκείνη προσθήκη, τὴ δάναυση, στό ὠραιότατο σπῆτι πού ἀνῆκε παλιά στὸν Βίκτωρα Πανάρετο. Εἶναι καί τὸ Νοσοκομεῖο πιο κάτω, ἐνδοξη ἀπομίμηση ἐργοστασίου τῆς Ἀγγλίας τοῦ 1930. Σπῆτι καί

Νοσοκομεῖο στολίζουν τὴν εἴσοδο τοῦ Ποταμοῦ κι' ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο κι' ἀπ' τὴν Ἀγία Πελαγία.

Ἀπὸ κεῖ καί πέρα, τὰ ἐγκαταλειμμένα χωριά, τὰ ὑπέροχα ἐκεῖνα παλὰ σπιτία σὲ κατάρρευση, πού καί πού —καί ὄχι σπάνια— ἓνα καινούργιο σπῆτι μὲ τὰ δόλα του, τὸ μπετόν του, τὰ ἀλουμινία του, αὐθάδεια στό τοπίο, παραφωνία ἀνάμεσα στὰ ἄλλα κτίσματα, ἀνατροπὴ τῆς ἀρμονίας.

Ἀκόμα καί στὴ Χώρα.

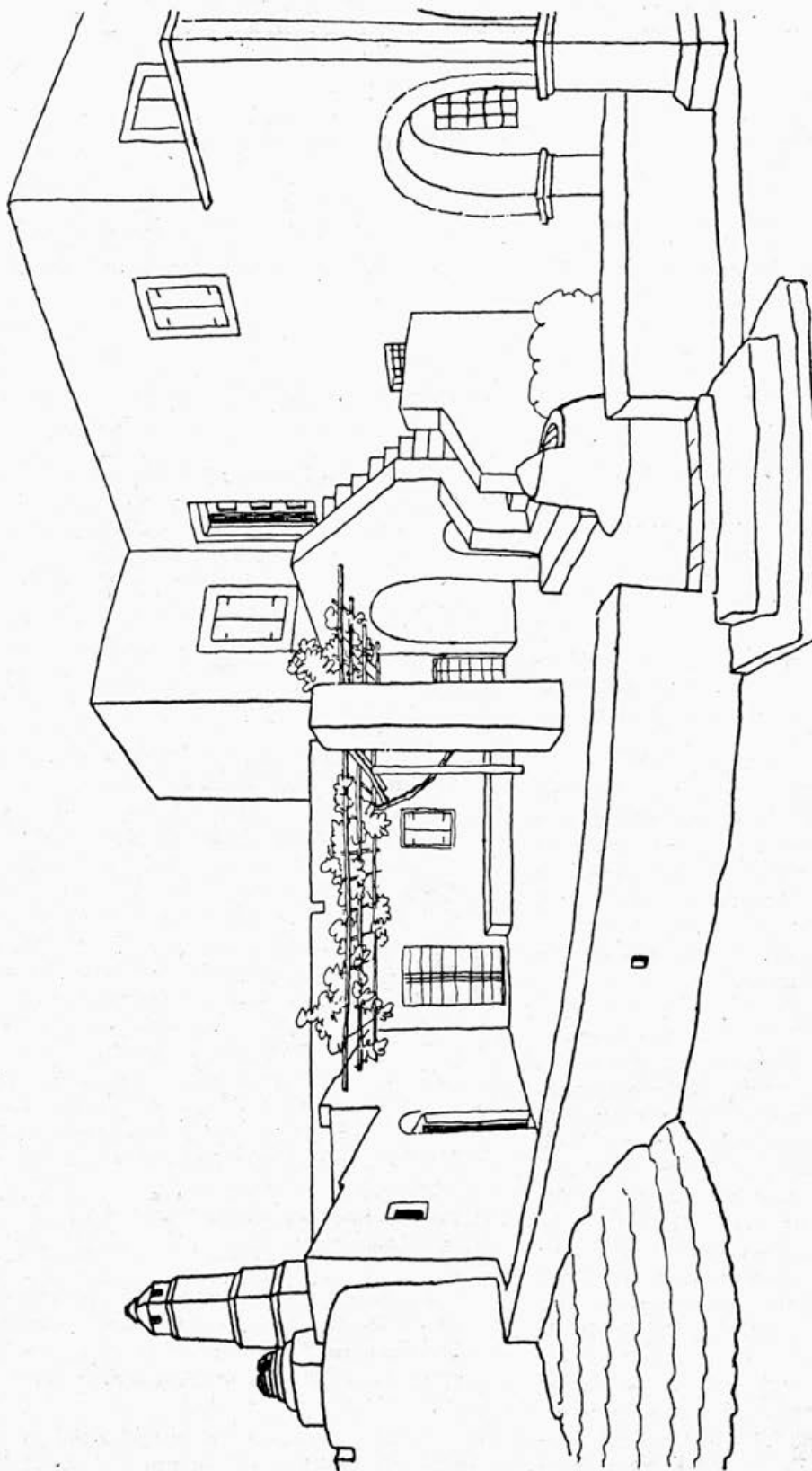
Ἀκόμα καί στό Καψάλι.

Μιά λέξη μόνο: «Κρίμα». Ἔχουμε κάτι κληρονομῆσει, κάτι σημαντικό καί μοναδικό: ἡ Τσιριγιώτικη ἀρχιτεκτονικὴ, ἀμιγῆς μέσα στὴν πολυμορφία της, δὲν ὑπάρχει πουθενά ἄλλου στὸν Ἑλλαδικὸ χώρο. Χρέος ὅλων θὰ ἦταν νά τὴ διαφυλάξουμε. Τελικὰ τὴν ἐξαφανίζουμε, προδίδοντάς την κατὰ φῶρα. Γιὰ τὴν εὐκολία μας. Γιὰ τὴ «βολή» μας. Γιὰ οἰκονομία. Κι' ὁμως ὁ παράγοντας «οἰκονομία» παίζει, τελικὰ τὸ μικρότερο ρόλο: χωρὶς νά ὑπάρξουν περὶ σσότερα ἔξοδα, ἓνα σπῆτι μπορεῖ νά ἐναρμονισθεῖ μὲ τὴν αἰσθητικὴ τοῦ χώρου ὅπου ἀνῆκει.

Βρεθήκαμε μὲ τὴν μητέρα μου στὴν Πάτμο, τὸ καλοκαίρι πού μᾶς πέρασε, γιὰ 6 ἡμέρες. Ἡ Πάτμος εἶναι μιὰ σταλιά νησί: 4 χιλιόμετρα ἡ μεγαλύτερη ἀπόσταση, 4 χωριά ὅλα κι' ὅλα. Οἱ ἀμμουδιές κακές. Σχεδὸν δὲν ἔχεις πού νά κάνεις μπάνιο. Πρέπει νά πάρεις τὴ θάρκα καί νά διανύσεις ἀπόσταση ἀπὸ 20' μέχρι 2 ὥρες γιὰ νά βρεῖς κάποια παραλία πού δὲν θὰ σὲ ἐνθουσιάσει.

Κι' ὁμως φεύγεις μαγεμένος ἀπὸ τὴν Πάτμο. Ἀκόμα κι' ἂν δὲν ἀπολαύσῃς: ἀπ' τὴ Χώρα τὸ πανόραμα τῆς Σκάλας, κάτω. Ἀκόμα καί χωρὶς νά ἀνέβεις στό Μοναστήρι, ἀπλά καί μόνο μένοντας στὴ Σκάλα — τὸ λ' μάνι.

Αἰτία; Τὸ «χρῶμα» τοῦ νησιοῦ. Χαίρεσαι τὰ σπιτικά, τὰ καμαρώνεις μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά. Τὰ περσότερα εἶναι καινούργια. "Ὅλα μὲ τὴν πλάκα τους ἀπὸ μπετόν, ἀλλὰ οἱ γωνιὲς εἶναι στρογγυλεμένες, ὁ σοδᾶς τους ἄδρος, τὰ κουφώματά τους ξύλινα, στό φυσικὸ

ΠΑΛΑΙΟ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ ΣΠΙΤΙ ΤΩΝ ΚΥΘΗΡΩΝ

τους χρώμα, όπως τό θέλει ή ντόπια αίσθητική, καί όλα κατάλευκα.

Δέν είναι τόσο πλουσιώτεροι οί Πάτμιοι άπ' τούς Τσιριγώτες. Έχουν όμως σεβασμό στην παράδοσή τους, αγάπη σ' ό,τι κληρονόμησαν άπ' τούς παππούδες τους, σέ τελευταία ανάλυση, αγάπη γιά τόν τόπο τους.

Δέν Ισχυρίζομαι πώς πρέπει νά άποκηρύξουμε τά καινούργια ύλικά. Ούτε τό τσιμέντο, ούτε τίποτα. Ξέρω ότι είναι τρομερές οί δαπάνες γιά νά χτίσει κανείς μέ τά παραδοσιακά ύλικά. Καί δέν είμαι έκτός πραγματικότητας, ώστε νά πιστεύω πώς μπορεί νά γίνει κάτι τέτοιο. Ξέρω όμως καί ότι τά καινούργια αυτά ύλικά, αν χρησιμοποιηθούν σωστά, μπορούν νά έχουν άρτια αισθητικά άποτελέσματα.

Τό Έπουργείο Χωροταξίας, Οίκισμου καί Περιβάλλοντος έχει τυπώσει μιά σειρά σχεδίων, πού διαφέρουν ανάλογα μέ τήν περιοχή. Έπάρχουν έτσι σχέδια, πού ταιριάζουν στή Μακεδονία, τήν Πελοπόννησο, τά νησιά, τήν Κρήτη. Πρόκειται γιά σπίτια πού, έξωτερικά μέν, τηρούν όλους τούς κανόνες τής κατά τόπους παραδοσια-

κής άρχιτεκτονικής, ένώ έσωτερικά είναι προσαρμοσμένα στίς σύγχρονες λειτουργικές ανάγκες.

Τά σχέδια αυτά είναι στή διάθεση τού καθενός.

Δέν περιλαμβάνονται σ' αυτά σχέδια μέ παραδοσιακά Τσιριγώτικα σπίτια.

Παραθέτω έτσι ένα τυπικό δείγμα Κυρηαϊκού σπιτιού, όπως ύπάρχει στό βιβλίο τού άρχιτέκτονα Πάνου - Νικολή Τζελέπη «Λαϊκή Έλληνική Αρχιτεκτονική» έκδοση Γκαλλερί Νέες Μορφές, Αθήνα 1971.

Φυσικά, ένα τέτοιο σπίτι κοστίζει πολύ. Μερικές όμως στοιχειώδεις ιδέες μπορούν νά ληφθούν ύπ' όψη. Απó κεί καί πέρα, δέν είναι πιά ζήτημα χρημάτων, γιατί δέν χρειάζονται περισσότερα άπ' όσα προγραμματίζει κανείς γιά ένα τσιμεντένιο κουτί. Έκείνο πού χρειάζεται —καί σέ μεγάλες, όπως φαίνεται, δόσεις, στό Τσιρίγο— είναι μεράκι.

Όψόμεθα λοιπόν.

ΑΝΝΙΤΑ Π. ΠΑΝΑΡΕΤΟΥ

YVAN GOLL (Μετάφρασις)

Ὁ Γιάννης χωρίς γῆ ὑποβιβάζεται στό τελευταῖο λιμάνι

Σὲ πλοῖο μὲ δίχως τροπίδα, ὁ Γιάννης χωρίς γῆ,
πού σὲ θάλασσεσ χωρίς ὀρίζοντα πλανήθηκε,
σὲ πολιτεία ἀλίμανη, μέρα δίχως αὐγή,
ἀποθβάστη... χτύπησε τὴν χωρίς σπίτι πόρτα.

Ἦξερε καλὰ τὴ γυναῖκα πού δὲν εἶχε μορφὴ
καί ξεχτενίζονταν σὸν ἀφεγγὸ καθρέφτη,
τὴν χωρίς σεντόνια κλίνη, τ' ἀψιθύριστο φίλι,
τὴν εὐκολη, χωρίς ἐπαύριο πάντοτε ἀγάπη.

Βρῆκε τίς Τριήρεις της, πού δὲν εἶχαν κουπιὰ,
τὰ βρῖκια δίχως κατάρτι, τὰ πλοῖα χωρίς ἀτιμό,
τοὺς δρόμους χωρίς μπάρ, τὰ παραθύρια της γυμνά,
νύχτες μὲ δίχως ὕπνο, τίς προκυμαῖες μ' ὄχι δέος.

Κι' ἔτσι ἀγνωστος στοὺς ἀδελφούς του ἀνάμεσα περνᾷ,
μὰ τίς χλωμές ἀδελφοῦλες του δὲν εἶδε,
κι' ἡ χλόη τοῦ πατρικοῦ κήπου, οὔτε τοῦ ριγᾷ...
Τί πόλῃ εἶν' ἐτούτῃ δίχως ἀναμνήσεις;

Στ' ἄδενδρο περ' ὅλι χωρίς κᾶν περιτοίχι,
κανεῖς δὲν ἐμποδίζει νά τοῦ πάρει τό νερό,
νά πάει νά προσφέρει στό θλιθερό κορίτσι,
πού ἐκρεμάστη γιατί τόσο ἀγάπησε.

Ποῖό εἶν' τό βουλεθάρτο, πού δὲν πωλοῦν θεούς,
τό σούρουπο πού ἄλλο κανένα δὲν τὰ ζευγαρώνει,
τό κάτοπτρο αὐτό ὅλο στάχτες, τοὺς φακοὺς
καί τό ρολόι πού ἄφησε τό χρόνο νά τελειώνει;

Γιατί, πού πᾶν οἱ γιόγγες μὲ Χριστοὺς χωρίς σταυρό;
καί οἱ γεμάτες σκοῦνες ἀπὸ βουτσιὰ χωρίς κρασί;
σάκκους μὲ δίχως ρίζι, Βοημούς δίχως χορό,
χωρίς ζουμί λειμόνια κι' ἀτσάλι δίχως θάρος;

Καί μὲ καμένες ναὺς γιατί εἶν' οἱ προκυμαῖες;
χωρίς τὴ λάμψη τους τὰ δένδρα, τὰ ἐμπορεύματα
χωρίς δασμούς, τὰ μπάρ μ' οὔτε παράγορες τρέλλες
κι' ἡ θάλασσα μόνον ἐργάζεται στά ναυπηγεῖα;

Ποῖό εἶν' τό λιμάνι, πού πλοῖο δὲν προσεγγίζει,
τό σκυθρωπὸ ἀκρωτήριο ξέκοπο ἀπ' τὴ γῆ,
ὁ φάρος, πού τὸν ναυαγὸ δὲν εὐσπλαχνίζει
καί ποιοῦ περαστικοῦ ἢ μνήμη του δὲν τιμωρεῖ;

Μετάφραση ΜΙΧ. Κ. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ

Συνεργασία Ἀποδήμων

Οὐ φονεύσης

Ὁ Χάρης Λογοθέτης, εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἀποδήμους μας πού τιμᾷ τὸ Περιοδικό μας μὲ τὴν συνεργασία του. Ἀπὸ τὴν μακρυνὴ Αὐστραλία μᾶς ἔστειλε τοὺς παρακάτω στίχους, πού εὐχαρίστως δημοσιεύουμε, προσθέτοντας ὅτι θὰ πρέπει τὸ παράδειγμά του νὰ μιμηθοῦν καὶ ἄλλοι συμπατριῶτες μας τῆς ἀλλοδαπῆς, ὥστε οἱ σελίδες μᾶς, νὰ γίνουν ἡ πραγματικὴ κιθωτὸς τῶν ἀπανταχοῦ πνευματικῶν Κυθηρίων.

- Σταθεῖτε στρατιῶτες
πούθ' ἐρχόσαστε, ποῦ πᾶτε,
- Ἐρχόμαστε ἀπὸ τὴ σχολή
ὅπου ἡ Πατρίδα μᾶς ἔμαθε,
πῶς νὰ σκοτώνουμε
καὶ πᾶμε στὸν πόλεμο.
Εὐλόγησε κι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τὰ ὅπλα μας
Θὰ σκοτώσουμε, ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου
ἐν ὀνόματι τῆς Πατρίδας
ἐν ὀνόματι τῆς Θρησκείας.
Εἴμαστε ἀξιωματοῦχοι μὲ στολή
γιά νὰ ξεχωρίζουμε
Κάθε ἀξίωμα ἔχει στολή καὶ γαλόνια
ἀκόμα καὶ τοῦ φονιά.
- Σταθεῖτε ἀδελφ'α μου
ποῦ πᾶτε,
- Πᾶμε νὰ σκοτώσουμε τὸ γείτονα
κι ὅλη τὴ φαμελιά του
ἡ βρύση πᾶει νὰ στερέψη
καὶ δὲν φτάνει τὸ νερό γιὰ ὅλους μας
Ἐμεῖς θὰ ζήσουμε
γιατί θέλομε νὰ ζήσουμε
γι' αὐτὸ διαστήκαμε νὰ πάρουμε τὸ τουφέκι
Μπορεῖς νὰ τὸ πῆς καὶ ἄμυνα
τὴ ζωὴ μας πᾶμε νὰ διαφεντέψουμε.
- Στάσου Ἥλ'ε, ποῦ πᾶς,
- Πᾶω νὰ φωτίσω κι ἄλλους
νὰ ζεστάνω κι ἄλλους.
Σεῖς, μείνετε ἀγαπημένοι
ἀγκαλιασμένοι, σμὰ ὁ ἕνας στὸν ἄλλον
μὴ σᾶς πιάσῃ τῆς νύχτας τὸ κρύο
μὴ σᾶς τυφλώσῃ τὸ σκοτάδι,
κι ὅταν γυρίσω, θὰ σᾶς φέρω πάλι
φῶς καὶ ζεστασιά κι ἐλπίδα...

ΧΑΡΗΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

Έρανίσματα από τό νησί

Είναι γνωστό, ότι ο «κόπανος» ήταν ένα απαραίτητο εξάρτημα σε όλες τις νοικοκυρές, που μπουγάδιαζαν τά σκουτιά τους είτε στη γούρνα του χωριού, είτε στις νεροσυρμές που κυλούσαν δίπλα στην πηγή και όπου εύρισκαν την ευχαρία όλες οι ξομπλιάστρες, να κάνουν μιά ανατομία των κοινωνικών γεγονότων του χωριού, και συνήθως φαίνεται με κάποια σχετική δόση κακίας.

Απ' αυτό μάλλον ξεκινώντας, κάποιος ανώνυμος «ρημαδόρος» συνέθεσε τό παρακάτω χαριτωμένο στιχούργημα, που τό παραθέτομε αυτούσιο, όπως μās τό απήγγειλε κάποιος ήλικιωμένος του Νησιού μας.

Ο Κόπανος

Άγιασμένε κόπανε, μεγάλο τ' όνομά σου!
Με πέντε - δέκα κοπανιές, δείχνεις τά θαύματά σου.

Άγιασμένε κόπανε, που νάχεις την ευχή μου,
Εύρέθηκες σωτήρας μου εις την περίπτωση μου,

Όσοι είστε λεύτεροι, καλά νά τό σκεφθήτε,
Πρώτα νά βρῆτε κόπανο, κι' άπέ νά παντρευτήτε.

Ταξίδεψε στο Ήλιόβγαλμο

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΤΑΜΟΥ ΚΥΘΗΡΩΝ

Πιό πέρα άπ' τή λοξή ματιά
τό ζύγιασμα της πέτρας
πιό πέρα άπ' τίς φωνές του χωραφιού
τό μοίρασμα του τείχου
ψηλά στην άκρη του βουνού
στό θράχο τό λουλούδι.
Πρέπει νά τό φτάσεις
διαβατάρη του γκρεμού
άν θέλεις νά περάσεις.

• • •

Σάν θυμηθείς τή μοναξιά
στούς πολυσύχναστους τούς δρόμους
τό μέτρημα του χρυσαφιού
τ' ήδύπαθο παζάρι.
Σάν θά πονέσεις
για τίς στράτες δίχως πηγαιμό
πού δείχνεις στό παιδί σου
ζεστά σάν άγκαλιάσεις
τήν όρφάνεια της σκέψης του
τότε ίσως σκεφτείς
νά χτίσεις μιά φωλιά
στis έρημητρες ώρες
του Θεού σου.

Άκούς νησιώτη όνειρευτή
του πέλαγους τό κύμα;
Έρχεται από πολύ μακριά
άπ' του Όμήρου τίς ώδες
του ταξειδιάρη τή γαλέρα.
Μή τό ξεχνάς
Αυτό σε φύτεψε στό θράχο.

• • •

Ψάξε νά βρεις
στ' άπομεινάρια του πολέμου
μιά στάλα
άπό τόν λίγο έαυτό σου.
Σκάλισε τή στάχτη
του καταλημένου πηγαιμού σου
Βρες τή κρυμμένη σπιθαμή
κάνε την φλόγα δυνατή
νά φτάσει στ' όνείρου τή κορφή
της αιωνιότητας τ' άστέρι.
Άνοιξε τή πόρτα του σπιτιού σου στό νησί
Γονάτισε στό τζάκι της γενιάς σου.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΓΘΕΡΗΣ

ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΥΘΗΡΑ

Παραδοσιακό κείμενο

Ἀγαπητός φίλος ἀπὸ τὸ Νησί, θέλοντας νὰ ἐνισχύσῃ τὴν προσπάθειά μας, μᾶς ἔστειλε «ἐν πρωτοτύπῳ» τὸ παρακάτω κείμενο - προκοσμήφωνο, συνταχθέν πρὸ 107 ἐτῶν.

Τὸ κείμενο αὐτό, δίνει μιὰ ἀνάγλυψη εἰκόνα τῆς ἀξίας πού ἔδιναν τότε οἱ συμβαλλόμενοι σύζυγοι καὶ οἱ γονεῖς τους, εἰς τὰ διάφορα οἰκιακὰ καὶ ἀτομικὰ εἶδη, ὥστε νὰ περ'λαμβάνονται λεπτομερῶς εἰς τὴν ὑπογραφομένη συμφωνία, ἐκτός βέβαια ἀπὸ τίς κτηματικές παραχωρήσεις.

Ἐλπίζουμε καὶ εὐχόμαστε, νὰ ὑπάρξουν καὶ ἄλλοι συμπατριῶτες μας οἱ ὅποιοι ἀναδιφώντας τὰ πατρογονικά ἐρμάρια ἢ κασέλες, θὰ ἀνακαλύψουν παρόμοια κείμενα πού ἀπεικονίζουν τὴν Κυθηραϊκὴ ζωὴ τοῦ παρελθόντος, καὶ θὰ μᾶς τὰ ἐμπιστευθοῦν γιὰ νὰ τὰ διατηρήσωμε ἀπὸ τίς στήλες μας.

Ἐν Ὄνόματι τοῦ Πατρὸς ἀμήν
ἔτος 1876 Ἰουλίου 18

Συμνημόνευε τὰ ὅπισθα ἓνα κομᾶτι χοράφι. Μὲ τὸ νὰ μέλι νὰ σιζευθῇ θυγάτηρ τοῦ Ἰ. π. Μὲ τὸν Ἰ. Κ. πωτὲ Παναγιώτου τὸν συμνηνὴ τὰ ὅπισθεν ἓνα κομᾶτι χοράφι μὲ τὸ σοβάλι πλησίον τοῦ Γεωργίου καστρήσου ἀπέξο ἀπὸ τὸ χαντάκη ἀπάνω ἐὼς κάτω. Δεύτερον εἰς θέσι διαράδικα στὸ γκούμαρο - τρίτο ἓνα κομᾶτι περδύλι εἰς τοῦ Μουντάρου ὡς θρίσκειται μὲ διάφορα δένδρα ἓνα κομᾶτι χοράφι εἰς τοῦ κακαρά ὡς θρίσκειται τὸ ὅλον. τέσσερες ρίζες ἐλεές ἓνα κομᾶτι χοράφι εἰς τοῦ γαλάτι, ἄλλο κομᾶτι χοράφι εἰς τὴ σομανί τὸ παλιὸ σύχορο. τέσερα Μουζούρια καρπὸ, μιὰ λαῖνα λάδι, ἓνα ἀργαστίρι φουρνίδο, μιὰν ἀξίνα, ἓνα τραπάνι, μιὰ τάβλινι σκάφη, ἓνα ζευγάρι χερόχτενα, μία ὀκά μπακίρι κενούριο, μιὰ κασέλα κενούρια τάβλινι, δέκα φουστάνια πέντε κόκκινα τρία ρίζινα καὶ δύο κουμαρένια, ἓνα μπλάθο, ἓνα πράσινο ἄλλο ἓνα πράσινο τῆς λιγίας καὶ δύο τσίτοινα, τέσερες τσεμπέρες καὶ δύο μπόλιες, τέσερα τράϊστα, ἓνα κιλίμη καὶ μισό, μιὰ θελέντζα, τέσερα ἡποκάμισα, τέσερα ταβλομάντιλα, δύο μισοφόρια, δύο ταγάρια, δέκα ζηπόνια πέντε μάλινα καὶ πέντε λινὰ τὸ ἓνα τσόχينو, πέντε μαντίλια, ἓνα κόσκينو, δύο βρακιά γινέκια.

Ἐγὼ ὁ Ἰ. Κ. δέχομαι
Ἰ. Π. δεδεόνω.

Ἡ Δημώδης Κυθηραϊκὴ Μουσικὴ

Ὁ Γεώργιος Μουλός, ἦταν ἀπὸ τοὺς Τσιριγῶτες πού ἀσχολήθηκαν ὅσο λίγοι ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες μας, ὡς τὰ σήμερα, μὲ τὴν Κυθηραϊκὴν δημώδη μουσικὴ καὶ τὴν προέλευσίν της.

Ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, πού πέρα ἀπὸ τὴν παθολογικὴν του ἀγάπην γιὰ τὴν γεννέτερά γῃ, ἐρευνοῦσε καὶ μελετοῦσε σὲ βάθος, κάθε τί πού θά προσέθετε κάτι καινούργιο στὴν λαογραφικὴ ἱστορία τοῦ τόπου μας.

Τὸ παρακάτω κείμενό του, κλασσικὸ πλέον γιὰ τὴν δημώδη μουσικὴν μας, ἀναδημοσιεύουμε, μὲ τὴν δεδαιόγητά, ὅτι πολλὰ θά ὠφεληθοῦν καὶ θά μάθουν οἱ νεώτεροί μας.

Λέγοντες δημώδη μουσικὴν ἐννοοῦμεν τὴν μουσικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν διαμορφωθείσαν ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μεσαίωνα, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Φραγκοκρατίας περίπου καὶ κυρίως, ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἡ ὁποία, διαιωνισθεῖσα διὰ τῆς στοματικῆς παραδόσεως, σώζεται μέχρις ἡμῶν.

Ἡ Δημώδης μουσικὴ, ἡ ὁποία ὡς πρὸς τὸ μέτρον καὶ τὸν ρυθμὸν ὡς δάσιν ἔχει τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν μουσικὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν μελωδίαν τὴν Βυζαντινὴν, εἶναι δημιούργημα τῆς φαντασίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὁ ὁποῖος δι' αὐτῆς εἶτε σὲ τραγούδια εἶτε σὲ χορούς, ἐκφράζει τὰ ψυχικὰ του συναισθήματα χαρᾶς ἢ λύπης.

Ὡς τοιαύτη καὶ ἡ Κυθηραϊκὴ μουσικὴ —μετὰ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῶν γλωσσικῶν καὶ λεκτικῶν ἰδιωμάτων— ἀποτελεῖ σπουδαῖον τεκμήριον γιὰ κάθε μελετητὴν αὐτῆς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν προέλευσιν καὶ καταγωγὴν τοῦ Κυθηραϊκοῦ λαοῦ.

Ἔτσι, ἡ μουσικὴ του, δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὴν καθόλου δημώδη Ἑλληνικὴν μουσικὴν τὴν διαμορφωθείσαν, ὡς ἐνωτέρω ἐλέχθη, ἀπὸ τοῦ 10οῦ περίπου αἰῶνος πᾶνω στὰ χνάρια τῆς ἀρχαίας μετρικῆς καὶ ρυθμικῆς καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ μέλους.

Ὁ εὐφάνταστος Κυθηραϊκὸς λαός, ἀπὸ τῆς ὥς ἄνω περίπου ἐποχῆς —ἀφοῦ καθ' ὅλην τὴν ἀκμὴν τῆς Αυτοκρατορίας ἡ νῆσος ἦτο Βυζαντινὸν θέμα μὲ διοικητικὰς ἔδρας τὴν Κρήτην καὶ Μονεμβασίαν— δημιούργησε ἱδιον μὲν τοπικὸν πολιτισμὸν ὁμοιογενὴ πρὸς τὸν αἰγαιοπελαγῆτικον, Νησιώτικον νεοελληνικὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ μὲ ἐπιδράσεις Κρητικὰς καὶ Πελοποννησιακάς τὸσον κατὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ὅσον καὶ κατὰ τοὺς γλωσσικούς, φραστικούς καὶ μουσικούς τρόπους.

Καίτοι περιελήφθησαν τὰ Κύθηρα ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν πο-

λιτικῶς καὶ διοικητικῶς στὴν ἀλυσίδα τῶν Ἰονίων Νήσων, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1205) ἐν τούτοις, οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἐπτανησιακὴν ἔχουν, πλὴν τῆς πρωτεύουσας Χώρας, ἥτις ἐπιφορτισμένη μὲ τὴν Διοίκησιν, ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, διέσωσε ἐλάχιστα ἐπτανησιακὰ ἰδιώματα.

Ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς Νήσου, ἠνύκνησε τοὺς λυμαινόμενους τὴν Μεσόγειον κατὰ τὸν Μεσαίωνα ληστοπειρατάς, ὥστε νὰ ὑποστῇ πολλὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἐρημώσεις.

Ἀπὸ τὴν ἐπιχώριον παράδοσιν, ἀναφέρονται ἐπτὰ ἐπιδρομαὶ καὶ ἐρημώσεις. Ὅμως μεγαλυτέρα καὶ φοβερώτερα ἦτο ἡ γενομένη κατὰ τὸ ἔτος 1537 ἐπὶ Σουλεϊμάν τοῦ Γ' τοῦ μεγαλοπρεποῦς, ἀπὸ τὸν φοβερόν Χαϊρ Ἐδίν Βαρβαρόσσα, ὁ ὁποῖος, ἐπιστρέφων ἐκ Κερκύρας, ἐπέδραμε κατὰ τῆς νήσου καὶ κατέστρεψε τὴν εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον κτισθεῖσαν ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου φρουριακὴν πόλιν Ἁγίον Δημήτριον, τὴν σημερινὴν Παληόχωραν.

Γιὰ ὅλες αὐτὰς τίς ἐπιδρομὰς ὑπάρχουν πολλοὶ θρύλοι. Οἱ θρύλοι αὗτοί τοῦ Κυθηραϊκοῦ λαοῦ, μακρινοὶ ἀντίλαλοι τῆς πολυπαθῆς καὶ πολυτάραχης ζωῆς του, εἶναι πολλοὶ καὶ ζωντανοί, χρωματισμένοι ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν ἀχαλίνωτη λαϊκὴ φαντασίαν, στὴν ὁποία τόσο φόβος καὶ τρόμος ἐνέπνεαν οἱ ὀνομασίες τῶν ὀρμητηρίων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξεκινούσαν τὰ ἀνθρωπόμερφα αὐτὰ τέρατα (Μπαρμπαραὶ καὶ Τούνεζι καὶ Μάλτα κι' Ἀλιτζέρι).

Ὅσο φόβος καὶ τρόμος ἐμπνέουν καὶ οἱ ὀνομασίες τῶν ἐξωτικῶν φαντασμάτων τὰ ὁποῖα, εἶναι τὸ φόβητρο τοῦ δεισιδαίμονος λαοῦ. Δηλαδή, τὰ φουσαῖτα, τὰ λυκοσαρδά, τὰ κουτσοδαιμόνια, οἱ καλλικαντζαροὶ, οἱ βορβολάκοι, οἱ Νεράιδες καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ὁ λαὸς διατηρῶν πολλὰ ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρικὴν παράδοσιν, ἔχει τὸ αἶσθημα τῆς δεισιδαιμονίας, ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένο. Ὅπως δὲ κατὰ τοὺς πρώτους Χριστιανικούς χρόνους, οἱ ἀναχωρηταὶ τῆς κατὰ κόσμον ζωῆς καὶ ἀσκηταὶ ὑπεβάλλοντο σὲ μεγάλας δοκιμασίας καὶ θείας ἐνοράσεις, ἔτσι καὶ ὁ λαὸς ὁ διάγων μονήρην καὶ ποιμενικὸν βίον ὑποβάλλεται σὲ δεισιδαίμονας ἐνοράσεις.

Πρὸ πεντηκονταετίας περίπου, ζοῦσε στὴν Κοινότητα Λογοθετιανίκων τῶν Κυθέρων ὀγδοηκοντούτις γραῖα, ἡ ὁποία, μὲ ὀλίγα πρόδρα πού ἔδρασκε, εἶχε ὡς ἐνδιατεμά της μίαν σπηλιάν παρὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ Τούρκου ἢ Σπηλαῖας· διεβεβαίωνε λοιπόν, ὅτι κατὰ τὴν νύκτα πού ἐκοιμάτο, ἀπὸ μίαν τρύπα τῆς εἰσόδου, ἔβλεπε νὰ περνᾷ τὸ φουσαῖτο μὲ βιολιά καὶ

λαγούτα. Προηγείτο ένας νέος καθαλλάρης σὲ ἄσπρο ἄλογο ἔχοντας πλάι του μιὰ πεντάμορφη κόρη, πού τῆς τραγουδοῦσε τὸ ἐξῆς τραγούδι:

«Σήκου κερά μου πλάγιασε, σήκου κερά μου κάτσε». — Μά πὼς μπορῶ νὰ σηκωθῶ, μά πὼς μπορῶ νὰ κάτσω, πού μ' ἔχουν τὰ χεράκια μου μὲ τὸ κερί ζωσμένα, καὶ φαίνεται μου, μάτια μου, πὼς εἶναι μὲ καδένας».

Τὸ τέλος τῆς πομπῆς ἔκλειε ἕνα κουτσοδαιμόνιον πού μὲ στεντορεῖα φωνή τραγουδοῦσε: «ἀνανίδι κι' ἀστιβίδι κι' ἄλλο ἕνα χορταράκι, νὰ τὸ ξέραν οἱ Μαννάδες, δὲν θὰ χάναν τὰ παιδιά τους...».

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πλέον ζωντανούς θρύλους τῶν ἐπιδρομῶν εἶναι καὶ ὁ ἐξῆς: «Ὅταν Ἀλτζερίνοι βγήκαν στὸ νησί, πήραν γιὰ ὁδηγὸ τους ἕναν ντόπιο. Κατηφορίζοντας πρὸς μιὰ ρεμματιά, ὁ ὁδηγὸς ἤκουσε κλάμματα μικροῦ παιδιοῦ ἀπὸ μιὰ σπηλιά στὴν ὁποίαν εἶχαν κρυβῇ οἱ κάτοικοι. Τότε ἤρχισε νὰ φωνάζει δυνατά:

«Θωρῶ την ἐγὼ τὴ σκλαδιά, θωρῶ την καὶ μὲ βλέπει. Πνίξε σκύλα τὸ λαγὸ σου, γιὰ νὰ σώσης τὸ λαὸ σου». Εἰς ἐρώτησιν τῶν πειρατῶν τί λέγει, ἀπάντησε ὅτι τραγουδεῖ τοπικὸ τραγούδι. Μὲ τὸ ἄκουσμα τοῦ τραγουδιοῦ ἡ δυστυχισμένη μάνα ἐπνίξε τὸ παιδί της μὲ μιὰ κατουμάδα ρούχα (δέμα ρούχων).

Γιὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους καὶ ὡς ἐκ τῶν συνεχῶν ἐρμώσεων τῆς νήσου, Κυθηραϊκὰ μελωδία καὶ χοροὶ δὲν

υπάρχουν χωρὶς τὴν ἐπίδρασιν ξένων ἰδιωμάτων, κυρίως Κρητικῶν καὶ Πελοποννησιακῶν, τοῦτο δέ, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῆς ἐπαφῆς καὶ τοῦ συγχρωτισμοῦ τῶν κατοίκων μὲ τοὺς πλησιέστερους πρὸς τὰ δύο τμήματα δόρειον καὶ νότιον τόπους — Κρήτην καὶ Πελοπόννησον — ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τοῦ ἐποικισμοῦ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν κατὰ τὰς ἐρμώσεις, ὅπως ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἐπὶ νῦμα τῶν κατοίκων.

Ἔτσι παρατηροῦνται εἰς μὲν τὸ νότιον τμῆμα τῆς νήσου Κρητικὰ ἰδιώματα ἥτοι τετράσημοι μακροὶ ρυθμοὶ σὲ 4)4 ὅπως εἶναι ὅλοι οἱ Μεσσαρίτικοι συρτοί, καθὼς καὶ δίσημοι βραχεῖς ρυθμοὶ σὲ 2)4 ὅπως εἶναι οἱ διπλοί, οἱ ὅποιοι, εἶναι συγγενεῖς μὲ τοὺς πηδηκτοὺς Κρητικὸς χορὸς καὶ ἀνήκουν εἰς τοὺς ἀναπαιστικὸς ἐμβατηρίους ρυθμούς, εἰς τοὺς ὁποίους ἐχορεύοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα οἱ Πυρρήσιοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατάγονται πολλοὶ Ἑπειρωτικοὶ χοροί, Ποντιακοὶ καὶ ἄλλοι.

Εἰς δὲ τὸ Βόρειον Πελοποννησιακὰ ἰδιώματα, ἥτοι ἐπτάσημοι ρυθμοὶ σὲ 7)8 ὅπως εἶναι οἱ Καραβήτικοι συρτοί, καὶ οἱ μὲ τραγούδι χορευόμενοι κατὰ τὸ πλεῖστον: «Ζαγαράκια» «Λουλούδι τῆς Μονεμβασίας» «Ἀπαρνημένη» κ.ἄ. πλὴν τοῦ Καμπιανικοῦ «Κορίτσια μπάτε στὸ χορὸ» ὁ ὁποῖος εἶναι σὲ 4)4 καθὼς καὶ ὁ ἅγιος - Γιώργης σὲ 2)4. (Πρβλ: Γεωρ. Κουσιᾶδης: «Ἑλληνικοὶ Χοροὶ» — Γ. Παππαγαρουφάλης: Τεῦχος Κυθηραϊκῶν χορῶν, κατ' ἀπαγγελίαν Γ. Μουλοῦ καὶ Γ. Μουλοῦ εἰς «Κυθηραϊκὴν Δράσιν» 1938).

Ἅγιο - Γιώργης

χύν ρυθμὸν 2)4 καὶ 4)4.

Ὁ Σταυρωτὸς Αἰγαιοπελαγίτικος χορὸς, διασωθεὶς ὑπὸ τοῦ γράφοντος, εἶναι σὲ σύνθετον μακρὸν καὶ βρα-

Σταυρωτὸς Κυθήρων

Ἐπειδὴ οἱ Κυθηραϊκοὶ διπλοὶ εἶναι πηδηκτοί, ὁρμητικοί καὶ ἐνθουσιῶδεις, ὁ λαὸς ἔδωσε εἰς τοὺς χορούς αὐτοὺς τὴν ὀνομασίαν «Μπουρδάρης». Ἐκ τῆς λέξεως

«Μπουρδάρης» ἐφορμῶ, εἶμαι ὁρμητικός. Παραγωγή τῆς λέξεως εἶναι, τὸ Τουρκικὸν ῥῆμα «Βουρίουрум» ἐξ οὗ καὶ Βούρ = «Βούρ στὸν πατσά».

Διπλός ἢ Μπουρδάρης

Παρά τὴν ἐπίδρασιν ξενικῶν ἰδιωμάτων, αἱ χορευτικαὶ μελωδία καὶ τὰ τραγούδια, ἐπεξεργασθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ὀργανοπαικτῶν καὶ τραγουδιστῶν, ἔχουν προσλάβει τοπικὸν ὕφος καὶ χρῶμα, ὥστε νὰ ἐμφανίζονται ὡς καθαρῶς Κυθηραϊκά.

Ἡ καθαρῶς ἀμιγῆς καὶ μὲ τοπικὸν ὕφος καὶ χρῶμα μελωδία εἶναι ἡ Νυφικὴ πατινάδα «Νυφιάτικος», ἡ ὁποία ὁμῶς ἔχει πολλοὺς ἰδιωματισμοὺς καὶ παραλλαγές, καὶ κατὰ ποικίλον μελωδικὸν ὕφος καὶ χρωματισμόν τραγουδιέται στὰ διάφορα χωριά. Εἶναι δὲ τοῦτο ἀρκετὰ καταφανὴς ἐνδείξις, τῆς ἐκ καταγωγῆς καὶ προελεύσεως ἀνομοιογενείας τῶν κατοίκων.

Ὅμοίως τὰ τραγούδια τοῦ Κλήδονα καὶ οἱ ἐρωτικὲς «Μαντινάδες» παρουσιάζουν τοπικὸν ὕφος καὶ χρῶμα.

Τὸ Γαμήλιον ἐμβατήριον, τὸ παιζόμενον κατὰ τὸ πρόβαδισμα τῆς Γαμηλίου πομπῆς, εἶναι Τουρκικόν μᾶρς, γνωστόν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γκιζέρ»,

ἔχει δὲ παραμείνει ἀπὸ τούτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας.

Οἱ Μπάλοι, νησιώτικοι κυρίως χοροί, εἶναι σὲ σύνθετον μακρόν καὶ βραχύν ρυθμόν 4)4 καὶ 2)4. Καθ' ὃ μίμωρχημα εἶναι ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ πλαστικωτέρων Ἑλληνικῶν χορῶν, καθ' ὅτι, μὲ τούτους διαφόρους κυκλικούς δηματισμούς, τίς διάφορες κινήσεις, καταφαίνεται ἡ κατακτητικὴ διάθεσις τοῦ χορευτοῦ πρός τὴν χορεύτριαν, ἡ ὁποία, μὲ ἀπαράμιλλη χάρι καὶ σεμνότητα ἀποφεύγει τίς κατακτητικὲς καὶ ἐρωτικὲς αὐτοῦ διαθέσεις.

Αὕτῃ ἐν περιλήψει, εἶναι ἡ προέλευσις τῆς μουσικῆς τοῦ Κυθηραϊκοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία ἐκτελούμενη ὑπὸ τῶν πρακτικῶν ὀργανοπαικτῶν διὰ τῶν ἐγχωρίων ὀργάνων (βιολιού, λαγούτου) καὶ ἐν συνδυασμῷ μὲ τίς αὐτοσχέδιες «Μαντινάδες» —ἐρωτικὲς ἢ σατιρικὲς— ἀποτελεῖ ἀφ' ἐνός τὴν τέρψιν καὶ ψυχαγωγίαν τοῦ Κυθηραϊκοῦ λαοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου, ἐκδηλώνει τὴν πνευματικὴν ἀνωτερότητα αὐτοῦ.

+ Γ. Π. ΜΟΥΛΟΣ

Αινίγματα τών Κυθήρων

Από τήν κ. ΤΑΣΙΑ ΜΑΥΡΟΓΕΩΡΓΗ— ΧΑΣΙΑΚΟΥ

Τό αίνιγμα εἶναι ἓνα πνευματικό παιχνίδι τῶν ἀνθρώπων ἀπό τ' ἀρχαῖα ἀκόμη χρόνια. Εἰδικά οἱ Ἕλληνες —λαός ὀξυδερκής— δημιουργοῦσαν πάντοτε αἰνίγματα καί γι' αὐτό θεωροῦνταν πνευματικά προηγμένοι. Αἰνίγματα δὲν ὑπάρχουν σέ καθυστερημένους καί ἀπολίττους λαούς, γιατί αὐτά εἶναι πνευματικά δημιουργήματα.

Τό αίνιγμα σήμερα κατέχει σημαντική θέση στή λαογραφία μας καί προφυλάσσει τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν ἀνία, προσφέροντάς του μιά εὐχάριστη ἐνασχόληση. Στά χειμωνιάτικα νυχτέρια τῶν χωρικῶν μας τὰ αἰνίγματα εἶχαν τήν πρώτη θέση μέσα στήν οἰκογένεια ἢ σέ μιά συντροφιά γειτόνων. Συνδύαζαν τή δουλειά (κέντημα, γνέσιμο κλπ.) μέ τήν ψυχαγωγία καί περνοῦσαν εὐχάριστα μερικῆς ὥρας στίς μεγάλες χειμωνιάτικες νύχτες.

Ἀπό τό τεῦχος αὐτό θά παρουσιάσουμε, σέ συνέχειες, κυθηραϊκά αἰνίγματα, πού περιλαμβάνονται στό Β' τόμο τοῦ ΔΕΛΤΙΟΥ τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας (1910—1911), τοῦ Κυθηρίου συλλογέα Σπ. Ἐμ. Στάθη. Τὰ αἰνίγματα αὐτά λέγονταν κυρίως στήν πόλη τῶν Κυθήρων (Χώρα) καί στά

νότια χωριά τοῦ νησιοῦ (τοῦ Δήμου Κυθηρίων). Χρησιμοποιοῦσαν τὰ αἰνίγματα αὐτά ἢ καί αἰνιγματώδεις φράσεις ἰδίως στίς χειμωνιάτικες θεγγέρες (ἐσπερίδες, νυχτέρια). Στίς νυχτερινές τσιριγώτικες συντροφές πρόβαλλε κάποιος ἓνα αίνιγμα καί οἱ ὑπόλοιποι προσπαθοῦσαν νά τό θροῦνε. Ἄν, τελικά, κανένας δὲν ἔβγαλε τήν ὀρθή ἀπάντηση, ἀναγκαζόταν ἐκεῖνος πού ἔθετε τό αίνιγμα νά δώσει μόνος του τήν ἐρμηνεία.

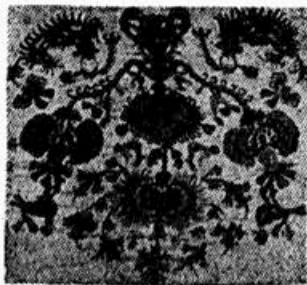
Σέ πολλά χωριά τοῦ νησιοῦ τὰ αἰνίγματα τά λένε καί νιώσματα, ἀλλά καί παροιμίες, παραμῦθια καί μύθους. Στά Ἀντικύθηρα τά λένε τσάφαρα (κρητικός ὄρος).

Τὰ αἰνίγματα τῶν Κυθήρων κατατάσσει ὁ Σπ. Στάθης σέ ἑπτὰ τμήματα: Α) Αἰνίγματα ἀσαφῆ, πού ἔχουν σκοπό νά παραπλανήσουν τόν ὀρισμὸ προσώπου, πράγματος ἢ πράξεως. Β) Αἰνίγματα μέ λέξεις παράδοξες ἢ ἀκατανόητες. Γ) Αἰνίγματα μέ ἀσειμνη ἢ σεμνὴ ἔννοια. Δ) Ἀρχαῖα ἢ Βυζαντινά αἰνίγματα, πού ὁ αἰνιματοθέτης εἶναι κάποιος λόγιος. Ε) Γλωσσодότες ἢ καθαρογλωσσήματα. ΣΤ) Ἀριθμητικά προβλήματα. Ζ) Αἰνιγματικά παραμῦθια.

α) Παραπλανητικά αἰνίγματα

1. Αἷμα καί τομάριον ἔχει,
μά μαλλί κι ὄρα δὲν ἔχει.
(Ὁ φύλλος)	6. Ἀνάμεσα σέ δύο βουνά
περδικούλα κελαιδεῖ.
(Ὁ γλώσσα)	12. Ἀπὸ μητέρα κόκκινη
γεωῶμαι παιδί μαῦρο,
φερά δὲν ἔχω, μά πετῶ,
τά σύγνεφα γιὰ νά ὄρω.
(Ὁ καπνός)
2. Ἀητός νυχάτος
καί κοτσάμπάτος
τά δίκια κράζει
καί τά φωνάζει
κι οὔτε τό Θεό φοβάται
οὔτε τήν ἀφεντία.
(Τό καντάρι)	7. Ἀνεβαίνει, κατεβαίνει
καί χωρίς νά τρώει παχαίνει,
μοναχά στριφογυρίζει,
τήν κοιλίτσα του γεμίζει.
(Τ' ἀδράχτι)	13. Ἀσθεστόχτιστ' εἶν' ἡ γούρνα,
μαῦρα κι ἄσπρα τά γουρούνια.
(Ὁ λαγός μέ τά σταφύλια)
3. Πετεινός νυχάτος
νυχοποδαράτος;
περπατεῖ καί κρίνει
τῇ δικαιοσύνη.
(Τό καντάρι)	8. Ἀνεβαίνει, κατεβαίνει,
τά δρακιά του λεῖ καί δένει.
(Ὁ σίγκλος - κουβάς)	14. Ἀσκημος πατέρας,
δμορφο παιδί
καί λελό ἐγγόνι.
(Τό κλῆμα, τό σταφύλι καί τό κρασί)
4. Ἐ'Ακου το καί ποῦντο;
Στήν ἀμυδαλιά γυρίζει.
(Ὁ ἀέρας)	9. Ἀνοιγοκλείουν οἱ κάμερες
καί κρότος δὲν γροικιέται.
(Τὰ μάτια)	15. Ἀσπρο εἶναι σάν τ' αὐγό,
στρογγυλό σάν τό πιπέρι,
μά τόν Ἅγιο Λευτέρη,
οὔτε αὐγό οὔτε πιπέρι.
(Τό μαργαριτάρι)
5. Ἀλωνίδα τσιμπιτή
πίνει νερό, δὲν κατουρεῖ
(Ὁ πορδῆ)	10. Ἄντερο μακρύ μακρύ
καί στήν πόρτα τραγουδεῖ.
(Ὁ καμπάνα)	16. Ἀσπρο εἶναι σάν τυρί
καί τυρί δὲν εἶναι,
φύλλα ἔχει σάν δεντρί
καί δεντρί δὲν εἶναι,

- ἔχει μποντικού ὄρά
καί μποντικό; δὲν εἶναι.
(Τό ραπάνι)
17. "Ἄσπρο εἶναι τό χωράφι
καί μελαχροινός ὁ σπόρος,
καί μιλεῖ καί συντυχαίνει
μετά κείνον πού τὰ σπέρνει.
(Τά γράμματα)
18. "Ἄσπρος κάμπος, μαύρα βούϊδα,
χαρά στό νιό πού τὰ λαλεῖ.
(Τά γράμματα στό χαρτί)
19. "Ἀψυχος ψυχὴ δὲν ἔχει
καί ψυχὴ παίρνει καί τρέχει.
(Τό βαπόρι)
20. Γαῖδουρίτσα φορτωμένη
στή σπηλίτσα μέσα μπαίνει.
(Τό κουτάλι)
21. Γούρνα μου πελεκητή,
μαρμαρένια καί χυτή,
πού 'χεις μαύρα ψάρια μέσα
καί γλυκό κρασί.
(Τό καρπούζι)
22. Γυρίζει, γυρίζει
καί στή γωνιά καθίζει.
(Ἡ σαρωμάτα)
23. Δαχτυλίδι πύρινο,
πύρινο τριπύρινο,
ἀπὸ γκρεμούς γκρεμίζεται,
κι ὅμως δὲ ραϊζεται.
(Τό φεγγάρι)
24. Δυὸ ἀδερφάκι' ἀγκαλιασμένα,
σ' ἓνα σεντουκάκι εἶναι κλεισμένα.
(Τ' ἀμύγδαλο)
25. "Ἐχω ἓνα σανιδάκι
κ' εἶναι πάντα ὄγρό.
(Ἡ γλώσσα)
26. Ἡ κυρία κατεβαίνει
κι' ἀπὸ δύο πόρτες δγαίνει·
πέντε δοῦλοι τὴν ἀρποῦνε
στά ψηλά τὴνε πετοῦνε.
(Ἡ μύξα)
27. "Ἰσιο εἶναι σάν κερὶ
κι' ἡ φωνὴ του βροντερή.
(Τό ντουφέκι)
28. Κατεβαίνει γελώντας
κι' ἀνεβαίνει κλαίοντας.
(Ὁ κουβάς)
29. Κόσκινα τρυπᾶ
καί κοσκινᾶς δὲν εἶναι.
(Ἡ μέλισσα)
30. Κούτσουπα ἔχει, βούϊδι δὲν εἶναι,
σαμάρι φορεῖ, ὄνος δὲν εἶναι,
γράμματα γράφει,
γραμματικός δὲν εἶναι.
(Τό σαλιγκάρι)
31. Κούφιο κορμί,
δράκου φωνή.
(Τό ντουφέκι)
32. Οὐρανός καί γῆς κουδάρι,
σαγνακάτο πετεινάρι·
ἔχει πόδια σαγνακάτα
καί χορεύει σάν τὴ γάτα.
(Ὁ σκαντζόχοιρος)
33. Πετεινός ἀναβρακάτος
καί κοκκινομουστακάτος
τρέχει ὄρη καί βουνά
κι' ὅπου βρεῖ νερό ψοφᾶ.
(Ἡ φωτιά)
34. Πράσινος πύργος,
κόκκινα μεντέρια,
μαῦροι ἀράπηδες
κάθονται μέσα.
(Τό καρπούζι)
35. Σὲ κῆπο δὲ φυτεύεται,
σὲ περιδόλι ὄχι,
ὁ βασιλιάς τό γεύεται
κι ὅλος ὁ κόσμος τό 'χει.
(Τό ἀλάτι)
36. Σιδερένια εἶν' ἡ κοιλιά,
κι' ἄντερα μπαμπακερά.
(Ὁ λύχνος)
37. Στέκεται ὁ τριπόδης
καί καθελικᾶ ὁ μαῦρος.
(Ἡ σιδεροστιά)
38. Τὰ δυὸ καλὰ στεκούμενα,
τὰ δυὸ συμπερπατούμενα,
τὰ δυὸ πού δὲν ταιριάζουνε,
τὰ δυὸ πού δὲν λαγιάζουνε.
(Ὁ ἥλιος καί τὸ φεγγάρι)
39. Τὴν ἡμέρα μπούκα - μπούκα
καί τὴ νύχτα χάσκα - χάσκα.
(Τό παπούτσι)
40. Τό φίδι ρουφᾶ τὴ θάλασσα,
κι' ἡ θάλασσα τό φίδι,
καί στοῦ φιδιού τὴν κεφαλὴ
καράδιν ἀρμενίζει.
(Ὁ λύχνος)
41. Τραβῶ τὴν ἀντερούλα μου
καί κλαίει ἡ ἀδελφοῦλα μου.
(Ἡ καμπάνα)
42. Τρέχει - τρέχει, πάει - πάει
καί πίσω δὲν κοιτάει.
(Τό ποτάμι)
43. Τρικέφαλος, δεκάποδος,
πενήντα δυὸ νυχάτος.
(Τό ζευγάρι μὲ τὸ ζευγά)
44. Χίλια μύρια σκουτελάκια
κι ὅλα πίστωμα γεμάτα.
(Οἱ πεταλίδες)
45. Χιλιόδεμα, χιλιόκομπο,
χίλια νά πεῖς
καί νά μὴν τό βρεῖς.
(Τό δῖχτυ)
46. Χιλιστρύπητο λαῖνι
καί σταλιά νερό δὲ χύνει.
(Τό σφουγγάρι)
47. Χίλιοι μύριοι καλόγεροι
σ' ἓνα ράσο τυλιγμένοι.
(Τό ρόγδι)
- (Συνεχίζεται)

Τὰ Σπήλαια τῆς Ἡπείρου καὶ ἡ Ἀνεμότρυπα Πραμάντων Ἰωαννίνων

ΥΠΟ ΚΥΡΙΑΣ ΑΝΝΑΣ ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ

Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή του στὴ γῇ ἔδειξε θαυμασμό καὶ λατρεῖν γιὰ ὅλα τὰ φυσικὰ φαινόμενα ποὺ τὴν ὑπαρξὴ τους ἀδυνατοῦσε νὰ ἐξηγήσει μὲ τὸ φτωχὸ ἀκόμη μυαλὸ του.

Ἡ πρώτη του κατζίκια ἦταν τὰ σπήλαια.

Πρῶτα χρησιμοποίησε τὰ μικρὰ κοιτώματα καὶ σιγὰ - σιγὰ ξεβαρρουντας, χρησιμοποίησε καὶ τὰ μεγαλύτερα προχωρώντας στὸ ἐσωτερικὸ τους. Αὐτὸ ἔγινε μετὰ τὴν ἀνακάλυψή τῆς φωτιᾶς ποὺ τὴν χρησιμοποίησε καὶ γιὰ φωτισμό.

Ἀντίκρουσε ἐκθαμβος τὰ πέτρινα ὁμοιώματα ἐξωτικῶν ἀνθρώπων καὶ ζώων, ἀκόμη καὶ λουλουδιῶν. Ἐξοικειώθηκε μ' αὐτά, δὲν τὰ κατὰστρεψε — ὅπως πολὺ συχνὰ συμβαίνει σήμερα ἀπὸ τοὺς πολιτισμένους ἀνθρώπους — ἀλλὰ ἀντίθετα, τὰ λάτρεψε γιὰ θεότητες.

Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ποὺ τὸ μυαλὸ του ἀναπτύσσονταν κατ'ὀρθωσιν κατασκευάζοντας ἐργαλεῖα, νὰ ἀπολαμβάνη τὰ ἀγαθὰ ποὺ τοῦ πρόσφερε ἡ γῇ, γιὰ τὴ καλλίτερη διαβίωσή του, νὰ ἀποκτήσει συνήθειες καὶ νὰ ξεκαθαρίσει τὶς προτιμήσεις του, ποὺ τὶς ἐξέφραζε, εἴτε χαράζοντας τις σὲ θράχους κοντὰ στὰ σπήλαια, εἴτε στὰ τοιχώματα τῶν σπηλαίων.

Ἀργότερα ὅταν ἀνακάλυψε τὰ χρώματα (μαῦρο — κόκκινο — κίτρινο — ἄσπρο) γέμιζε τὰ χαράγματα μὲ χρώμα, ἢ ζωγράφισε κατ' εὐθείαν, χωρὶς χαράγματα. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι σωστά ἀριστουργήματα τέχνης.

Τὴ πρωτόγονη ἐποχὴ, τὴ Παλαιολιθικὴ μὲ ὅλες τῆς τὶς ὑποδιαίρεσεις, τὴ διαδέχθηκε ἡ Νεολιθικὴ μὲ συνεχή πρόοδο στὴ διαβίωση καὶ καλλιτεχνικὴ ἀπόδοση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἔτσι ἔχουμε ἐκτὸς ἀπὸ τὶς θαυμάσιες βραχογραφίες, τὰ ἔργα μὲ πηλὸ καὶ ὑ-

στερα μὲ μέταλλο: ἀγγεῖα, κοσμήματα, λεπτὰ ἐργαλεῖα κλπ.

Βελτίωσε τὴ κατοικία του κατασκευάζοντας κτιστὲς καλύβες, ἀλλὰ δὲν ἔγκαι ἔλειψε τὰ σπήλαια ὡς τόπους λατρευτικοῦς.

Ἀκολούθησε ἡ Ἑλλαδικὴ ἐποχὴ (Μινωικὴ - Μυκηναϊκὴ) κατὰ τὶς ὁποῖες διαπιστώνουμε ἀλματώδη πολιτιστικὴ ἀνάπτυξη.

Ὅμως, ἐνῶ οἰκοδομήθηκαν σ' αὐτὲς τὶς ἐποχὲς ἀξιόλογα παλάτια καὶ ναοί, συνεχίστηκε ἡ πρωτόγονη παράδοση νὰ λατρεύονται θεότητες, μὲσα σὲ σπήλαια.

Ἔτσι ἔχουμε τὰ Πάνεια, τὰ Νυμφαῖα κλπ., ποὺ μὲσα σ' αὐτὰ πραγματοποιῶνταν σὲ ὁρισμένους ἐποχὲς τοῦ χρόνου θρησκευτικὲς τελετὲς γιὰ τὴ τιμῶμενη θεότητα.

Ἡ σπηλαιολογικὴ ἐρευνα πρῶτα καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἔπειτα, φέρανε σὲ φῶς θαυμάσια ἔργα τέχνης ἀφιερωμένα σ' αὐτὲς τὶς θεότητες.

Ἀλλὰ ἡ λατρεία μὲσα σὲ σπήλαια συνεχίστηκε καὶ στοὺς χριστιανικοὺς χρόνους.

Σὲ πολλὰ σπήλαια, σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἔχουν κτιστεῖ ἐκκληροῦλες, ποὺ τὶς ἐπισκεπτόνται χιλιάδες προσκυνητὲς στὴν ἐπέτειο τῆς μνήμης τοῦ τιμῶμενου ἁγίου.

Ὅπως λοιπὸν διαπιστώνουμε, τὸ περιβάλλον καὶ ὁ στολισμὸς τῶν σπηλαίων ἐμπνεύσανε πάντα τὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή του πάνω στὴ γῇ ὡς σήμερα, νὰ τὰ χρησιμοποιοῖ ὡς λατρευτικοὺς χώρους.

Ἡ Σπηλαιοθεοσμία ποὺ ἀρχισε σὰν ἓνα περιπετειώδες σπῶρ, ἀπὸ τολμηροὺς πεζοπόρους καὶ ὀρειβάτες, πρὶν ἀπὸ 180 χρόνια περ' ὅπου, ἐξελίχθηκε σὲ ἐπιστὴμὴ τῆς Σπηλαιολογίας μὲ πολλὰς εἰδικότητες.

Ἀς τὶς ἀναφέρουμε:

Γεωσπηλαιολογία, Ὑδροσπηλαιολογία, Παλαιοντοσπηλαιολογία, Ἀνθρωποσπη-

λαιολογία, Ἀρχαιολογικὴ Σπηλαιολογία, λαογραφικὴ Σπηλαιολογία, Θρησκευτοσπηλαιολογία, Βιοσπηλαιολογία, Παρασιτοβιοσπηλαιολογία, Βοτανοσπηλαιολογία, Μικροκλιματολογία, Οἰκονομικὴ σπηλαιολογία κλπ.

Ἀπειρα εἶναι τὰ προβλήματα, ποὺ λύθηκαν ἀπὸ τὴ συστηματικὴ ἐρευνα καὶ μελέτη τῶν σπηλαίων, σ, ὅλα τὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς γῆς. Ἀκόμα περισσότερα εἶναι τὰ οἰκονομικὰ ὄφελη ποὺ εἰσρέουν σὲ κάθε χώρα, ποὺ ἔχει διευθετημένα τουριστικὰ σπήλαια.

Ἡ Ἑλλάδα δὲν ἔχει μόνον φυσικὲς καλλονές, γραφικὰ νησιά, δαντελλωτὰ ἀκρογιάλια, λεβεντόκορμα δουνά, μνημεῖα ὅλων τῶν ἐποχῶν καὶ ἀξιόλογα Μουσεία, ποὺ στεγάζουν τὰ μοναδικὰ στὸν κόσμῳ ἔργα τέχνης. Ἐχει καὶ τὸ προνόμιο νὰ διαθέτει πολλὰ καὶ ἀξιόλογα σπήλαια, γιὰ τὴ καλύπτει κατὰ τὸ 65ο) ἀπὸ ἀσβεστολιθικὰ πετρώματα.

Ἡ Ἑλληνικὴ Σπηλαιολογικὴ Ἑταιρεία ποὺ ἱδρύθηκε τὸ 1950 ἔχει καταγράψει, ὡς τώρα, στὸ Μητρώο τῆς, πάνω ἀπὸ 7.000 σπήλαια. Τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ ἔχει ἐξερευνήσει καὶ ἔχει διαπιστώσει ὅτι ἀνάμεσά τους, πάνω ἀπὸ 100 εἶναι ἀξιολογώτατα ἀπὸ τουριστικὴ πλευρὰ.

Μέχρι σήμερα, μὲ τὴν ἐπίδωξή της, ἔχουν ἀξιοποιηθεῖ τουριστικὰ 9 σπήλαια, καὶ ὕντομα θὰ ἀξιοποιηθοῦν καὶ ἄλλα.

Ἔτσι μὲ τὴν ἀνιδιοτελεῖ προσφορὰ τῶν μελῶν της, δημιουργήθηκαν πηγὲς πλούτου πρῶτου μεγέθους σὲ φτωχές — κατὰ κύριο λόγο — περιοχές, ποὺ συντελέσανε στὴν ἐξύψωση τοῦ βιοτικού ἐπιπέδου τῶν κατοίκων τους καὶ γενικώτερα συμβάλλανε στὴν Ἑθνικὴ Οἰκονομία.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγῳ, θὰ πρέπει νὰ ἀξιοποιηθοῦν καὶ ἄλλα σπήλαια σὲ διάφορες ἐλληνικὲς περιοχές.

Ἡ Ἡπείρος δὲ φημίζεται μόνον γιὰ τὰ ἀξιόλογα τουριστικὰ σπήλαιά της, δια-

θέτει καί τὰ θαύτερα βάραθρα τῆς χώρας μας, πού ἔχουν γίνει γνωστά σ' ὅλο τὸν κόσμο.

Ἀκόμη διαθέτει μικρά με παλαιολιθικό ἐνδιαφέρον καί, ἄλλα, πού συνδέονται με τὴ σύγχρονη ἱστορία μας.

Ἡ ὁροσειρά τῆς Πίνδου, πού εἶναι συνέχεια τῶν ψηλότερων βουνῶν τῆς Εὐρώπης τῶν Ἀλπεων, ἔχει ὑποστῇ μεγάλη καροτοποίηση —διάβρωσις— με συνεργάτες τῆς κλιματολογικῆς συνθήκης, πού συντελέσανε ὥστε νά ἀνοίχουν κατακόρυφα καροτικά φαινόμενα με μεγάλο βάθος (βάραθρα). Δηλαδή: διατήρηση ἐπὶ πολλοὺς μῆνες ἀφθονα χιόνια, πολύ κρύο τὸ χειμῶνα καί ἀρκετὴ ζέστη τὸ καλοκαίρι.

Τὰ περισσότερα καί θαύτερα βάραθρα εἶναι διανοιγμένα στὸ ἐκτεταμένο ὁροπέδιο «Ἀστράκας» καί γύρω ἀπ' αὐτὸ, σὲ μεγάλη ἔκταση.

Τὰ ὀριά τους φθάνουν ὡς τὸ φαράγγι τοῦ Βύκου, πού εἶναι ὀνομαστὸ γιὰ τὴν ἀγρία ὁμορφιά του, ἄλλα καί γιὰ τὰ πολλὰ βάραθρά του. Ἀρκετὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἀκόμη ἀνεξερεύνητα.

Ἀπαραίτητο θεωρῶ νά ἀναφέρω τὰ ὀνόματα καί τὰ δάθη τῶν θαυμάτων, πού ἔχουν μέχρι σήμερα ἐξερευνηθεῖ, κατὰ σειράν κατακόρυφου βάθους.

Στὸ πυθμένα τους ὅλα εἶναι ξηρά, ἐκτός ἀπὸ ἕνα ἀνώνυμο, πού ὀρεσκαίται κοντὰ στὸ καταφύγιο Ἀστράκας, με βάθος 220 μ., πού στὸ πυθμένα του ῥεεῖ ὑπόγειο ποτάμι.

Τὰ πρῶτα τρία πού θά ἀναφέρουμε εἶναι καί τὰ θαύτερα μέχρι σήμερα γνωστά σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

1. Ἔπος 445 μ.
2. Προδατῖνα 405 μ.
3. Τρύπα λιγερῆς 386 μ.
4. Τρύπο Νύφης 299 μ.
5. Σπηλιὰνα Τσεπέλοδον 280 μ.
6. Δρακολίμνης 250 μ.
7. Ὁδυσσεᾶ 250 μ.
8. Βερές 230 μ.
9. Ἐλαφότοπου 200 μ.
10. Τρύπο λάπαθο 155 μ.
11. Ὀλυσις 152 μ.
12. Κορυφῆς Γκαμῆλας 150 μ.
13. Τρύπο Οὐδίου 136 μ.
14. Ρεπετῖνα 120 μ.
15. Τρύπα Ἀκλιάς 100 μ.
16. Σπηλιὰρα Ἀηγιώργη 91 μ.
17. Τρύπα Ἀκπατῖρα 86 μ.
18. Τρύπα Σαμάρη 83 μ.
19. Καλογρηᾶ 80 μ.
20. Βραδέτου 80 μ.
21. Ἀλῶνια 70 μ.
22. Τρύπα Ἀρτεμῖς 68 μ.
23. Τρύπα Παγοπελάτι 60 μ.
24. Τρύπα Κανούλα 60 μ.

Αὐτὰ εἶναι μόνο ἕνα ποσοστὸ ἀπὸ τὰ

βάραθρα τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Πίνδου.

Ἡ ἐξερεύνηση θά συνεχιστεῖ, γιὰ νά μάς γίνουν γνωστά καί τὰ ὑπόλοιπα βάραθρα αὐτῆς τῆς μοναδικῆς σ' αὐτὸ εἶδος τῆς περιοχῆς.

Ὅπως ὁμως εἶναι εὐνόητο, γιὰ νά συνεχιστεῖ αὐτὴ ἡ προσπάθεια, χρειάζονται ἀρκετὲς δαπάνες, πολὺς διαθέσιμος χρόνος καί κατὰ κύριο λόγο εὐνοϊκὲς καιρικὲς συνθήκες.

Γιατί ἐκτός πού ἡ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ πλησιέστερο κατοικημένο χωρὶ εἶναι πολὺ μεγάλη, ἡ προσπάθεια γίνεται σὲ πολὺ ἀνώμαλο καί πολλὰς φορὲς ἐπικίνδυνο μονοπάτι, τὸ μοναδικό.

Ἀπ' ἐδῶ θά περάσουν με τὰ πόδια οἱ σπηλαιολόγοι καί ἀπ' ἐδῶ θά μεταφερθοῦν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια διαμονῆς - διαβίωσης - σπηλαιολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ κλπ.

Τὰ μέλη τῆς ΕΣΕ μαζί καί με ξένες συναδέλφους εἶναι πάντα πρόθυμοι νά προσφέρουν τῆς ὑπηρεσίας τους ἀνιδιοτελῶς, ἀρκεῖ νά ἔχουν τὴν ὕλική συμπαράσταση γιὰ ὅλα τ' ἄλλα.

Τώρα, θά ἀναφέρουμε ἕνα ἀσήμαντο σπήλαιο σὲ μέγεθος, ἄλλὰ ἀνυπολόγιστης ἀξίας.

Εἶναι τὸ σπήλαιο «Ἀσπροχάλικο» κοντὰ στὸ χωριὸ Ἅγιος Γεώργιος Νικοπόλεως Πρέβεζας.

Βρίσκεται σὲ ἀπόσταση 1500 μ. περίπου πρὸς τὰ βορεῖνὰ τοῦ ὑδροηλεκτρικοῦ φράγματος τοῦ ποταμοῦ Λούρου.

Μὲ ἀφορμὴ τὰ παλαιολιθικά εὐρήματα πού ἀνακάλυψε στὴν τοπογραφικὴ ἐπιφάνεια τῆς περιοχῆς ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καίμπριτζ κ. Χίγκς τὸ 1962, πραγματοποιήσε ἀνασκαφὲς στὸ σπήλαιο ὁ Ἀρχαιολόγος κ. Δάκαρης.

Ἀπὸ δύο μόνο τάφρους πού ἔσκαψε σὲ ἀρκετὸ βάθος, ἀπόδωσε 31481 λίθινα ἐργαλεῖα καί ἄλλα λίθινα ὑπολείμματα, πού ἀντιπροσωπεύουν συνεχὴ ζωὴ 40.000 χρόνων, στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀσπροχάλικου.

Τὸ θαύτερο στρώμα ἔδωσε ἐργαλεῖα τῆς ἐποχῆς πού ζοῦσε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Νεάντερταλ, ὅστὰ ρινόκερου καί πολλῶν ἄλλων ζώων.

Ἀπὸ τὴν ὀψιμη Μεσολιθικὴ περίοδο ὑπάρχουν αἰχμὲς ἴδιες με τοῦ σπηλαίου Σέιντι πού βρίσκεται μεταξύ Λειβαδιάς καί Θήβας.

Πολλὰ ἐργαλεῖα ἀνήκουν στὴ τελευταία φάση τῆς Μουσσιαίας περιόδου (τελευταία φάση Μέσης Παλαιολιθικῆς).

Ἀκόμα βρέθηκαν δείγματα Νεολιθικῶν χρόνων: Κεραμικά καί ὑπόλοιπα φωτιάς.

Θεωρεῖται βέβαιον, ὅτι κάτω ἀπὸ αὐτὰ τὰ παλαιότερα στρώματα ὑπάρχουν καί ἀκόμη παλαιότερα.

Γιὰ τὴν ὥρα, εἶναι τὸ μόνο σπήλαιο

στὴν Ἑλλάδα πού ἔδωσε τέτοια ἀφθονία εὐρημάτων καί διαδοχὴ πλούσιων στρωμάτων, γι' αὐτὸ μπορεῖ νά συγκριθεῖ με τὸ σπήλαιο τοῦ «Ἀμπρί Πατώ» στὴ Ντορντόν τῆς Γαλλίας.

Μ' αὐτὰ τὰ εὐρήματα ἡ Ἠπειρος ἀποδείχεται σπουδαῖος χώρος, πού ἐξ αἰτίας τῆς γεωγραφικῆς θέσης της καί τῆς κλιματολογικῆς συνθήκης της, στάθηκε ἡ συνδετικὴ γέφυρα μεταξύ Δ. Εὐρώπης, Ρωσίας καί Β. Ἀφρικῆς, γιατί καί σ' αὐτὲς τῆς χώρες βρέθηκαν τὰ ἴδια ἱχνη.

Ἄς μεταφερθοῦμε τώρα στὸ ἱστορικὸ σπήλαιο Κιπίνας, πού διανοίγεται στὴ μέση τῆς κατακόρυφης δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς χαράδρας τοῦ καλαρρῦτικου χείμαρρου.

Εἶναι σωστὴ ἀετοφωλιά.

Ἡ ἀρκετὰ εὐρύχωρη εἰσοδὸς του καί ὁ πρῶτος θάλαμός του, φιλοξενοῦν τὴ Μονὴ τῆς Παναγίας Ζωοδόχου Πηγῆς.

Τόσο τὰ κελιά της, ὅσο καί ἡ ἐκκλησοῦλα διατηροῦνται ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς Χριστιανοὺς σὲ πολὺ καλὴ κατὰστασι.

Τόση ἦταν ἡ φροντίδα, γιὰ τὴν καθαριότητά της, πού γιὰ νά γ'νεῖ ἡ ἐκκλησοῦλα τοῦ «ἀσπρῆ σᾶν περιστέρει» τὴν ἀσβέστωσαν καί ἔτσι καλύφθηκαν οἱ τοιχογραφίες πού τὴν τὸνιζαν.

Ἐνας ὠραίος ἐξώστης με ξύλινα κιγκλιδῶματα εἶναι τὸ μόνο πού μπορεῖς νά ἀντικρύσεις ἀπὸ τὸ μονοπάτι, πού ὁδηγεῖ ἀπὸ τὸ χωριὸ Πράμαντα πρὸς Καλαρρῦτες σὲ υψος 25 μ. περίπου.

Γιὰ νά ἐπισκεφθεῖς τὸ σπήλαιο πρέπει νά ἀνέβεις σκαρφαλωτὰ τὰ φυσικά ἢ τεχνητά —κατὰ διαστήματα— σκαλοπάτια, πού βρίσκονται πρὸς τὴ δεξιὰ πλευρὰ τῆς εἰσοδου του, προφυλαγμένα ἀπὸ θαυμάτη ξυλῆνια πόρτα, με χοντρά σιδερένια καρφιὰ σ' ὅλη της τὴν ἐπιφάνεια, πού θυμίζει καστρόπορτα.

Μά μήπως δὲν ἦταν κάποτε ἕνα μικρὸ καστράκι κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς τρομοκρατίας, ἐξ αἰτίας τῆς ἀπρόσιτης θέσης πού βρίσκεται;

Αὐτὸ διαπιστώνεται ἀπὸ τῆς ἀλυσίδας πού ὑπάρχουν ἀκόμη καί πού τῆς χρησιμοποιοῦσαν, γιὰ νά σηκώνουν τὴ μικρὴ ξυλῆνια γέφυρα, πού καλύπτει τὸ χάσμα μεταξύ ἀπόκρυμνης πλαγιάς καί εἰσοδου τῆς Μονῆς. Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι σ' αὐτὸ τὸ Μοναστηράκι λειτουργοῦσε «Κρυφὸ Σκολιό».

Μετά ἀπὸ τὴν ἐκκλησοῦλα καί τὰ κελιά, τὸ σπήλαιο πού ἦταν ἄλλοτε ὑπόγειος ποταμὸς, συνεχίζει ὡς 240 μ. μήκος με μικροὺς ἔλιγμους, με στενά ἢ πλατιά περάσματα καί με χαμηλὲς ἢ ψηλὲς ὀροφές ἀνάλογα, χωρὶς στολισμό.

● Συνεχίζεται

Λαογραφία

Περί Ελληνικής γλώσσας

Είναι σχεδόν περασμένα 7 χρόνια, όταν έγραψα ένα άρθρο στην εφημερίδα «ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΚΥΡΥΣ ΠΑΤΡΩΝ», αλλά δεν παύει νάναι επίκαιρο, δεν χάνει την επικαιρότητά του και γι' αυτό θα ξανάσχοληθώ με το ίδιο θέμα δηλ. πόσο ελληνική είναι η γλώσσα μας: 95οο ΕΛΛΗΝΙΚΗ και 5οοο από άλλες χώρες όπως ΤΟΥΡΚΙΑ, ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ, ΡΟΥΜΑΝΙΑ, ΙΤΑΛΙΑ (.Ενετοί κλπ.), ΓΑΛΛΙΑ, ΣΕΡΒΙΑ και απ' άλλες χώρες που όλες έν προκειμένω μάς αφήνουν αδιάφορους

Είναι πάρα πολύ δύσκολο νά πεί κάποιος μας πόσες ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ υπάρχουν έν χρήσει κατά μετρίους όμως προσωπικούς υπολογισμούς είναι γύρω στις 650.000. Είμαστε ΕΛΛΗΝΕΣ και δεν ξέρουμε από πού πήραμε την όνομασία μας ΕΛΛΑΣ, ΕΛΛΗΝ, ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ, ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ κλπ. Υπάρχουν πάμπολλες έκδοχές, ή μία που μούπεσε στην δικιά μου αντίληψη είναι ότι είμαστε απόγονοι μιάς φυλής των Άχαιών που ήκμασε κοντά στον σημερινό ΠΥΡΓΟ της ΗΛΕΙΑΣ με τ' όνομα του τόπου ΣΕΛΛΟΙ και οί κάτοικοι: ως έκ τούτου ΣΕΛΛΗΝΕΣ ή ΣΕΛΛΕΝΕΣ όπου διακρινόντουσαν γιά τις έκπολιτιστικές τους Ικανότητες μά όταν γινόντανε καμμία μάχη ή κάποιος πόλεμος δείχνανε και αυτές τις πολεμικές άρετές και μαχητικότητα τους.

Είς την Ποντιακή διάλεκτον υπάρχει μία λέξις ή ΤΡΙΣΕΛΛΕΝΟΣ ή όποία όταν ρώτησα στά 1958 τόν άειμνηστο Πρόεδρο της Ποντιακής Έστίας κ. ΦΙΛΩΝΑ ΚΤΕΝΙΔΗ στην Θεσσαλονίκη μου άπάντησε: «Προέρχεται από τό άριθμητικόν ΤΡΙΣ - ΤΡΙΑ κα' ΕΛΛΕΝΟΣ, ΕΛΛΕΝΟΣ δέ είναι ή παραιοποίηση της λέξεως ΕΛΛΗΝ που θα πεί ΓΕΝΝΑΙΟΣ, ΠΑΛΛΗΚΑΡΙ, κι όλη μαζί ή λέξις έρμηνεύεται ΤΡΕΙΣ ΦΟΡΕΣ ΕΛΛΗΝΑΣ δηλ. τρεις φορές γενναίος, παλληκάρι και έφτασε σέ μάς όπου όμως χάριν εύφωνίας έγινε από ΣΕΛΛΗΝΕΣ - ΕΛΛΗΝΕΣ».

Πρέπει νά είμαστε υπερήφανοι που έχουμε καθαρώς έθνικές λέξεις έστω με γνώμονα την κάποια προσωπική γνώμη και αντίληψη στο ποσόν των 650.000 λέξεων ένώ άλλες χώρες δανειζονται καθημερινά δικές μας λέξεις: πρέπει κατά την γνώμη μου και αυτό τό μικρό ποσοστό δηλ. τό 5οοο νά φύγει από την μέση με την προοδευτική πορεία του χρόνου γιατί αυτές που πήραμε από λατινογενείς ή σλαυόφωνες τις έρμηνεύουμε καλύτερα στην ΕΘΝΙΚΗ - ΕΛΛΗΝΙΚΗ γλώσσα παρά απ' όπου τις δανειστήκαμε. Πρέπει νά εκλείψει τό μικρόδιο της υποδουλωσης και της ξενομανίας και γιά τήν ξεφύγουμε από τόν κλοιό του μικροδίου πρέπει ν' αρχίσουμε από την γλώσσα και μετά στον τρόπο συμπεριφοράς μας με τούς ανθρώπους μας. ΟΙ ΠΟΝΤΙΟΙ είναι υπερήφανοι γιά τό άναμφισβήτητο γεγονός ότι μιλούν, σκέπτονται και διατηρούν ΗΘΗ, ΕΘΙΜΑ και γλώσσα των προγόνων τους και μέ'ς οί υπόλοιποι όνομαζόμενοι ΕΛΛΗΝΕΣ δεν κάνουμε μιά

μικρή έστω προσπάθεια νά διώξουμε τά βάρη που έχει ή πλάτη μας την ΞΕΝΟΜΑΝΙΑ και την ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΗΝ, νά πάψουμε νά είμαστε τά πιθηκάκια πολιτισμών — ένώ έχουμε όλο εκείνο τό όμορφο Έλληνικό που τό χαίρεσαι σαν βρεθείς έξω από τά νερά της Πατρίδας. Πιστεύω ότι σέ μερικά χρόνια και με λίγη καλή θέληση των άρμοδίων Υπουργών μας καθώς επίσης και την δικιά μας που παίζει έν προκειμένω σπουδαίο λόγο θα μάθουμε ΚΑΘΑΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ.

Τό μεγαλύτερο μνημέο σ' όλο τόν κόσμο δεν είναι μονάχα τ' αρχαία ή αρχαιολογικά του εύρήματα που τά φέρνει στο φώς απ' τό αιώνιο σκοτάδι τους ή σκαπάνη του άρχαιολόγου, αλλά ή ίδια ή γλώσσα που μιλάει είναι γεγονός άναμφισβήτητο ότι από την παλιά εποχή μέχρι τις μέρες μας ένας μορφωμένος άνθρωπος θεωρείται εκείνος που όμιλεί την αρχαίαν ελληνικήν και μείς οί ΕΛΛΗΝΕΣ τά 85οοο άγνωούμε την καταγωγή μας και την γλώσσα μας και τοποθετούμε δυστυχώς ΛΕΞΕΙΣ, ΡΗΜΑΤΑ ή και φράσεις άκόμα από φυλές που ζήμα προξενήσανε στον τόπο μας. Είναι μεγάλη ντροπή στο χώρο που λέγεται σήμερα ΕΛΛΑΣ και οί ένοικούντες τόν χώρο αυτόν ΕΛΛΗΝΕΣ, νά δανειζόμαστε ΓΛΩΣΣΙΚΩΣ από άλλες χώρες και νά μη ξέρουμε την δικιά μας και επί πλέον ένώ έχουμε στη διάθεσή μας ένα πλουσιώτατο λεξιλόγιο 650.000 λέξεων όσο καμμία άλλη χώρα στην ύψηλιο δόλακρη.

Μέ αυτό τό μικρό κομμάτι της συνεργασίας μου έκφράζω την επιθυμία νά συμβάλλω στο διόρθωμα των σφαλμάτων του χθές, γιά έναν ψηφο κάποτε στην Άμερική χάσαμε την ευκαιρία νά μιλούν όλοι την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ μέσα στί Κοινοβούλιο, στη Βουλή και στην Γερουσία, έπίσημος γλώσσα ή Έλληνική.

Τώρα θα γράψω μερικές λέξεις που συναντάμε στον καθημερινό μας βίο, στο μαγαζ' της πόλης ή της γειτονιάς, στο αυτοκίνητο, σέ δημόσιο χώρο ή άκόμα και σέ Δημόσιο Ιδρυμα (Υπουργείο, Σχολείο) κλπ.

Έδώ πρέπει νά με συγχωρέσετε πιστεύω, δεν τοποθετώ κατ' άλφαθητικήν σειράν τις λέξεις, αλλά όπως τις βρήκα στο άρχείο μου κα' μερικές που άκούγονται και στά χωριά του νησιού μας μέχρι και σήμερα από τούς πιό ήλικιωμένους από μάς, εύχαριστώ γιά την κατανόηση.

1. ΜΑΝΑΒΗΣ: Τούρκ. λέξις = λαχανοπώλης — ΜΑΝΑΒ εις την Θράκη λένε τόν Τούρκο στρατιώτη.
2. ΜΑΞΟΥΛΙ: Τούρκ. λέξις = Παραγωγή — ΜΑΗΣΟΥΛ
3. ΜΑΡΑΖΙ: Άραβική λέξις = Έγνοια — Σωματικός μαρasmus — ΜΑΡΑΖ
4. ΜΑΡΑΦΕΤΙ: Τούρκ. λέξις = Γνώση - Τρόπος - Πονηριά — ΜΑΡΙΦΙΤ
5. ΜΑΣΑ: Τούρκ. λέξις = 'Η Τράπεζα — ΜΑΣΑ
6. ΜΕΖΕΣ: Τούρκ. λέξις = Σαρκαsmός — ΜΕΖΕ

7. ΜΟΥΧΤΙ: Τούρκ. λέξεις = 'Η δωρεάν απόλαυσις ενός πράγματος — MUHTEKIR
8. ΜΟΥΦΛΟΥΖΗΣ: Τούρκ. λέξεις = 'Ο φτωχός, αυτός που χρεωκόπησε — MUFLIS
9. ΜΟΥΛΚΙ: Τούρκ. λέξεις — 'Ιδιοκτης, κτήμα — MULK
10. ΜΠΑΤΖΑΚΙ: Τούρκ. λέξεις — Βραχύσωμη γυναίκα, αλλά και κνήμη — BACAK

1. ΜΠΕΛΑΣ: Τούρκ. λέξεις = Δυστύχημα, άτυχία, συμφορά — BELA
2. NENE: Τούρκ. λέξεις = 'Η μάνα σε μερικά χωριά της Μακεδονίας είναι ή γιαγιά — ANE
3. ΝΤΑΒΑΣ: Τούρκ. λέξεις = 'Η δίκη — DAVA και DAVACI (νταβατζής) = ό ένάγων
4. ΝΤΕΛΜΠΕΝΤΕΡΗΣ: Τούρκ. λέξεις = 'Ο άνοιχτόκαρδος — DELBENDER
5. ΝΤΟΥΝΙΑΣ: Τούρκ. λέξεις = 'Ο κόσμος, τό πλήθος — DUNYA

6. ΠΑΛΑΒΡΑ: Τούρκ. λέξεις = Καυχσιολογία, κατάστρωμα πολεμικού πλοίου — PALAVRA
7. ΠΕΡΝΤΑΧΙ: Τούρκ. λέξεις = Δεύτερο ξύρισμα, στίλδωμα — PERDAH
8. ΡΑΓΙΑΣ: Τούρκ. λέξεις = Τά ποιμνία — RAYA
9. ΣΑΚΑΤΕΥΩ - ΣΑΚΑΤΗΣ: Τούρκ. ρήμα - λέξεις = Δημιουργώ κάποιον άνάπηρο ό άνάπηρος — SAKATLAMAK - SAKAT
20. ΣΑΣΤΙΖΩ: Τούρκ. ρήμα = Καταπλήσσομαι — SASMAK

1. ΣΕΡΤΗΣ - ΣΕΡΤΙΚΟΣ: Τούρκ. λέξεις = 'Οξύθυμος, βίαιος — SERT
2. ΣΙΚΤΙΡ: Τούρκ. ρήμα στην προστακτική = Πήγαινε στο διάβολο — SIKTIRMEK που θά πεί στεναχωρώ
3. ΣΚΙΤΖΗΣ: Τούρκ. λέξεις = Παλαιопώλης, μπαλωματής — ESKICI
4. ΤΑΒΑΣ: Τούρκ. λέξεις = Τηγάνι, άπλάδι — TAVA
5. ΤΑΜΠΑΚΗΣ: 'Αραβική λέξεις = 'Ο θυροδόψης — DEBAG
6. ΤΑΠΙ: Τούρκ. λέξεις = Τότος ιδιοκτησίας άγρών — TAPU
7. ΤΕΛΑΛΗΣ: 'Αραβική λέξεις = 'Ο δημόσιος κήρυξ — DELLAL
8. ΤΕΛΙ: Τούρκ. λέξεις = Κλωστή, τηλεγράφημα, στόλισμα — TELI
9. ΤΕΡΛΙΚΙ: Τούρκ. λέξεις Πάνινη παντόφλα συνήθως χειροποίητη — TERLIK
30. ΤΖΑΜΠΑ: Τούρκ. λέξεις = 'Απολύτως δωρεάν — CABA

1. ΤΖΑΝΑΜΠΕΤΗΣ: Τούρκ. λέξεις = Σιχαμερός, άθλιος,

άπλutos — CENABET

2. ΤΖΑΝΕΡΙΑ: Τούρκ. λέξεις = Δαμασκηλιά — CAN ERIGI
3. ΤΖΕΡΕΜΕΣ: Τούρκ. λέξεις = Νωθρός άνθρωπος, άδική ζημιά — CEREME
4. ΤΖΙΖΒΕΣ: Τούρκ. λέξεις = 'Ο βραστήρας του καφέ — CEZVE
5. ΤΙΜΑΡΙ: Τούρκ. λέξεις = Τό κτένισμα του άλόγου, μικρή έκταση παραχωρηθείσα εις διαπρέψαντα άξιωματικόν — TIMAR
6. ΤΟΚΑΣ: Τούρκ. λέξεις = Μετάλλινη ή δερμάτινη πόρπη — TOCA
7. ΤΟΥΒΛΟ: Βουλγ. λέξεις = 'Ο πλίνθος — TUGLA
8. ΤΟΥΡΣΙ: Τούρκ. λέξεις = 'Ο μαλακός — TURSU
9. ΤΣΑΪ: Τούρκ. λέξεις = Τό καλοτρεχούμενο νερό, παρά ποταμός — CAY
40. ΤΣΑΚ: Τούρκ. λέξεις = Μακρά, έως — CAK

1. ΤΣΑΚΠΙΝΗΣ ή ΤΣΑΧΠΙΝΗΣ: 'Αλήτης, άτακτος, άκόλαστος, μοχθηρός, δραδυπόρος — Τούρκ. λέξεις — CARKIN
2. ΤΣΑΛΙΚΗΣ: Τούρκ. λέξεις = 'Ο λειψός — CALIK
3. ΤΣΑΠΑ: Βουλγ. λέξεις = 'Η σκαπάνη — CAPA
4. ΤΣΟΥΚΑΛΙ: Τούρκ. λέξεις = Σκέπασμα, μανδύας, δοχείο — CUKAL
5. ΤΣΟΧΑ: Σέρβικη λέξεις = Μάλλινο ύφασμα — CUHA
6. ΦΑΚΙΡΗΣ: 'Αραβική λέξεις = Ταπεινός, άπορος, φτωχός — FAKIR
7. ΦΑΡΙΣΙ: 'Αραβική λέξεις 'Η Περσική γλώσσα — FARISI, αλλά στην τουρκική σημαίνει έντελώς, τέλεια.
8. ΦΙΤΙΛΙ: Τούρκ. λέξεις = 'Η θρυαλλίδα της λυχνίας — FITIL
9. ΦΑΡΦΑΡΑΣ: Τούρκ. λέξεις = 'Ο φλύαρος, άνόητος, έλαφρόμυαλος — FARFARA
50. ΦΕΣΑΤΖΗΣ: Τούρκ. λέξεις = 'Ο ταραχοποιός, συνωμότης — FESATCI

1. ΦΟΥΡΛΑΝΤΙΖΩ: Τούρκ. ρήμα = Πετώ, ρίπτω με δύναμη, ρίπτω εις τόν άνεμο — FIRLATMAK
2. ΦΟΥΣΤΑΝΙ: 'Αλθανική λέξεις = Τό φόρεμα, ή φουστα, νέλλα — FISTAN

Εις τό έπόμενον τεύχος του περιοδικού θά δημοσιεύσω και άλλες τέτοιες λέξεις ως και ιδιωματικές του νησιού μας που κατάφερα νά μαζέψω κατά την δέτιαν (1948-54) και που δέν έχουν σχέση με κανένα άλλο μέρος της 'Ελλάδος, είναι γέννημα - θρέμμα Τσιριγώτικες λέξεις, ως επίσης και μερικές πούναι δανεισμένες όπως αυτές που προανάφερα.

ΑΝΤΩΝΗΣ Ν. ΣΥΜΙΓΔΑΛΑΣ

Ιωάννης Κωττούνιος (1572 - 1657)

Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Η Βέροια τίμησε την Παρασκευή 9.4.82 το σοφό μεγάλο πρόγονό της Ι. Κωττούνιο, που πέθανε πριν περισσότερα από (300) τριακόσια χρόνια, αποκαλύπτωντας την προτομή του στην τοποθεσία ΕΛΙΑ. Ο ανδριάντας του δωρήθηκε από τον συμπολίτη μας κ. Δημήτριο Πολυζωΐδη και φλοτεχνήθηκε από τον γλύπτη κ. Θ. Μινόπουλο.

Με πολλή γλαφυρότητα και ιδιάζουσα θέριμη ο πρόεδρος της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών κ. Κ. Βαδουσκός αναφέρθηκε στην τελετή των αποκαλυπτηρίων στα βασικά στοιχεία της σταδιοδρομίας του Κωττούνιου και στις προσπάθειές του να προβάλλει την ελληνική γνώση στα μεγάλα και άρχα ότερα πανεπιστήμια της Ιταλίας και του κόσμου στην εποχή εκείνη, καθώς και στην επιμονή και τον πατριωτισμό του να εργασθεί για την ελευθερία της Ελλάδος από το βαρύ ζυγό των Οθωμανών και να ευεργετήσει: τους υπόδουλους αδελφούς του με το κληροδόχημα που άφησε για να σπουδάζουν Έλληνόπουλα στο πανεπιστήμιο της Πάδοβας.

Γεννήθηκε στη Βέροια το 1572 όπου πήρε και την πρώτη μόρφωσή του. Καταγότανε από ευγενική οικογένεια. Ο πατέρας Δημήτριος Κωττούνιος, εγκατεστημένος μόνιμα στη Βέροια, ασχολούνταν με το εμπόριο. Η καταγωγή του ήταν από τα Κύθηρα.

Η οικογένειά του είχε δικό της οικόσημο. Είχε δυο αδελφια, τον Αγγελό και τον Λάμπρο και μία αδελφή, την Θεολόγα. Ο Γιάννης έφυγε από τη Βέροια που ήταν τουρκοκρατούμενη. Σε μία περιόδια του στη Ρουμανία, όπου πρωτοπήγε για έμπορος υποθέσεις του πατέρα του τον έπιασαν αϊχμαλωτοί Τάταροι. Στο διάστημα της αϊχμαλωσίας του αυτής, μπόρεσε να μάθει τα Ρουμανικά, που

τόν βοήθησαν πολύ στην εκμάθηση της Λατινικής, αργότερα όταν ύστερα από σκληρές ταλαιπωρίες δραπέτευσε από την αϊχμαλωσία του. Γράδωσε για την Τυβίγγη (1605). Από την Τυβίγγη πήγε στη Ρώμη με το πόθο να ζήσει καλύτερα να δουλέψει και να δημιουργήσει. Για να μορφωθεί μπαίνει στο Έλληνικό Κολλέγιο του Αγ. Αθανασίου Ρώμης, όπου σπουδάζει Έλληνικά, Φιλοσοφία, Θεολο-

ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΑΔΑΛΟΓΛΟΥ

Λογοτέχνη

για και Ιατρική. Στο κολλέγιο αυτό ο Κωττούνιος παρέμεινε σάν μαθητής από τις 3 Δεκεμβρίου του 1605 ως τον Ιούνιο του 1608 και έγινε τακτικό μέλος της Αδελφότητας.

Τό 1613 που εκλέχτηκε για τρίτη φορά πρόεδρος της Αδελφότητας φεύγει οριστικά αφού είχε κα ταλάσει όλα τα αξιώματα της Σχολής και είχε αναγορευθεί διδάκτορας της Φιλοσοφίας. Από τό φυτώριο αυτό του Έλληνικού Κολλεγίου βγήκαν πολλοί από τους διασημότερους φιλενωτικούς ανθρωπιστές που κατείχαν τιμητική θέση στους πνευματικούς κύκλους της Ιταλίας, που δόθηκαν με διάφορους τρόπους στην πνευματική αναγέννηση του νέου ελληνισμού... Από τη Ρώμη έφυγε τότε και ήρθε στην Πάδοβα.

Τό πέρασμά του και από την Πάδοβα είναι καρποφόρο. Ύστερα από 3 χρόνια σπουδών παίρνει και τό πτυχίο της Ιατρικής. Στο πανεπιστήμιο αυτό δίδαξε αργότερα, 25 χρόνια δλάνερα φιλοσοφία μέχρι τον θάνατό του.

Στις 18 Νοέμβρη του 1657, σε ηλικία 85 χρονών, αξιολογότερος αυτός άνθρωπος που ανέδειξε ή Βέροια, πέθανε και τάφηκε με

πολλές τιμές στο παρεκκλήσι του Αγίου Αντωνίου, πολιούχου της Πάδοβας, όπου την επόμενη στήλη του έγραψε ο φίλος του Ιάκωβος Κάϊμος. Στην είσοδο του Πανεπιστημίου της Βολωνίας σώζεται ακόμη έντοχισιμένη μαρμαρίνη πλάκα, στην οποία διαβάξει κανείς τά εξής κολακευτικά για τον Κωττούνιο:

«Ιωάννης Κωττούνιος, ευπατρίδης εκ Βεροίας, Έλληνας την ένθνη κότητα, διδάκτορας της Φιλοσοφίας, της Ιατρικής και της Αγίας Θεολογίας και Ιππότης, ο οποίος συνέχεια 13 χρόνια έτίμησε με άπύστευτη ευγλωττία την πρώτη έδρα της ελληνικής Φιλολογίας, άνεδείχθηκε στην έδρα της Φιλοσοφίας με την εξαιρετη φροντίδα της Βολωνικής Γερουσίας για τό κοινό συμφέρο, την έδρα δε αυτή διεκόσμησε και έδόξασε και γι' αυτό τό Πανεπιστήμιο έντείχισε αυτό τό μνημείο με τίς δικές του δαπάνες...»

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ο Κωττούνιος υπήρξε συγγραφέας ενός μεγάλου σημαντικού φιλοσοφικού έργου επιυιδόμενος ολοκληρωτικά στη συγγραφή με υπομνήματα και σχόλια, προπάντων στο έργο του Αριστοτέλη, που θά πρέπει τά σχόλιά του να αποδίνουν τόσο πιστά τό πνεύμα του Αριστοτέλη, ώστε σ' ένα χαρακτηριστικό επίγραμμα που του αφιερώνουν έπισημαίνεται, σε μετάφραση: «Η Βέροια σε γέννησε που απέχει από τά Στάγερα χίλια θήματα, έσύ όμως στο πνεύμα ούτε ένα από τον Αριστοτέλη».

Τό 1653 εκδίδει σ' ένα τόμο γραμμένα σε ελληνική γλώσσα και λατινική μετάφραση τά «Έλληνικά Έπιγράμματα σε δύο διόβλια» και που αποδεικνύεται ο μεγαλότερος Έλληνας επιγραμματοποιός στον αιώνα του. Τόν ίδιο χρόνο συγκέντρωσε μεγάλη περιουσία και ίδρυσε ένα δικό του γυμνάσιο —

«Παναγία ἡ Μυρτιδιώτισσα» προστάτις τῶν Κυθέρων

Ἑλληνομουσεῖο στήν Πάδοβα σάν παράρτημα τοῦ Πανεπιστημίου της, γιά τὰ ἑλληνόπουλα τὸ «Κωττούνιο», ὅπου περιθάλφθηκαν καί πῆραν τήν ἑλληνορθόδοξη μόρφωση τυραννισμένα ἑλληνόπουλα ἀπό κάθε γωνιά τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Μέχρι τὸ τέλος τοῦ θανάτου του συγγράφει καί ἐκδίδει τὰ ἔργα του πού γνωρίζουν μεγάλη ἐκδοτική ἐπιτυχία. Ἐχουν τοὺς τίτλους τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλη, Λατινικούς. Τὰ μαθήματα πού παρέδιδε ἐκδίδονταν σὲ ὀγκώδεις τόμους. Ὁ Κωττούνιος ἦταν ὄχι μόνο συγγραφέας ἑνὸς πολὺ σημαντικοῦ φιλοσοφικοῦ ἔργου, ὄχι μόνο ἀξίος συνεχιστῆς ἐπιγραμμάτων, ὄχι κορυφαῖος Πανεπιστημιακὸς Δάσκαλος ἀλλὰ καί μεγάλος Ἑθνικός Εὐεργέτης, γιὰτὶ μὲ τοὺς πολλοὺς ὑποτρόφους τοῦ Κολλεγίου βοήθησε στήν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Βεροιώτης φιλόσοφος γινώριζε 6 γλῶσσες. Ἐγραψε 17 ἔργα τὰ περισσότερα στήν Λατινική μὲ πρὶο μεστά σχόλια γιά τὸν Ἀριστοτέλη, τὰ ὅποια κοσμοῦν τίς βιβλιοθήκες τῶν Εὐρωπαϊκῶν Πανεπιστημίων...

Ὁ Κωττούνιος δὲν ὑπῆρξε μόνο ἕνας ἀνιδιοτελής καί ἀφοσιωμένος ὑπηρετῆς τῆς Ἐπιστήμης. Μὲ τὸ φιλογολικό καί λογοτεχνικό του ἔργο πρόβαλε σὲ εὐρωπαϊκὴ κλίμακα τήν πατρίδα του καί συνέβαλε στήν ἀνάπτυξη τοῦ Φιλελληνισμοῦ. Τέλος ἀέθασε πολὺ ψηλά τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλλήνα Δάσκαλου στή Δύση μὲ τὰ ἀσύγκριτα πνευματικά του καί ἄλλα χαρίσματα. Εἶναι γνωστὸ ὅτι στὰ παλιότερα καί νεώτερα χρόνια πολλοὶ διανοούμενοι ἔγραψαν διόλγα, ἔκαναν διαλέξεις καί δημοσεύσεις, καθώς καί ἡ Ἐταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν γιά νά παρουσιάσουν τὸ μεγάλο ἔργο τοῦ Κωττούνιου στὸ κοινὸ τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου μας γιά μιὰ καλύτερη γνωριμία καί γνώση.

Τὰ Κύθηρα, αὐτὸ τὸ ἀπομακρυνόμενο νησάκι τῆς Ἐπτανήσου πού ἔλαβε ἐνεργὸ μέρος στὸν ἀγῶνα γιά τὴν ἔνωση μὲ δικούς του ἀρχηγούς, εἶναι γεμάτο λούσα κι' ὁμορφιές χαρισμένα ἀπὸ τὴν ἀπλόχερα φύση.

Μὰ ἐμένα ἐκεῖνο πού μὲ γοήτευσε περισσότερο εἶναι τὰ Μοναστήρια της, προσκυνήματα τώρα γιὰτὶ ὁ μοναχικὸς βίος ἐξέλειπε.

Δὲν τὸν προτιμοῦν οἱ σημερινοὶ ἀνθρώποι, παρ' ὅλο πού δὲν τοὺς ἔλειψε ἡ πίστη.

Καί ἀσφαλῶς τὸ μεγαλύτερο καί κτεῖνο πού κάθε ξένος θέλει νά δῇ περισσότερο εἶναι τῆς Παναγίας τῆς Μυρτιδιώτισσας, προστάτιδος τοῦ νησιοῦ. Ἐγὼ ἐντυπωσιάστηκα ὅσες φορές πῆγα νά προσκυνήσω.

Ἡ ὁμορφιά τῆς Ἐκκλησίας πού τὸ χρυσὸ κυρτάρχει καί τῆς δίνει μεγαλεῖο. Ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας, χρυσή, φορτωμένη τάματα.

Τὴν προσκυνοῦν πάντα μὲ εὐλάβεια. Ἀριθμεῖ 135 χρόνια ζωῆς. Εἶναι τὸ Μοναστήρι αὐτό, ἀρχοντικό μὲ τὰ κελιά του, τοὺς ξενῶνες του, τὰ σαλόνια του, τίς ὁμορφιές του. Ὅλα ἀπὸ δωρεές τῶν ξενητεμένων. Ἡ εἰκόνα ἔχει ἱστορία. Βρέθηκε ἀπὸ ἕνα δοσκό κρυμμένη μέσα σὲ μυρτιές. Γι' αὐτὸ τὴν εἶπαν Μυρτιδιώτισσα. Μαγεῖα τὸ τοπίο. Παραδείσια γαλήνη, ὁμορφιά γύρω μας.

Σὲ λούζει τὸ ἄρωμα τῶν γιαντικῶν. Καί τὸ μάτι σου πλανιέται πάνω στὰ πολύχρωμα λουλούδια πού στολίζουν τὰ παρτέρια τῆς αὐλῆς.

Ἡ περὶ ὅχῃ γύρω - γύρω εἶναι καταπράσινη καί τὴ στολίζει ἕνας μικρὸς δρυμός. Ἀπὸ τὰ δένδρα του, ἀκούς τὸ ἀσταμάτητο τραγούδι τοῦ τζίτζικα, αὐτοῦ τοῦ τρελλοῦ

ἀκαμάτη, πού τραγουδάει συνεχῶς τὸ καλοκαίρι, χωρὶς νά νοιάζεται γιά τὸ χειμῶνα.

Ὅλη αὐτὴ ἡ γοητεία μαζί μὲ τὸ ἄρωμα τῶν γιαντικῶν, δημιουργεῖ μιὰ μυσταγωγία.

Νάσαι ἡ γαλήνη τοῦ τοπίου; Νάσαι ἡ ἀπεραντωμένη γύρω σου; Νάσαι τὸ πράσινο πού σὲ τυλίγει; Τί νάσαι δὲν ξέρεις... Νοιώθεις μόνο πῶς ἐξαγνίζεσαι. Ἐκεῖνη τὴν ὥρα, ὅλες οἱ ἔννοιες καί τὰ προσβλήματα, πού διαρκῶς μᾶς ἀπασχολοῦν, τραβιόταν μακριά, καί τότε νοιώθεις πῶς ἡ ζωὴ εἶναι τόσο ἀπλή ἀλλὰ καί τόσο ὁμορφή...

Ἐκεῖ στήν Παναγία τὴ Μυρτιδιώτισσα. Ὅλη αὐτὴ ἡ γοητεία, καί τὸ ἄρωμα τῶν γιαντικῶν, δημιουργεῖ μιὰ μυσταγωγία ἐκεῖ.

Νάσαι τάχα ἡ Παναγία ἡ Μυρτιδιώτισσα πού μὲ πίστη προσκυνῶς; Νάσαι ἡ ἀπεραντωμένη γύρω σου; Νάσαι τὸ πράσινο πού σὲ τυλίγει; Τί νάσαι δὲν ξέρεις. Νοιώθεις μόνο πῶς ἐξαγνίζεσαι.

Καθὼς ἀνεβαίνει ὁ ἐπισκέπτης μὲ τ' αὐτοκίνητα νά προσκυνήσῃ τὴ χάρη Τῆς, συναντᾷ σπημένο σὲ ὕψωμα ἕνα πελώριο μεταλλικὸ Σταυρὸ Εἶναι ὁ ὅρος Κυθηρίου Ναυτικοῦ πού πλούτισε μετὰ στήν Αὐστραλία. Τὴ νύχτα τὸ μέταλλο πού εἶναι καυωμένος, φωσφορίζει καί λάμπει.

Ὅπως λοιπὸν εἶναι μεγάλος ὁ Σταυρὸς καί σπημένος σὲ ὕψωμα φαίνεται ἀπὸ τὴ θάλασσα κι' ἀπ' τὰ καράδια πού περνοῦν. Κι' ὅσοι ναυτικοὶ ξέρουν, λένε στοὺς ἄλλους: — Ἐκεῖ εἶναι τὸ Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Μυρτιδιώτισσας, καί κάνουν τὸ σταυρὸ τους μὲ εὐλάβεια.

ΠΟΠΗ ΚΟΥΣΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Δημοσιογράφος - Λογοτέχνης

ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΥΘΕΡΑ

Το δαύμα των ακτίνων «X»

«Η εφεύρεσή μου οφείλεται σε μία σύμπτωση» Γ. Ραϊντγκεν

... Εκείνη την ημέρα, το 1895, ο καθηγητής Γουλιέλμος Φόν Ραϊντγκεν είχε εργασθεί ως άργά τη νύχτα μέσα στο εργαστήριό του. Κουρασμένος αφάνταστα, ήταν έτοιμος να αναπαυθεί, όταν ένα περίεργο φαινόμενο του τράβηξε την προσοχή.

Μερικοί κρύσταλλοι βαρίου, που είχαν ξεχαστεί πάνω σ' ένα τραπέζι, μόλις έσθησε τό φως του εργαστηρίου, ανέβιδαν φωτεινή ακτινοβολία. Από πού λοιπόν προερχόταν αυτό τό μυστηριώδες φως;

Τό πρώτο βήμα είχε κιόλας γίνει. Η πρώτη έρώτηση είχε κιόλας τεθεί και εκείνη ή νύχτα έμελλε να είναι για την ανθρωπότητα, όρόσημο στή μακραίωνη ιστορία της.

Ο μεγάλος Γερμανός καθηγητής, ξεχνώντας την κόουρασή του άρχισε να άσχολεϊται με την εξήγηση του φαινομένου. Έστερα από επίπονες παρατηρήσεις, μόνο σ' ένα συμπέρασμα μπόρεσε να καταλήξει: οι κρύσταλλοι του βαρίου είχαν έλθει σε έπαφή με ακτινοβολία ή όποια έβγαϊνε από ένα γυάλινο σωλήνα, άπ' όπου περνούσε ρεύμα 10.000 βόλτ. Ο σωλήνας αυτός είχε προηγουμένως χρησιμοποιηθεί από τον Ραϊντγκεν για τή μελέτη των καθοδικών ακτίνων.

Τό περίεργο στήν όλη υπόθεση ήταν ότι ο κενός γυάλινος σωλήνας, πού όρισκόταν σε άπόσταση τριών μέτρων από τούς κρυστάλλους του βαρίου, ήταν σκεπασμένος μ' ένα μαύρο χαρτόνι.

Δέ χωρούσε πλέον καμιά άμφ'βολία. Ο καθηγητής Ραϊντγκεν είχε ανακαλύψει κάτι έκπληκτικό...

1983! Όγδόντα όκτώ χρόνια μετά την ιστορική εκείνη νύχτα. Καί ξέρουμε πιά με βεβαιότητα... Οι ακτίνες X είναι πιά ένα μέρος της ζωής μας. Άλλά άλήθεια, πόσα πράγματα γνωρίζουμε γι' αυτές;

Τό βασικό στοιχείο, πού τίς διαφοροποιεί από άλλες μορφές ακτινοβολίας είναι τό ότι ενώ οι καθοδικές ακτίνες π.χ., ή οι θετικές ακτίνες είναι ταχύτατα κινούμενα σωματίδια (ιόντα), οι ακτίνες X (ή άλλοις ακτίνες Ραϊντγκεν) είναι άόρατη ήεκτρομαγνητική ακτινοβολία με μήκη κύματος, πολύ μικρότερα από τά αντίστοιχα της υπεριώδους ακτινοβολίας.

Γιά την παραγωγή των ακτίνων X χρησιμοποιήθηκε άρχικά ο σωλήνας CROOKES, αλλά τελευταία χρησιμοποιήθηκαν εύρύτατα οι ειδικοί ήλεκτρονικοί σωλήνες COOLIDGE.

Από τίς πολλές ιδότητες πού έχουν οι ακτίνες X, θά αναφέρουμε τίς πιά χαρακτηριστικές, οι όποιες παίζουν και τον πρωτεύοντα ρόλο κατά την εφαρμογή τους στήν Ίατρική.

α) Προσβάλλουν τή φωτογραφική πλάκα. Αυτό

άλλωστε εφαρμόζεται στή λήψη των ακτινογραφιών.

β) Προκαλούν τό φθορισμό μερικών σωμάτων (π.χ. του κυανιούχου βαριολευκόχρυσου, του θειούχου ψευδάργυρου κλπ.). Συνεπώς άν επ'καλύψουμε όμοϊομορφα πλάκα από μόλυβδο με αυτές τίς ουσίες, μπορούμε άνετα να προβούμε στή γνωστή σε όλους μας ακτινοσκόπηση διά των ακτίνων X.

γ) Προκαλούν βιολογικές δράσεις στα κύτταρα των ζωντανών οργανισμών. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος γά τον όποιο, μακροχρόνια έκθεση σε ακτινοβολία Ραϊντγκεν, προκαλεί βλάβες στον ανθρώπινο οργανισμό. Όστόσο, πρέπει να τον σθεί ότι εν γένει, ή ακτινοβολία στήν όποια υποβάλλεται ο άσθενής, είναι άκίνδυνη, διότι από τά κρατικά όργανα ύγιεινής έχουν καθορισθεί οι ανώτατες επιτρεπτές δόσεις στίς όποιες υποβάλλεται ο οργανισμός του ανθρώπου, όποιασδήποτε ήλικίας.

Η προσβολή του ανθρώπινου οργανισμού από ακτίνες Ραϊντγκεν προκαλεί άθροιστικά αποτελέσματα. Τουτό σημαίνει ότι τά αποτελέσματα αυτά δέν έξασθενίζουν με τό πέρασμα του χρόνου, αλλά προστίθενται στα έπόμενα και άν υπερβούν τό προβλεπόμενο όριο, μπορούν να προξενήσουν βαρύτατες βλάβες, όπως έλάττωση των έρυθρών αιμοσφαιρίων, τραύματα πού οδηγούν σε άκρωτηριασμούς κλπ.

δ) Σκοπύμως αφήσαμε για τελευταία, την πιά σπουδαία ίσως ιδιότητα των ακτίνων X. Είναι ή διαπεραστική τους ίκανότητα, πού αυξάνεται αυξανόμενης της άνοδικής τάσεως και έλαττωμένου του μήκους κύματος («σκληρές» ακτίνες) και ή άπορρόφηση τους από την ύλη, ή όποια αυξάνεται όσο περισσότερο αυξάνεται ο άτομικός άριθμός του στοιχείου πού διαπερνούν (στον πίνακα του Μεντελέγιεφ).

Έτσι, ο ίστός του όστού, στή σύνθεση του όποιου περιέχονται (50)ο μεταλλικά άλατα και (30)ο οργανικές ουσίες, θά κατακρατεί περισσότερο την ακτινοβολία Ραϊντγκεν, άπ' ότι οι σημαντικοί ως προς τον όγκο, αλλά αποτελούμενοι από πολύ έλαφρότερα στοιχεία μύς, ο λιπαρός κυτταρικός ίστός και τό δέρμα, πού περιβάλλουν τό κόκκαλο.

Είναι χρήσιμο επίσης να αναφερθεί, ότι χάρη στήν διαφορετική άπορρόφηση των ακτίνων X, είμαστε σε θέση να διακρίνουμε στίς ακτινογραφίες ή τίς ακτινοσκοπήσεις τίς σκιές, πού δημιουργούνται από τον όστεώδη ίστό και έτσι να κάνουμε διάγνωση πολλών παθήσεων (όπως π.χ. αλλοιώσεις όστών, κατάγματα, φυματίωση κλπ.). Αυτήν άκριβώς τή διαφορετική άπορρόφηση εκμεταλλευόμαστε όταν προκειμένου να διαγνωσθούν άκτινοσκοπικώς παθήσεις του πεπτικού ή του ούροποιητικού συστήματος, εισάγουμε σ' αυτά

τά συστήματα ενώσεις στοιχείων με μεγάλο ατομικό αριθμό (π.χ. ενώσεις βισμούθιου, θαρίου, ιωδίου κλπ.).

Βέβαια οι εφαρμογές τους στην Ιατρική, δεν καλύπτουν παρά ένα μικρό μόνο φάσμα της όλ κής χρησιμότητας των ακτίνων Χ, οι οποίες εύρύτατα χρησιμοποιούνται στη μεταλλουργία, προκειμένου να ελέγξουμε την ομοιογένεια και τη συνέχεια του μεταλλικού ύλικού, στην Κρυσταλλογραφία, δηλαδή στη μελέτη της δομής των κρυστάλλων και σε πλήθος άλλων εφαρμογών.

Αλλά και πάνω απ' όλα οι ακτίνες Ραϊντγκεν βρίσκονται παντού μέσα στο άχανές σύμπαν, αφού αποτελούν βασικό συστατικό στοιχείο της κοσμικής ακτινοβολίας και ταυτόχρονα το κύριο χαρακτηριστικό

γνώρισμα μιας πληθώρας αστρονομικών φαινομένων!!!

Κι όμως! Ο μετριοφρων Γουλιέλμος Φόν Ραϊντγκεν, όχι μόνο δε σκέφθηκε να εκμεταλευθεί την εφεύρεσή του, αλλά δε δέχθηκε ούτε καν την έδρα του Πανεπιστημίου του Βερολίνου, που του προσέφερε ο Κάιζερ Β'! Και όταν τον ρωτούσαν με ποιόν τρόπο έφτασε στην καταπληκτική αυτή εφεύρεση, εκείνος απαντούσε: «ή εφεύρεσή μου οφείλεται σε μία σύμπτωση» (!), αποδεικνύοντας έτσι, ότι στην Ιστορία του άθροινου πνεύματος, πραγματικά λίγος χώρος υπάρχει γι'ά τους πολύ μεγάλους!!!....

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

ΨΑΡΑΣ

Φεγγάρι μου ασημόσπαρτο
θαλασσινό μου άστρο
ή θάρκα και τό πέλαγο
είν' όλα μου τά πλούτη.

Δέν ζήτησα στο δάδα μου
στή ζήση μου έτούτη
ούτε του κόσμου τά καλά
ούτε τά πανηγύρια.

Κι' αν έτυχα σ' ώρες κακιές
μπόρες και τρικυμίες
εύρήκα όρμιο κι' άραξα
εύρήκα άραξοβόλι.

Δρόμο δέν πήρα μακρινό
έκει πού πάνε όλοι
έμεινα όπου μ' έταξε
τό χέρι του Θεού μου.

Κύμα μου λίκνο μου γλυκό
κι: άφρέ μου δαντελένια
όταν θά έρθη ή στιγμή
ό ύπνος νά με πάρη
σείς νά με ναγουρίσετε
κι αντίο νά μου πείτε.

Δέν θέλω κλάμμα ανθρώπινο
δέν θέλω μοιρολόγια.
Μόνο άς γράφουνε σιμά
έτούτα έδω τά λόγια:

— Μακάρι σάν τόν τυχερό
κι άλλοι πολλοί νά πάνε.

ΝΙΤΣΑ ΦΡΙΑΙΓΚΟΥ

Ματιές στά Κύθηρα

ΦΥΤΕΨΤΕ ΑΜΥΓΔΑΛΙΕΣ

Πιο πολύ και από την ελιά, μπορεί να πει κανείς, στο νησιό μας τό εδαφος και τό κλίμα εὐδοκίμει ἡ ἀμυγδαλιά. Μαζί της φέρνει τό πρῶτο της "Ανοιξης μήνυμα. Καί μές τό καταχειμῶνο γλυκά χαμόγελα γεμίζει ὁ τόπος σάν λουλουδιάζουν τά κλαδιά της. "Αλουλουδιάζουν φαντάζει στό μοσπερη κατάσπερη φαντάζει στό μολυδένιο φόντο τ' οὐρανοῦ. Πρόσχαρη καί γελαστή στήν κατσουφιασμένη φύση τοῦ χειμῶνα. Νυφούλα ἁμορφῇ ἀγκαντεύει τά μπουρνιασμένα πέλαγα. Ἀληθινό θαῦμα ἁμορφιάς καί ἀφάνταστα ἀπίθανης γοητείας αὐτήν τήν ἐποχή μέ τίς ἀμυγδαλιές δλάνθιστες.

Ἀπ' τά παμπάλαια χρόνια εἶναι γνωστή στόν ἄνθρωπο. Ἡ Ἀγία Γραφή ἀναφέρει πῶς οἱ ράβδοι τοῦ Μωϋσῆ καί τοῦ Ἀαρὼν ἦσαν ἀπό ὅλο ἀμυγδαλιάς. Στήν ἀρχαιότητα ὑπῆρχε καί κράτος μέ τό ὄνομά της. «Ἡ Μυγδονία τῆς Λυδίας». Καθώς καί ὄρκος: «Μά τήν ἀμυγδαλή!» Παλιά ἀρχόντισσα τῆς Ἑλληνικῆς καί Τσιριγώτικης γῆς ἡ ἀμυγδαλιά. Πολύτιμος βοηθός τοῦ Ἱπποκράτη γιά τήν λατρική. Ἡ καλύτερη τροφή γιά τίς μέλισσες ὁ χυμός τῶν λουλουδιῶν της. Κατά τήν μυθολογία ἔταν ὁ νέος γεμάτος χάρη κι' ἁμορφιά θασιλιάς τῆς Ἀττικῆς Δημοφῶν ἐπισκέφθηκε τήν Θράκη γνώρισε ἐκεῖ τήν Φυλλίδα, τήν ἁμορφῇ τῆς Θράκης Βασιλοπούλα. Δέν ἄργησε ἡ ἀγάπη νά φουντώσει ἀνάμεσα τους. Ὁ Δημοφῶν τῆς ὑποσχέθηκε αἰώνια ἀγάπη, ἀλλά ἦταν ὑποχρεωμένος νά γυρίσει στήν Ἀττική. Ἐκτοτε ἡ ζωή τῆς Φυλλίδας γέμισε μαρτύριο καί ἀγωνία ὧσπου κρεμάστηκε σ' ἕνα δένδρο τοῦ σπιτιοῦ της. Τότε οἱ Θεοί μεταφόρωσαν τήν Φυλλίδα σέ ἀμυγδαλιά χωρίς φύλλα. Τόμαθε ὁμως ὁ Δη

μοφῶν καί μές τό χειμῶνα ἦλθε ξανά στή Θράκη. Ἐσκυφε καί φίλησε θερμά τόν ἀγαπημένο τῆς ἀμυγδαλιάς κορμό. Καί νά τό θαῦμα. Ἡ ἀμυγδαλιά ζωντάνεψε. Ἐβγαλε φύλλα καί γέμισε λευκορόδινα καί μυρωδάτα ἄνθη. Ντύθηκε νυφούλα καί ὑποδέχθηκε τόν ἀγαπημένο της.

Τό Κουρδιστάν καί ἡ Μεσοποταμία ἡ πρώτη της πατρίδα. Ἀπό κεῖ ἐξελήφθηκε σ' ὅλες τίς παραμεσογειακές χώρες ἡ καλλιέργειά της. Στήν Ἀμερική καί Αὐστραλία ἀργότερα. Στήν Ἑλλάδα ἡ ἀμυγδαλοκαλλιέργεια σκεπάζει 250.000 στρέμματα μέ 7.500.000 δένδρα καί μέ 11.000.000 ὀκάδες ἀμύγδαλα ἐτήσια παραγωγή. Τά πρωτεῖα ἔχει ἡ Ἰταλία μέ 160.000.000 ὀκ. ἀμύγδαλα τό χρόνο. Δεύτερη ἡ Ἰσπανία μέ 120.000.000 ὀκ. ἀμύγδαλα. Τρίτη ἡ Γαλλία μέ 36.000.000. Ἀκολουθοῦν Τουρκία, Συρία καί Παλαιστίνη (34.000.000). Ἡ Καλλιφόρνια παράγει πάνω ἀπό 38.000.000 ὀκάδες. Ἀκολουθεῖ ἡ Ἑλλάδα μέ 11.000.000 ὀκ. ἀμύγδαλα καί ἔπονται ἡ Ἀφρική καί Αὐστραλία μαζί μέ 5.500.000 ὀκάδες. Στό ἀγαπημένο μας νησί, στά Κύθηρα, ὑπάρχουν φυτεμένες 22.000 περίπου ἀμυγδαλιές, ἀπ' τίς ὁποῖες χρόνο μέ χρόνο παράγονται 70 τόννοι δηλαδή 55.000 ὀκάδες περίπου σκληρά καί 2 τόν. δηλαδή 1600 περίπου ὀκ. ἀφράτα ἀμύγδαλα. Ἡ ἐτήσια ἐξαγωγή ἀμυγδαλοῦ ἀνέρχεται σέ 67 τόννους περίπου.

Καί στά πιο ξερά καί ἄγονα χώματα ἀντέχει ἡ ἀμυγδαλιά. Ἀκόμη καί ἀνάμεσα στίς πέτρες μπορεῖ νά εὐδοκίμησει. Καί σὺν θράχων τίς ρωγμές. Σέ μεγαλύτερο καί ἀπό τήν ελιά ὑψόμετρο, πού φθάνει καί ξεπερνά τά χίλια μέ-

τρα. Ἐπε' δὴ ὁμως ἀνθοφορεῖ μέσα στόν χειμῶνα, πρέπει νά φυτεύεται σέ ὑψηλές τοποθεσίες. Προφυλαγμένες ἀπό παγωνιές καί πάχυνες. Ἀπό βίαιους ἀνέμους καί ὀμίχλες. Δένδρο ἡμίδασκό πολλαπλασιάζεται εὐκολά μέ σπόρους (ἀμύγδαλα). Μέ μολιόσματα καί κεντρώματα ἐξημερώνεται. Ἀμύγδαλα νέας ἐσοδείας, μονόπουρα, γεμάτα καί γερά διαλέξετε γιά φύτεμα. Νάναι σκληρά καί γλυκά στή γεύση. Τώρα τόν χειμῶνα φυτέψτε ἀμύγδαλα καί μολιόστε τίς ἡμιάγριες ἀμυγδαλιές. Τήν ἄνοιξη μπορεῖτε νά κεντρώσετε.

Ἡ ἀμυγδαλιά εὐδοκίμει καί στά πό ἄγονα ἐδάφη καί ἀξιοποιεῖ καί τό πιο ἀπόμακρα ξεροτόπια. Τά Κύθηρα μέ τό γλυκό καί ἡπιο κλίμα τους εἶναι κατ' ἐξοχήν ἰδεώδης τόπος διά ἀμυγδαλοκαλλιέργειες. Γι' αὐτό καί στήν ἰδιαιτέρη πατρίδα μας ἡ ἀμυγδαλιά μπορεῖ καί πρέπει ν' ἀποτελέσει τήν βάση καί νά κυριαρχήσει πάνω σ' ὅλες τίς δενδροκομικές καλλιέργειες. Γρήγορα καί στό νησί μας μέ τίς δεκάδες χιλιάδες λογίων - λογίων πτυχές τοῦ ἐδάφους, μέ τίς ρεματιές καί ὑψηλές πλαγιές πού φθάνουν μέχρι τήν θάλασσα, πρέπει νά δώσει τό παρόν στήν πανελλήνια σταυροφορία τοῦ Ὁμίλου. «Οἱ φίλοι τῆς ἀμυγδαλιάς», τοῦ Ἰπουργείου Γεωργίας καί τῆς Νομαρχίας τοῦ Νομοῦ μας.

Φυτέψτε ἀμυγδαλιές. Σέ λόφους ἀπαλόγραμμους. Σέ κακοτράχαλες κόντρες κι' ἄγριες πλαγιές. Σέ παραθαλάσσιους ὑψηλούς κολπίσκους καί ρουμάνια. Σέ χωράφια καί ξωχώραφα, σέ λακούδια καί σκαλιά. Σέ χωριά καί σ' ἐξοχές. Δρόμοι κεντρικοί κι' ἀπόκεντροι.

Πλατείες και προαύλια σχολείων κι' εκκλησιών. Τά κάστρα του Καψαλίου, τής Παληοχώρας και του Μυλοποτάμιου. Αρχαιολογικοί και τουριστικοί τόποι του νησιού μας τής Σκάνδιας και του Παληόκαστρου. Του Καψαλίου τής Παληόπολης και του Αύλεμονα. Του Διακοφτιού, τής 'Αγ. Πελαγίας και τής Πλατειάς 'Αιμίου. Πρέπει νά φυτευθούν με άμυγδαλιές.

Παντού φυτέψτε άμυγδαλιές. 'Απ' τό Ρούτσουνα και τά Φυρά νερά μέχρι τόν Καραβά, Μπρογγί και 'Αγία 'Αναστασία. 'Απ' του Μαλούτου μέχρι τό Σταθλί, 'Οχελές και στη Ροδοδάφνη. 'Απ' τό Κουφόσκηνο και τά Κουφάρικα ως τό Στενό Λαγκάδι και Καλαμίτσι. 'Απ' τό Πλατάκι ως τή Γιούκαλη. Στίς Μαγγουνάδες και στά Ντουριάνικα. Στίς πλαγερές μεριές των Τριφυλλιάνικων και του Μυλοποταμιού, των Βιαράδικων και των Μητάτων. Οι κάμποι από Ποταμό μέχρι 'Αρωνιάδικα. 'Ολα τά λακούδια και οι λιθαδότοποι γύρω στην Καρδουνάδα και στο Λειβάδι. Τό Στραπόδι κι' ή Βρουλέα. 'Ο Κάλαμος κι' ή Χώρα. Τό Σώχωρο του 'Αγίου Κοσμά Ξερουλάκη και ή περιοχή των Μυρτιδιών. 'Η γεωργική περιοχή τής Βάνης και τό Μελιδόνι προς τήν θάλασσα. Κάθε τόπος και γωνιά του αγαπημένου μας νησιού μας καλεί σέ μιά παγκυθηραϊκή σταυροφορία για φύτεμα άμυγδαλιών.

"Ολοι όσοι αγαπάτε τό νησί άξιопοιήστε κάθε σπιθαμή τής Τσιριγιώτικης γής. Με ιδιωτική του καθενός πρωτοβουλία. Με συλλογική εργασία των Κοινοτήτων, των γεωργικών συνεταιρισμών, των διαφόρων συλλόγων άξιοποίησεως και τουριστικής προβολής του τόπου, των σχολείων και τής Τοπικής 'Επιτροπής Τουρισμού με πρωτοπόρους τούς κοινοτάρχες και τούς δασκάλους. Με συμπαρασάτη τόν ακούραστο γεωπόνο μας. Φυτεύοντας άμυγδαλιές πίο όμορφο θά γίνει το νησί μας. Σε 4 χρόνια θά μάς δώσει δύομισυ περίπου δεκάδες άμύγδαλο κάθε φυτό. Και στην άκμή του ή παραγωγή θά φθάσει: στίς 10 έως 25 δεκάδες. 'Ακόμη ή άμυγδαλιά θά μάς χαρίζει: Τό φύλλωμά της για τροφή των κατσικιών και των προβάτων. Τό ξύλο για καύσιμη ύλη και του κορμού της τά έξωφλουδα για σαπωνοποιία. Τ' άμύγδαλά της για εισόδημα. Θά μάς γεμίζει: τά μπαούλα με άμύγδαλα σκληρά, άφράτα και ψευδαφράτα. Με δίπουρα, μονόπουρα, πλακουτά και νοστιμύτατα φουντουκάτα.

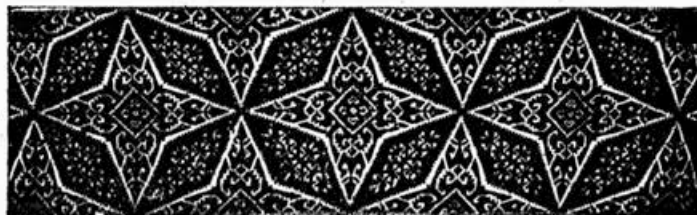
Τέλος κάθε τέτοια εποχή σαν νυφούλες στολισμένες οι άμυγδαλιές θά μάς γεμίζουν τόν τόπο με όμορφιά. Με τά λευκορόδινα άνθάκια τους, πού λουλουδιζουν μεσοχέιμωνα, μοιάζουν μιά καταπληκτική τής φύσης ζωγραφιά με ολοκληρωμένη καλλιτεχνική τελειότητα. 'Οσοι ντόπιοι και ξένοι βρίσκεστε αυτές

τίς μέρες στο νησί έλάτε στον Καραβά. Οι άνθισμένες άμυγδαλιές του σας προσφέρουν ένα άπίθανο φαντασμαγορικό θέαμα πού σέ καθυποβάλλει. Καμιά γραφίδα, κανένα πινέλο και καμιά σμίλη καλλιτέχνη δέν μπορεί ν' αποδώσει τό μέγεθος τής καταπληκτικά άφάνταστης όμορφιάς. Τής όμορφιάς πού ξεφεύγει από τήν πραγματικότητα και πλησιάζει στις σφαίρες του θ' νείρου. 'Ο Καραβάς προσφέρει ένα υπερθέαμα πού σέ κρατεί σκλάβο του άχόρταγα νά τό κυττάς. Σού δίνουν θάρρος για τόν χειμώνα, κάτωσπρες νυφούλες οι άμυγδαλιές και σου άνοίγουν τήν ψυχή. Σε γεμίζουν μ' έλπίδα ότι κοντοζυγώνει ή 'Ανοιξη.

'Ο Καραβάς με δάανθιστες όλες τίς άμυγδαλιές σας προσμένει στη γιορτή του 'Αγίου Χαλαλάμπου στίς 10 Φεβρουαρίου. "Όπου κι' αν βρίσκεσθε πλησιάστε στο κάλεσμά της τήν εποια άμυγδαλιά. 'Οσφρανθείτε τό λεπτότατο άρωμά της. Καμαρώστε τά νειάτα της και μαζί με τόν Γιώργο Δροσίνη ψιθυρίστε της:

«Τρελλή σαν θές νά φέρεις τά
(μαλλιά σου στη χιονιά
μή τόσο διάζεσαι.
Μονάχη της θε νάρθ' ή βαρυχειμώνα
(για δέν τό στοχάζεσαι».

ΤΑΣΗΣ ΚΟΥΚΟΥΛΗΣ

Λαογραφικά ανάλεκτα

Σχετικά με τό άποδημητικό πουλί «γιάννακα» πού άνέφε-
ρε ό Πάνος Βρ. Κασιμάτης, στό προηγούμενο φύλλο του
περιοδικού μας, μάς έστειλε τό παρακάτω διευκρινιστικό
κείμενο, πού εύχαρίστως δημοσιεύομε, πρós «άποκατάστα-
σιν του κύρους» τής τσίχλας καί του κοκκινολαίμη, πού
τήν έποχή αútή γεμίζουν τό Νησί μας.

‘Η λαϊκή φαντασία έδω στό Τσιρίγο λέγει είρωνικά,
σκωπτικά ή έπαινετικά γιά τό γιάννακα, στήν ούσία γιαν-
νακάκι, γιατί είναι όλο κι’ όλο μιά μπουκίτσα, τά έξής:

‘Η κίχλη, κοινώς τσίχλα, άποδημητικό έπίσης χειμωνιά-
τικο πουλί νοστιμώτατο ψημένο στά κάρβουνα, λέγει στό
γιάννακα είρωνικά, περιφρονητικά: «Γιάννη - Γιάννη - Γιαν-
νακό είν’ τό πόδι σου λιανό» = ψιλό. Κι’ ό γιάννακας ά-
παντά ύπεροπτικά: «Κι’ άν είν’ τό πόδι μου λιανό, τό με-
ρί μου (= μηρό,) κάνει γάμο καί, τό μπέτι μου (= στή-
θος) τραπέζι καί, τά ποδοκέφαλά μου ένα χάρκωμο (=

χάλκινο μεγάλο καζάνι) γεμίζουν». ‘Ωραίο δέν είναι;
‘Αλλ’ αútή ή νόστιμη λαογραφική ιστοριούλα λέγεται
καί άντιθέτως: Δηλ. ό γιάννακας είναι έκείνος πού άπew-
θύνει πρώτος τό λόγο στή τσίχλα σκωπτικά, ύπεροπτικά
καί είρωνικά καθ’ ήν στιγμήν ή τσίχλα είναι πολύ μεγα-
λύτερο πουλί, τής λέγει: «Τσίχλα - τσίχλα - τσιχλινά είν’
τά πόδια σου λιανά». Κι’ ή τσίχλα ως πολύ μεγαλύτερη ά-
παντά πεισμωμένη: «Κι’ άν τά πόδια μου λιανά τό μερί
μου κάνει γάμο καί τό μπέτι μου τραπέζι καί τά ποδοκέ-
φαλά μου ένα χάρκωμα γεμίζουν».

‘Ασφαλώς τό σκωπτικό αútό λογοπαίγνιο (κατά τή
γνώμη μου) άνεφέρετο καί στους ανθρώπους, όπου ό γιάν-
νακας ό κοκκινολαίμη; πράγματι πολύ όμορφος καί καλλί-
κέλαδος ήταν ό άνδρας κι’ ή τσίχλα ή λιγερή, ή μαχητική
μά καί κομψή κι’ ώραία ή γυναίκα.

ΠΑΝΟΣ ΒΡ. ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Κάθε έργασία πού δημοσιεύεται στά «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΤΘΗ-
ΡΑ» άποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του γράφοντος καί άπηχεί τίς
προσωπικές του άπόψεις. Για κάθε τυχόν αναδημοσίευση, πρέπει ά-
παρατήτως νά αναφέρεται ή πηγή του κειμένου καί τό τεύχος πού
δημοσιεύθηκε.

Παράισδοις

Τί ὄνειρο ἀλήθεια
Πού εἶδα τό βράδυ...
Πού μέσ στο σκοτάδι
Μ' δλόνοιχτα μάτια
Ἀντίκρυστα πλάτια
Κι' ἐπλεξα ἀδράχτια,
Μ' δλόφωτους κόσμους,
Μ' αἰθέριους γιαλούς,
Μ' ἄπειρ' ἀστέρια,
Μὲ ἥλιους λαμπρούς,
Λές κι' ἀπλώνουνταν χέρια
Ἀπ' ἀνθρώπους καλούς.

Τί ὄνειρο ἀλήθεια,
Πού εἶδα τό βράδυ,
Μὲ γυρτό τό κεφάλι
Στό λευκό προσκεφάλι,
Καί γειμάτα τά μάτια
Ἀπό ξάστερο φῶς,
Πού χυνότανε δλοῦθε
Σά γαλάζιο νερό,
Ἀρμένιζα στ' ἄπειρο
Σάν ἀστέρι τρελλό...

Τί ὄνειρο ἀλήθεια...
Τήν ψυχή μου γεμίζαν
Ἀγάπης παλμοί,
Καί τ' αὐτιά μου τυλίγαν
Μαγεμένοι σκοποί,

Τό κορμί μου πλεκόταν,
Σάν κισσός στήν ζωή...

Μά ἔφυγ' ἡ νύχτα,
Μερίασαν τά πέπλα
Ἐφεξ' ἡ αὐγή
Κι' ἀρχίσανε ὅλα
Νά παίρνουν πνοή.
Δακρύσαν τά μάτια...
Κι' οἱ δλόφωτοι κόσμοι,
Γινῆκαν ἐρείπια,
Γινῆκαν κομμάτια,
Γινῆκαν... ΖΩΗ.

«ΩΡΙΩΝ»

«Αθλος μεγάλος, άξιος γιά σένα και την παράδοσή σου. Άξιοπρόσεκτη προσπάθεια μαζέματος των Κυθηρίων πού ασχολούνται με τό πνεύμα. Μά και πού πιστεύουν στή μορφωτική σημασία της τέχνης. Καί στήν πολιτιστική σημασία πού έχει γιά τό Νησί μας ή σκέψη.

Είναι πολλοί όσοι λένε ότι πιστεύουν. Μά λιγώτεροι: όσοι είναι άξιοι νά πιστεύουν.

Εύχομαι με όλη μου την ψυχή. Καλή τύχη».

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ

Στήν περίοδο πού περνάμε, περίοδο έθελουφλώσεως και μικροκαλοπερασισμού, περίοδο περιφρονήσεως του πνευματικού πολιτισμού, γενικά του ανθρωπισμού, προσπάθειες σάν την δική σου, θυμίζουν την έλπιδοφόρα ρήση του Ουάιλντ, κατά την όποία «καί σ' ένα μπουμπούκι κρύβεται ή άνοιξη».

Δρ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ
τ. Ύπουργός

Η έκδοσή του μας φέρνει τό προμήνυμα της χαράς μιας καινούργιας εποχής πού θά σημαδέψει την πνευματική ζωή στον τόπο μας.

Όμως, δέν πρέπει νά λησμονούμε φίλε μου, ότι είναι «χαλεποί οι καιροί» και δύσκολο τό έργο. Είναι μία μεγάλη τούτη ή προσπάθεια και τότε μονάχα θά πετύχει και θά αποδόσει, όταν όλοι έμείς, είτε είμαστε πνευματικοί άνθρωποι είτε όχι, δούμε «ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΥΘΗΡΑ» σάν προσφορά στον τόπο μας και τά αγκαλιάσουμε και τά αγαπήσουμε σάν κάτι καταδικό μας.

ΚΩΝΣΤ. Π. ΛΟΥΡΑΝΤΟΣ
Δικηγόρος
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΡΙΦΥΛΛΕΙΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Με συγκίνησε ή προσπάθειά σου, πού κρύβει τόση αγάπη και άσταμάτητη άφοσίωση στά τόσο αγαπημένα Κύθηρα.

Θυμούνται πάντα την ζεστασιά με την όποία μιλείς, όταν φέρνει ό λόγος κάτι νά πούμε γιά τό ιστορικό νησί την γή των πατέρων σου και τή γή τόσοι πνευματικών ανατάσεων.

Σε συγχαίρω γιά τά «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΥΘΗΡΑ» όλόθερμα. Ωραία παρουσιασμένο τό περιοδικό, προκαλεί άμέσως την συμπάθεια —όχι μόνο γιά την ιδέα πού ύπηρετεί— μά και γιά την φροντισμένη έκδοτική του παρουσίαση και τό πνευματικό του μήλημα. Η έκδοση έχει γιά τό νησί πολυσήμαντη αξία —κι είμαι βέβαιος ότι θά εκτιμηθεί τό έργο τουτο ενός ευγενούς παιδιού του πού τό ποτίζει — μέσα στις τόσες δυσκολίες των καιρών μας — με την θερμή άνυπόκριτη αγάπη του.

Σου σφίγγω τό χέρι.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΙΑΝΙΑΣ
Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Αισθάνομαι την ανάγκη νά σάς εκφράσω τά θερμά και ελικρινή μου συγχαρητήρια γιά τον άθλο αυτόν. Πρόκειται —χωρίς ύπερβολή— περί «άθλου». Καί τό περιεχόμενο και ή εμφάνιση του περιοδικού έντυπωσιάζουν τον αναγνώστη. Δέν έχω, λοιπόν, τίποτε άλλο νά πράξω: παρά νά εύχηθώ καλή σταδιοδρομία στό περιοδικό σας και νά συγχαρώ και πάλι τόσον έσας, όσο και τους λαμπρούς συνεργάτες σας!

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ι. ΛΑΖΑΝΑΣ
Συγγραφεύς

Σύντομες ειδήσεις υπό τήν

Πνευματική ζωή τών Κυθέρων

Μέσα σέ μιά πανηγυρική ατμόσφαιρα, έγιναν τήν ἡμέρα τῶν Φώτων τὰ ἐγκαίνια τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου στόν Ποταμό, καί στήν ἐγκαίνιασθεῖσα νεότευκτη αἴθουσα πού κατασκευάσθηκε ἀπό τὰ ἔσοδα τοῦ Κληροδοτήματος «ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ» στό Κληροδοτηθὲν ἀκίνητον «ΜΑΡΣΕΛΛΟΥ - ΠΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ».

Ἡ ὅλη πρωτοβουλία ὀφείλετο στήν Ἐπιτροπή τοῦ «Ἰδρύματος Παναγιώτου» καί στό φιλοπρόοδο Σωματεῖο «ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΠΟΤΑΜΟΥ» πού μέ ἐπικεφαλῆς τόν Στρατῆ Θεοδωρακάκη, ἔδωσαν ὅ,τι καλύτερο μπορούσαν, στήν πολιτιστική ζωή τοῦ Νησιοῦ.

Τήν ἐκδήλωση ἐτίμησαν οἱ Ἀρχές τοῦ τόπου μέ ἐπικεφαλῆς τόν Σεβ. Μητροπολίτη, καί κύριους ὁμιλητές, τόν Στρατῆ Θεοδωρακάκη, τόν ἱατρό Π. Μαρῖατο καί τόν Λογοτέχνη Γιώργο Λευθέρη.

— Μὲ πρωτοβουλία τῆς «ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗΣ ΠΟΤΑΜΟΥ» συνεστήθη τμήμα Μουσικῆς Σχολῆς εἰς τήν ὁποία ἐνεγράφησαν ἤδη εἴκοσι μαθηταί.

— Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἐδράβευσε τό ἔργο τῆς γνωστῆς μας φιλοκυθηρίας Καθηγήτριας τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης Δίδας Μαλτέζου γιά τήν ἐπιστημονική της ἐργασία σχετικῶς μέ τό Ἱστορικό Ἀρχεῖο Κυθέρων.

— Στίς 18 Φεβρουαρίου ὁ ἱατρός κ. Παναγιώτης Βάρδας, ἔδωσε μέ ἐπιτυχία διάλεξη στό Πνευματικό Κέντρο Κυθέρων μέ θέμα τίς νεώτερες θεραπευτικές ἐξελίξεις στά καρδιακά νοσήματα. Ἡ ὁμιλία του συνοδεύθηκε ἀπό φωτεινές προβολές καί ἀκολούθησε διάλογος μέ τούς ἀκροατές.

— Ἡ νεοσυσταθεῖσα Ἑταιρεία Κυθηραϊκῶν Μελετῶν, συνεχίζει τόν προγραμματισμό τῶν δραστηριοτήτων της, καί τό Συμβούλιο ἀνέθεσε σέ κάθε μέλος καί ἀπό ἓνα ὀρισμένο τομέα δουλειᾶς.

Ἐκεῖνο πού πρέπει νά γίνη εἶναι νά καταβληθῇ προσπάθεια ἐγγραφῆς νέων Μελῶν στήν Ἑταιρεία,

ὥστε νά συγκεντρωθῇ σ' αὐτήν ὅ,τι πιά πνευματικώτερο δυναμικό ὑπάρχει σήμερα στόν Κυθηραϊκό Χῶρο τοῦ ἐσωτερικοῦ καί ἐξωτερικοῦ.

— Ὁ διεθνὺς φήμης πιανίστας Γιώργος Χατζηνίκος, διηύθυνε στίς 21 Φεβρουαρίου μέ μεγάλη ἐπιτυχία τήν Συμφωνική Ὀρχήστρα Ἀθηνῶν, στό Κινηματοθέατρο «ΠΑΛΛΑΣ».

— Πλούσια ἡ συμμετοχή τοῦ Κυθηραϊκοῦ Χορευτικοῦ Συγκροτήματος τῆς Ἀδελφότητος Πειραιῶν μέ τίς παραδοσιακές στολές καί τούς τοπικούς χορούς μας σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς Ἀποκριᾶς, στόν Πειραιᾶ καί τήν Ἀθήνα.

Παράλληλα συνεχίζεται μέ ἐπιτυχία ἡ διδασκαλία τῶν Κυθηραϊκῶν χορῶν, στό εἰδικό τμήμα πού ὀργάνωσε ἡ Ἀδελφότης στόν Πειραιᾶ.

— Στίς Κυθηραϊκές ἐκδόσεις τοῦ πρώτου τριμήνου τοῦ 1983, πρέπει ἰδιαίτερα νά μνημονευθῇ τό βιβλίο «ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΥΘΗΡΑΪΚΗ ΖΩΗ» τοῦ Κυθηριολάτρη Δάσκαλου Ἰωάννη Π. Κασσιμάτη.

Ἐνα βιβλίο πού ἔχουν ὑποχρέωση ὅλοι οἱ Κυθηριοί νά διαδώσουν, γιά νά μάθουν ἀπειρα πράγματα γιά τόν τόπο τους καί τίς ρίζες τους.

— Τέλος, ὀφείλομε νά τονίσωμε ἰδιαίτερα τήν πολιτιστική δραστηριότητα τοῦ «Κυθηραϊκοῦ Συνδέσμου - Μορφωτικοῦ Κέντρου Κυθέρων» στήν Χώρα. Οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ Σωματείου αὐτοῦ, πού ξέρει νά ἀξιοποιεῖ κάθε πνευματικό δυναμικό πού ὑπάρχει στό Νησί μας, ὅχι μόνον ἀξίζουν κάθε ἐπαινο ἀλλά εἶναι καί τρανό δείγμα γιά τό πόσο πολλή μπορεῖ νά προσφέρει στόν τόπο μας, μιά σωστή αἴσθηση τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ πού ζεῖ καί κινεῖται σ' αὐτόν.

Ἐνα μεγάλο εὖγε, στούς Καθηγητές, τούς Δασκάλους, τούς Ὑπαλλήλους πού ὑπηρετοῦν στό Νησί μας, καί πού ὅλοι μαζί συντηροῦν καί διακονοῦν στά παιδιά μας, τήν πνευματική μας παρόδοση.

